

VENDIM
Nr. 00-2024-2161 (167), datë 4.7.2024

NË EMËR TË REPUBLIKËS

Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë, me trup gjykues të përbërë nga gjyqtarët:

Ilir Panda kryesues;

Medi Bici anëtar;

Sokol Binaj anëtar;

Albana Boksi anëtare;

Sandër Simoni anëtar,

Sot në datë 4.7.2024, mori në shqyrtim në seancë gjyqësore, çështjen penale që i përket:

KËRKUES: Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë Shkodër

I MITUR NË KONFLIKT ME LIGJIN: Roland Matranxhi

AKUZUAR: Për kryerjen e veprës penale “Vrasja në rrethana të tjera cilësuese”, parashikuar nga neni 79, shkronja “a” i Kodit Penal.

TRASHËGIMTARË TË VIKTIMËS: Nesim Metallari, Filxharie Metallari

KOLEGJI PENAL I GJYKATËS SË LARTË

Pasi dëgjoi relatimin e gjyqtarës Albana Boksi; prokurorin pranë Prokurorisë së Përgjithshme Arqilea Koça, i cili kërkoi “Lënien në fuqi të vendimit nr. 188, datë 9.5.2019 të Gjykatës së Apelit Shkodër”; mbrojtësin e zgjedhur, avokat Anton Kosteri, i cili kërkoi: “Ndryshimin e vendimit nr. 151 (360), datë 28.1.2019 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Shkodër dhe vendimit nr. 188, datë 9.5.2019 të Gjykatës së Apelit Shkodër; Në zbatim të nenit 406 të Kodit të Procedurës Penale, uljen me 1/3 të masës së dënimit për të pandehurin Roland Matranxhi dhe dënimin e tij përfundimisht me 6 (gjashtë) vite e 8 (tetë) muaj burgim”; dhe si e diskutoi çështjen në tërësi, në përfundim;

VËREN:

I. Rrethanat e çështjes

1. Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë Shkodër në datë 11.11.2017 ka regjistruar procedimin penal të regjistruar për veprat penale të parashikuara në nenet 76 dhe 279 të Kodit Penal (në vijim “KP”). Më datë 8.2.2018, ka paraqitur kërkesën për dërgimin e kësaj çështje në gjyq, duke akuzuar të miturin në konflikt me ligjin Roland Matranxhi për kryerjen e veprës penale “Vrasja me dashje” parashikuar nga neni 76 i KP-së. Më datë 6.3.2018, prokuroria ka marrë vendim për ndryshimin e akuzës për veprën penale “Vrasja me dashje” parashikuar nga neni 76 i KP-së për të miturin në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, duke i komunikuar akuzën për veprën penale “Vrasja në rrethana të tjera cilësuese” parashikuar nga neni 79/a i KP-së (për shkak se ka rezultuar që viktima është i mitur).

2. Në seancë paraprake në datë 13.3.2018, mbrojtësi i zgjedhur dhe i mituri në konflikt me ligjin (i pranishëm), kanë parashtruar kërkimin për të vijuar gjykimin sipas procedurës së gjykimit të shkurtuar, pasi sipas tyre gjykata mund të japë një vendim të drejtë me këto prova. Mbrojtësi dhe i mituri në konflikt me ligjin nuk kanë paraqitur kërkesë për pavlefshmërinë e akteve të hetimeve paraprake, papërdorshmërinë e provave, nevojën për marrjen e provave të tjera. Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër (gjyqtari i seancës paraprake) me vendimin nr. 437 (1175), datë 13.3.2018 ka vendosur dërgimin e çështjes në gjyq për të miturin në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, i akuzuar për kryerjen e veprës penale “Vrasja në rrethana të tjera cilësuese” parashikuar nga neni 79/a i KP-së.

3. Para gjykatës së shqyrtimit të çështjes në themel, në seancën gjyqësore të datës 27.6.2018 mbrojtësi i zgjedhur nga i mituri në konflikt me ligjin ka deklaruar se i qëndron kërkesës për gjykim të shkurtuar të paraqitur në seancë paraprake. Gjykata e shkallës së parë (gjykata e shqyrtimit të çështjes në themel) bazuar në parashikimet e nenit 403 pika 2 i Kodit të Procedurës Penale (në vijim “KPP”), ndryshuar me ligjin nr. 35/2017, që parashikon “*Nuk lejohet kërkesa për gjykim të shkurtuar për veprat penale, për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm*”, ka vendosur të rrëzojë kërkesën e të miturit Roland Matranxhi në konflikt me ligjin, për gjykim të shkurtuar, duke vijuar gjykimin e kësaj çështje penale me gjykim të zakonshëm. Gjykata ka arsyetuar se në kushtet kur vepra penale për të cilën akuzohet i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, sipas nenit 79, shkronja “a” i KP-së parashikon dënim me burgim të përjetshëm dhe përbën një kriter ndalues për pranimin e gjykimit të shkurtuar, në përputhje me parashikimet e nenit 403, pika 2 e KPP-së, kërkesa për gjykim të shkurtuar duhet të rrëzohet.

4. Gjykatat në përfundim të shqyrtimit gjyqësor, të zhvilluar sipas rregullave të gjykimit të zakonshëm kanë pranuar të vërtetuar faktin se, i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi në datë 10.11.2017, rreth orës 18:00 ka goditur me thikë për motive të dobëta shtetasin e mitur Alkis Metallari, i cili më pas ka ndërruar jetë në Spitalin Rajonal Kukës. Shkak për ngjarjen është bërë fakti se sipas viktimës dhe shtetasit Ismen Matmuja, i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi kishte ngacmuar motrën e Ismenit, shtetasen Zime Matmuja. Ditën që ka ndodhur ngjarja, i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi është takuar dhe ka shkëmbyer fjalë me shtetasin Ismen Matmuja, lidhur me faktin se i mituri në konflikt me ligjin kishte ngacmuar motrën e shtetasit Ismen Matmuja, shtetasen Zime Matmuja. Takimin në këtë vend palët e kanë lënë pas një komunikimi të mëparshëm mes të miturit në konflikt me ligjin dhe viktimës, bashkë me të cilin ka qenë në vendngjarje dhe shtetasi Ismen Matmuja. Ditën e ngjarjes, i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi me thikë me vete, pasi është njoftuar në *Instagram* nga shtetasi Alkis Metallari, i cili i ka lënë takim me qëllim për të sqaruar disa keqkuptime midis tyre. Pasi janë takuar, të tre janë spostuar në një pozicion që nuk dukeshin nga persona të tjerë, ku janë konfliktuar me njëri-tjetrin, kohë gjatë së cilës, pasi i mituri në konflikt me ligjin është goditur nga viktimja Alkis Metallari me grusht, e ka goditur me mjetin thikë, të cilën e kishte marrë me vete, duke i shkaktuar vdekjen.

5. Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër me vendimin nr. 151 (360), datë 28.1.2019, ka vendosur: “*Deklarimin fajtor të pandehurit Roland Sami Matranxhi, akuzuar për kryerjen e veprës penale “Vrasja në rrethana të tjera cilësuese”, parashikuar nga neni 79, shkronja “a” e Kodit Penal dhe dënimin e tij me 10 (dhjetë) vite burgim. Vuajtja e dënimit fillon nga data e arrestimit në flagrancë, datë 10.11.2017 dhe të ruhet në një burg të sigurisë së zakonshme. (...)*”

6. Gjykata e shkallës së parë, ndër të tjera, ka arsyetuar se, ... nga ana e mbrojtëses së të miturit në konflikt me ligjin¹ u pretendua se duhet ndryshuar cilësimi ligjor i veprës penale, sipas nenit 83 të KP-së “Vrasja e kryer në kapërcim të kufijve të mbrojtjes së nevojshme”. Nga provat e administruara gjatë gjykimit, edhe pse rezultoi që viktimja, ka goditur të miturin në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, nuk provohet fakti se i mituri në konflikt me ligjin ka vepruar në kapërcim të kufijve të mbrojtjes së nevojshme. Këtë fakt e deklaroi vetëm i mituri në konflikt me ligjin dhe nuk mbështetet me asnjë provë tjetër të administruar gjatë gjykimit. I vetmi fakt që rezultoi gjatë gjykimit, është fakti se i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi është goditur me grusht nga viktimja Alkis Metallari, fakt i deklaruar nga i mituri në konflikt me ligjin, por edhe nga deklaratimet e shtetasit Ismen Matmuja, deklaratime të dhëna përpara oficerit të policisë gjyqësore ditën e ngjarjes, datë 10.11.2017. Gjithashtu, nga këqyrja e të miturit në konflikt me ligjin Roland Matranxhi rezultoi se të ai është konstatuar një dëmtim në pjesën e fytyrës, ënjtje në mollëzën e syrit të djathtë, ndërsa në pjesë të tjera të trupit nuk janë konstatuar dëmtime. Nuk rezulton i provuar fakti, që i mituri në

¹ Termi i përdorur nga gjykata “i pandehur” është zëvendësuar me termin e parashikuar për këtë subjekt në Kodin e Drejtësisë Penale për të Mitur “i mitur në konflikt me ligjin”.

konflikt me ligjin Roland Matranxhi të ketë goditur shtetasin Alkis Metallari, gjatë kohës që ky i fundit ka qenë duke e sulmuar apo pas përfundimit të tij. Gjithashtu nuk rezultoi që viktimat ditën e ngjarjes, të ketë pasur ndonjë mjet me vete, i cili të përbënte rrezik për jetën apo shëndetin e të miturit në konflikt me ligjin. Nga ana tjetër nuk rezultoi që shtetasi Ismen Matmuja, i cili ka qenë në vendin e ngjarjes, të ketë pasur ndonjë mjet, nëpërmjet të cilit të ketë goditur të miturin në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, sikurse deklarohet prej tij. Fakti që ky shtetas ka pasur një shkop me vete deklarohet vetëm nga shtetasi Armand Shehu, shok i të miturit në konflikt me ligjin, i cili nuk ka qenë i pranishëm në vendin ku ka ndodhur ngjarja, por deklaroi se ka parë një djalë me një shkop duke ndjekur të miturin në konflikt me ligjin Roland Matranxhi. I mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, që në momentin që është njoftuar për t'u takuar nga viktimat nëpërmjet rrjetit social *Instagram*, ka pranuar takimin, duke marrë edhe mjetin prerës thikë me vete, pavarësisht se ky mjet sipas aktit të ekspertimit teknik, nuk i ka plotësuar kriteret për t'u konsideruar armë e ftohtë. Nëpërmjet këtij mjeti ka goditur viktimën Alkis Metallari, i cili si pasojë ka ndërruar jetë në Spitalin Rajonal Kukës.

6.1 Në aktin e ekspertimit mjekoligjor nr. 560, datë 10.11.2017 është pasqyruar konkluzioni si vijon: “1. Te kufoma e shtetasit Alkis Metallari u konstatua një plagë prerëse me karakteristikat dhe lokalizimet e lartpërmendura, shoqëruar me dëmtim të murit të përparmë të gjoksit nga ana e majtë, rupturë të mushkërisë së majtë. 2. Këto dëmtime janë shkaktuar me mjet të fortë me teh dhe majë të mprehtë siç mund të jetë edhe thika. 3. Shkaku i vdekjes së shtetasit Alkis Metallari ka qenë shoku i rëndë traumatik hemorragjik”. Është administruar edhe certifikata e vdekjes së shtetasit Alkis Metallari, lëshuar nga zyra e gjendjes civile Kukës, datë 22.2.2018, nga e cila ka rezultuar se viktimat ka qenë i mitur, i datëlindjes 11.5.2001, 16 (gjashtëmbëdhjetë) vjeç, në kohën e kryerjes së veprës penale. Për këtë arsye në seancën paraprake, prokurori me vendimin “Për ndryshimin e akuzës”, ka ndryshuar akuzën në ngarkim të të miturit në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, nga “Vrasja me dashje”, sipas nenit 76 të KP-së, në “Vrasja në rrethana të tjera cilësuese”, e parashikuar nga neni 79, shkronja “a” e KP-së.

6.2 I mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi ka konsumuar nga ana objektive figurën e veprës penale “Vrasjes në rrethana të tjera cilësuese” parashikuar nga neni 79 shkronja “a” i KP-së. Kjo për arsye se i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, pasi është konfliktuar me viktimën ka nxjerrë mjetin thikë, të cilën e kishte marrë me vete, me të cilën e ka goditur, si pasojë e të cilës ka gjetur vdekjen. Pavarësisht faktit se i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi pretendoi se nuk ka pasur dijeni nga ana subjektive se viktimat ka qenë e mitur, nën moshën 18 (tetëmbëdhjetë) vjeç, fakti që objektivisht viktimat është e mitur, passjell përgjegjësi penale sipas nenit 79, shkronja “a” e KP-së. Neni 79 i KP-së ka marrë në mbrojtje të posaçme një kategori të veçantë subjektësh, duke përfshirë edhe të miturit, duke përcaktuar se kur vrasja drejtohet ndaj këtyre personave, pikërisht për shkak të këtyre cilësive, parashikohen edhe marzhe më të larta dënimi në minimum deri në burgim të përjetshëm. Pra ligjvënësi këtë dispozitë e lidh në mënyrë të veçantë me cilësitë e viktimës së veprës penale, pavarësisht cilësive të veçanta që mund të gëzojë subjekti aktiv që kryen veprën penale, sikurse në rastin konkret, ku rezultoi se edhe i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, në kohën e kryerjes së veprës penale ka qenë i mitur, nën moshën 18 (tetëmbëdhjetë) vjeç.

Vepra penale “Vrasjes në rrethana të tjera cilësuese” është një vepër penale materiale, që do të thotë se konsiderohet e konsumuar plotësisht, kur vjen pasoja e vrasjes. Në rastin konkret ka ardhur pasoja e kërkuar nga shkronja “a” e nenit 79 të KP-së, vdekja e shtetasit Alkis Metallari, i mitur. Figura e veprës penale të “Vrasjes në rrethana të tjera cilësuese”, parashikuar nga neni 79 i KP-së shkronja “a” kërkon si formë faji dashjen e drejtpërdrejtë, duke u përjashtuar dashja indirekte. Në lidhje me subjektin e veprës penale, në rastin konkret plotësohet ky element, duke pasur parasysh nenin 12 të KP-së. Në rastin konkret, i mituri në konflikt me ligjin në kohën e kryerjes së veprës penale ka qenë mbi 14 vjeç, dhe rrjedhimisht në vështirim të nenit 12/1 të KP-së, në drejtim të moshës i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, ka qenë madhor e i përgjegjshëm penalisht

në datën e kryerjes së veprës penale, objekt gjykimi dhe si tillë ai ka pasur moshën për përgjegjësi penale. Sa më sipër u arsyetua, i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi duhet deklaruar fajtor për veprën penale të “Vrasjes në rrethana të tjera cilësuese” parashikuar nga neni 79 shkronja “a” i KP-së.

7. Kundër vendimit nr. 151 (360), datë 28.1.2019 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Shkodër, **ka paraqitur ankim i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi**, duke kërkuar: “*Ndryshimin e vendimit nr. 151 (360) datë 28.1.2019 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Shkodër, duke vendosur deklarinin fajtor të të miturit në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, për veprën penale të “Vrasje e kryer në kapërcim të kufijve të mbrojtjes së nevojshme”, parashikuar nga neni 83 i Kodit Penal dhe dënimin e tij në minimumin e parashikuar.”.*

8. Gjykata e Apelit Shkodër, me vendimin nr. 188, datë 9.5.2019, ka vendosur: “*Lënien në fuqi të vendimit nr. 151 (360) datë 28.1.2019 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Shkodër. Kundër vendimit lejohet rekurs në Gjykatën e Lartë.”.*

8.1 Gjykata e apelit ka arsyetuar se, vendimi i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Shkodër është i bazuar në ligjin material penal dhe atë procedural penal si dhe në prova, ndaj si i tillë ai duhet të lihet në fuqi. Mbi pretendimet për shkelje procedurale të procesit, mbrojtësi i të miturit në konflikt me ligjin Roland Matranxhi gjatë gjykimit në apel përveç pretendimeve të ngritura në ankim lidhur me kualifikimin ligjor dhe masën e dënimit, ka pretenduar dhe pavlefshmërinë e vendimit për shkak të shkeljeve procedurale të realizuara gjatë hetimit dhe gjykimit në shkallë të parë që kanë të bëjnë përkatësisht me: mospranimin e gjykimit të shkurtuar, cilësimin e gabuar të veprës, mosmarrjen parasysh të faktit që i pandehuri është i mitur, si dhe shkelje procedurale që kanë të bëjnë me pyetjen e të miturit gjatë hetimeve paraprake pa praninë e prindit apo të të afërmeve dhe konkretisht të Roland Matranxhi dhe Armand Shehut.

8.2 Gjykata e apelit pasi i mori në shqyrtim këto kërkesa i konsideron ato si të pabazuara si në ligji dhe në prova, të cilat nuk përbëjnë elemente të pavlefshmërisë absolute të vendimit që mund të pasjellin në kuptim të nenit 128/a dhe 428/ç të KPP-së prishjen e vendimit dhe kthimin e tij për rigjykim në gjykatën e shkallës së parë. Në analizë dhe të nenit 128/a të KPP-së asnjë nga shkaqet e ngritura nga avokati nuk përbëjnë element të pavlefshmërisë absolute të vendimit gjyqësor të cilat do të detyronin gjykatën të prishte vendimin dhe të kthente çështjen për rigjykim. Kështu, nuk ka asnjë shkak të lidhur me formimin e trupit gjykues, pjesëmarrjen e prokurorit, njoftimin e të pandehurit i cili ka qenë i rregullt, apo me të drejtën e tij për mbrojtje e cila është respektuar gjatë gjithë gjykimit nëpërmjet mbrojtësve të zgjedhur prej të miturit në konflikt me ligjin, të cilët kanë marrë pjesë gjatë gjithë gjykimit dhe ju janë garantuar të gjitha të drejtat procedurale për realizimin e një mbrojtje efektive.

8.3 Lidhur me gjykimin e shkurtuar, gjykata e apelit konstaton se mospranimi i saj nga gjykata e shkallës së parë është i ligjshëm dhe i drejtë, dhe i argumentuar në mënyrë të plotë nga kjo gjykatë. Është pikërisht neni 403, pika 2 e KPP-së, pas ndryshimeve të viti 2017, i cili nuk e lejon gjykimin e shkurtuar për veprat penale për të cilat parashikohet një dënim me burgim të përjetshëm. Për sa kohë neni 79, shkronja “a” e KP-së (...) me të drejtë gjykata e shkallës së parë ka vendosur të rrëzojë kërkesën për gjykim të shkurtuar, pasi nuk mund të dalë tej apo në kundërshtim me parashikimet e ligjit procedural penal.

8.4 Lidhur me pretendimet e avokatit për pavlefshmërinë e deklarimeve të dy të miturve të dhëna para policisë gjyqësore pa prezencën e prindit, lidhur me shtetasit Roland Matranxhi dhe Armand Shehu, gjykata e apelit verifikoi dy procesverbalet e deklarimeve të tyre të datave 10.11.2017 për personin nën hetim Roland Matranxhi dhe për personin që ka dijeni për veprën penale Armand Shehu. Nga analiza e tyre konstatohet se shtetasi Roland Matranxhi është pyetur në përputhje me parashikimet ligjore në prezencë të avokates dhe psikologes së tij, ndërsa personi nën hetim Armand Shehu është pyetur pa prezencën e psikologut. Lidhur me deklarinimet e dëshmitarit Armand Shehu të bëra gjatë hetimeve paraprake, konstaton se vërtet policia gjyqësore në shkelje të nenit 18 të KPP-së ka realizuar pyetjen e tij pa prezencën e psikologut, por kjo shkelje së pari nuk përbën një nga rastet

e pavlefshmërisë absolute të akteve (aq më tepër që nuk është i mitur në konflikt me ligjin apo viktimë dhe se për dy ditë nga pyetja mbushte moshën 18 vjeç), por si një rast i pavlefshmërisë relative të akteve nuk është ngritur dhe pretenduar nga avokatët e zgjedhur të të pandehurit në momentet e duhura procedurale dhe konkretisht në seancë paraprake apo në seancë gjyqësore para së të fillojë shqyrtimi gjyqësor, sanksionuar kjo në nenin 129, pika 3 të KPP-së. Këto pretendime nuk janë ngritur nga mbrojtësit e të miturit në konflikt me ligjin dhe si të tilla nuk mund të merren në shqyrtim gjatë gjykimit në apel të çështjes së themelit në ngarkim të të miturit në konflikt me ligjin Roland Matranxhi.

8.5 Në lidhje me themelin e çështjes, deklarinin fajtor të të miturit në konflikt me ligjin Roland Matranxhi në gjykimin e zhvilluar në Gjykatën e Rrethit Gjyqësor Shkodër, është provuar plotësisht se i mituri në konflikt me ligjin ka konsumuar elementet e veprave penale për të cilën është akuzuar, atë të “Vrasjes në rrethana cilësuese” parashikuar nga neni 79 shkronja “a” të KP-së. Mbi ankimin e të miturit në konflikt me ligjin Roland Matranxhi lidhur me cilësimin ligjor të veprës penale; Nga provat e nënshtruara shqyrtimit gjyqësor provohet se ditën e ngjarjes, i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi me thikë me vete, pasi është njoftuar në *Instagram* nga shtetasi Alkis Metallari, i cili i ka lënë takim me qëllim për të sqaruar disa keqkuptime midis tyre. Pasi janë takuar të tre janë spostuar në një pozicion që nuk dukeshin nga persona të tjerë, ku janë konfliktuar me njëri-tjetrin, kohë gjatë së cilës, pasi i mituri në konflikt me ligjin është goditur nga viktimë Alkis Metallari me grusht, e ka goditur me mjetin thikë, të cilën e kishte marrë me vete, duke i shkaktuar vdekjen. Sa më sipër krijon bindjen se i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi nuk ka qenë në kushtet e mbrojtjes së nevojshme dhe as në kapërcim të saj, ai ka shkuar për t’u konfliktuar me viktimen dhe shtetasin Alkis Metallari duke marrë dhe thikë me vete, duke mos qenë në këto kushte nën një sulm të vërtetë, të padrejtë dhe të çastit nga viktimë dhe kushëriri i tij, por në një grindje dhe gjuajtje reciproke ka shkaktuar vdekjen e viktimit. Pretendimet e tij se është gjetur nën një sulm të çastit dhe të padrejtë ndaj tij si dhe të rrezikshëm për jetën nuk qëndrojnë, pasi rrjedha e gjithë ngjarjes tregon se ai ka paramenduar sulmin, është përgatitur për të duke marrë thikën me vete, nuk provohet ekzistenca e shkopit dhe gjuajtjeve me të, si dhe shkalla e dëmtimeve në trupin e tij nuk i mbështet pretendimet e tij në asnjë moment. Kështu nga akti i ekspertimit mjekoligjor rezulton se ai ka dëmtim në pjesën e fytyrës, ënjtje në mollëzën e syrit të djathtë, ndërsa në pjesë të tjera të trupit nuk janë konstatuar dëmtime, dhe në asnjë moment ndonjë dëmtim tjetër të shkaktuar nga ndonjë shkop apo mjet tjetër i fortë i pretenduar prej tij. Me të drejtë gjykata e shkallës së parë ka arsyetuar se nuk rezulton e provuar fakti që viktimë ditën e ngjarjes, të ketë pasur ndonjë mjet me vete, i cili të përbënte rrezik për jetën apo shëndetin e të miturit në konflikt me ligjin, dhe nuk rezultoi që shtetasi Ismen Matmuja, i cili ka qenë në vendin e ngjarjes, të ketë pasur ndonjë mjet, nëpërmjet të cilit të ketë goditur të miturin në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, sikurse deklarohet prej tij. Fakti që ky shtetas ka pasur një shkop me vete deklarohet vetëm nga shtetasi Armand Shehu, shok i të miturit në konflikt me ligjin, i cili nuk ka qenë i pranishëm në vendin ku ka ndodhur ngjarja, por deklaroi se ka parë një djalë me një shkop duke ndjekur të miturin në konflikt me ligjin Roland Matranxhi.

Sa më lart, nga shqyrtimi gjyqësor i akteve të ndodhura në fashikullin gjyqësor rezulton se, i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi ka konsumuar plotësisht elementet e veprës penale të “Vrasjes në rrethana cilësuese”, të shtetasit Alkis Metallari, të parashikuara respektivisht nga neni 79 shkronja “a” të KP-së dhe me të drejtë është deklaruar fajtor dhe dënuar nga gjykata e shkallës së parë. Lidhur me masën e dënimit, ajo është e drejtë duke ju referuar nenit 47 të KP-së, rrethanave lehtësuese dhe rënduese në ngarkim të tij si dhe Kodit të Drejtësisë Penale për të Miturit. Gjithashtu pavarësisht nga fakti se kjo masë dënimi është në minimumin e parashikuar nga dispozita, në kushtet e mungesës së një ankimi nga organi i akuzës, nuk mund të rëndojë në këtë gjykim pozitën e të miturit në konflikt me ligjin Roland Matranxhi.

9. Kundër vendimit nr. 188, datë 9.5.2019, të Gjykatës së Apelit Shkodër, **ka paraqitur rekurs, më datë 10.6.2019 i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi**, me të cilin ka kërkuar:

“Prishjen e vendimit nr. 188, datë 9.5.2019 të Gjykatës së Apelit Shkodër, duke vendosur kthimin e çështjes për rishqyrtim”. Në rekurs, ndër të tjera në lidhje me disponimin për refuzimin e gjykimit të shkurtuar dhe faktin penal të atribuar, mbrojtja e të miturit në konflikt me ligjin ka parashtruar këto shkaqe:

- Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër i kishte të gjitha kushtet për të pranuar kërkesën për gjykim të shkurtuar duke parë këtu faktin që nuk kishte asnjë provë të re.

- Gjykatat e kanë rrëzuar këtë kërkesë për gjykim të shkurtuar, kur aktet ishin të plota dhe çështja mund të zgjidhej në gjendjen e ishin aktet, pasi si në deklaratimet e dëshmitarëve dhe në aktet e dosjes provohet fare mire që nuk kemi të bëjmë me veprën penale për të cilën është dënuar kërkuuesi.

- Konstatimi i gjykatave se vepra penale nuk lejon natyrën e gjykimit të shkurtuar, jo vetëm ishte i gabuar dhe në shkelje të dispozitave procedurale. Gjykatat kanë gabuar duke rrëzuar këtë kërkesë, ndaj është bërë pjesë e rekursit edhe mospranimi i kësaj kërkesë, pasi janë shkelur të drejtat e kërkuessit.

- Analiza në vendimin e Gjykatës së Shkallës së Parë Shkodër dhe gjykatën e apelit për rrëzimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar mungon totalisht, siç dhe nuk faktohen arsyet e mospranimit.

- Në praktikën gjyqësore është arsyetuar se gjykimi i shkurtuar nuk shërben vetëm për ekonomi gjyqësore, por i sjell të pandehurit edhe përfitimin e uljes së 1/3 së dënimit, e drejtë e ligjshme kjo e cila nuk mundet t'i mohohet në mënyrë të gabuar nga Gjykata e Shkallës së Parë Shkodër si dhe nga Gjykata e Apelit Shkodër.

- Disponimi i gjykatave për kërkesën për gjykim të shkurtuar është një vendim i ndërmjetëm që si gjithë vendimet e tjera mundet t'i nënshtrohet shqyrtimit në gjykatën më të lartë dhe nëse ky disponim mund të jetë i gabuar, atëherë rrjedhimisht gjykata me e lartë duhet që të rregullojë pasojat e krijuara nga kjo vendimmarrje e gabuar. *(vendimi nr. 4 datë 10.2.2012 i Gjykatës Kushtetuese).*

- Vendimi i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Shkodër dhe i Gjykatës së Apelit Shkodër për mospranimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar bie në kundërshtim dhe me Kodin e Drejtësisë Penale për të Mitur (në vijim “KDPM”).

- Nëse Gjykata e Apelit Shkodër vendosi rrëzimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar, atëherë në momentin që është kërkuar ripyetja e dëshmitarëve, kjo gjykatë nuk ka marrë “mundimin” të bëjë thirrjen e tyre ose shoqërimin e detyrueshëm të tyre, aspekt logjik ky që mund të justifikonte dhe mospranimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar.

- Referuar rrethanave të faktit provohet se kërkuessi Roland Matranxhi, ka konsumuar elementet e veprës penale “Vrasja e kryer në kapërcim të kufijve të mbrojtjes se nevojshme” dhe kurrresi “Vrasje në rrethana të tjera cilësuese”, e parashikuar nga neni 79 i KP-së.

- Gjykata e Rrethit Shkodër, nuk ka bërë një hetim serioz të ngjarjes dhe deklaratimeve të dëshmitarëve duke treguar njëanësi në marrjen e vendimit; kjo gjykatë në asnjë moment nuk kërkoi shoqërimin e detyrueshëm të dëshmitarëve prezent në vendngjarje, ripyetje e cila do të sillte për pasojë një panoramë më të gjerë të ngjarjes, duke provuar pretendimet e kërkuessit.

- Vendimet janë të pavlefshme pasi janë marrë mbi akte të pavlefshme. Dëshmitarët Ismen Matmuja dhe Armand Shehu në datë 10.11.2017, pavarësisht se kanë qenë nën moshën 18 vjeç, janë pyetur pa praninë e psikologut apo kujdestarit.

- Nga ana e mbrojtjes në gjykatën e apelit u ngrit pretendimi për pavlefshmëri dhe u trajtuan aktet e papërdorshme dhe të pavlefshme. Gjykata e Apelit Shkodër në shkelje flagrante të ligjit, pasi ndërpreu seancën gjyqësore për t'u shprehur në lidhje me këto kërkime të mbrojtjes, shpalli dhe vendimin përfundimtar. Gjykata nuk i dha mundësinë të pandehurit për të parashtruar mbrojtjen para gjykatës, e drejtë kjo thelbësore e të pandehurit në procesin penal.

- Në rastin konkret, Roland Matranxhi ka qenë i detyruar të mbrojë jetën pasi është sulmuar nga dy persona, nga ku njëri mbante me vetë një shkop rreth gjysmë metri të gjatë, ndërkohë që jo vetëm po sulmohej, por të llogarisësh këtu që ishte një sulm për diçka që kërkuessi nuk kishte asnjë lidhje, kujtojmë këtu se vetë shtetasja Zime Matmuja ka pranuar faktin se ajo ka parë personin që e ka ngacmuar, por dhe rrethanat e ngjarjes që vetë shtetasi Ismet Matmuja një nga personat që së bashku

me viktimën kanë sulmuar të pandehurin kur thotë që “Alkisi e qëllloi disa herë...”, por dhe nga këqyrja që i është bërë të pandehurit ditën e ndalimit të tij ku shihen qartë dëmtimet që ka në fytyrë dhe trup, tregojnë se ankuesi jo vetëm nuk ka pasur lidhje me ngacmimin e Zime Matmuja, por dhe që sulmi ndaj tij ishte i padrejtë, një sulm që i rrezikonte shëndetin, të drejtat e interesat e tij etj., të gjithë këta "elemente" që janë pjesë përbërëse e veprës penale, të parashikuara nga neni 83 i KP-së dhe që nuk u morën parasysh nga Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër në vendimin e saj.

- Në rastin konkret ka pasur një sulm të padrejtë, të vërtetë dhe të çastit. Rezulton nga aktet e ndodhura në dosjen penale se ankuesi përveçse është sharë e fyer me të padrejtë, por edhe është sulmuar me të padrejtë. Ankuesi nuk mund të përjashtohet nga përgjegjësia penale në bazë të nenit 19 të KP-së, pasi karakteri i mbrojtjes nuk ka qenë në proporcion me rrezikshmërinë e sulmit, por nga ana e perceptimit të situatës ku ndodhej kërkuesi, duke u goditur nga dy persona, nga ku njëri nxori nga xhupi një dru të gjatë gjysmë metri, ky i fundit ka menduar se nxjerrja e thikës do të bënte të mundur zmbarsjen e sulmit. Për shkak se sulmi ka qenë i befasishëm dhe për shkak të tronditjes që ka pësuar ka qenë e pamundur për të menduar me gjakftohtësi se si të zmbarshte këtë sulm dhe në të njëjtën kohë të mos kapërcente kufijtë e mbrojtjes së nevojshme.

- Vendimi objekt ankimi i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Shkodër, gjithashtu është në kundërshtim dhe me KP-në dhe doktrinën nga ku jepet një përkufizim i saktë se kur kapërcen kufijtë e mbrojtjes së nevojshme si dhe mospërputhja haptazi midis tyre, d.m.th., karakterit të mbrojtjes së nevojshme dhe sulmit.

- Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër duke bërë një krahasim të thjeshtë midis veprës penale të “Vrasjes në rrethana të tjera cilësuese” parashikuar nga neni 79 i KP-së dhe “Vrasja e kryer në kapërcim të kufijve të mbrojtjes së nevojshme”, parashikuar nga neni 83 i KP-së do të vërente se vrasja me dashje parashikuar nga neni 79, kryhet ndaj një personi që për shkak të moshës së zhvillimit fizik e psikik të tij, nuk është në gjendje të mbrohet nga veprimet kriminale. Që të jemi para kësaj vepre duhet të plotësohen tre kushte thelbësore: Viktima të ketë qenë objektivisht nën moshën 18 vjeç; subjekti i krimit të ketë ditur se po vret një të mitur; vrasja të jetë kryer me dashje.

- Për këtë fakt gjithmonë në funksion të përgjegjësisë penale dhe elementeve të veprës që gjykata duhet të ketë parasysh për kualifikim të kësaj vepre vendimin nr. 04/2011 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë.

- Në rastin konkret mungon qëllimi si pjesë e anës subjektive e veprës, me të gjitha elementet e saj përbërëse.

- Duke parë dhe analizuar tërësinë e kushteve konkrete të ngjarjes, nga vetë provat e analizuar faktotet se ankuesi ka qenë duke u goditur nga dy persona me pa të drejtë për një ngjarje që nuk kishte kurrfarë lidhje. Fakti që viktima Alkis Metallari dhe shtetasi Ismet Matmuja e kanë marrë në celular dhe i kanë kërkuar që në fillim të takoheshin në kafe “Berlin” e më pas e kanë drejtuar kërkuesin për tu sqaruar në një vend që nuk kishte persona të pranishëm dhe pasja me vete e një shkopi të gjatë gjysmë metri tregon qartë se qëllimi i tyre ka qenë goditja e kërkuesit Roland Matranxhi dhe jo sqarimi siç këto i kishin kërkuar.

- Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër ka dhënë një vendim jo të mbështetur në ligj e prova, pasi nuk ka asnjë provë komprometuese që t’i shërbente për vërtetimin e vrasjes në rrethana të tjera cilësuese, pasi edhe ato pak dëshmi tregojnë se ankuesi ka qenë nën goditjen e disa personave të cilët as nuk i njihje e as nuk i kishin treguar pse po e sulmonin, por janë mjaftuar vetëm me pyetjen: A e njeh shtetasen Zime Matmuja? dhe e kanë goditur.

- Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër ashtu dhe Gjykata e Apelit nuk kanë pasur parasysh as urdhëresat e nenit 12 dhe 13 të KDPM-së.

II. Procedura në Gjykatën e Lartë dhe nevoja për njësim të praktikës gjyqësore

10. Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë (në vijim “Kolegji”), i përbërë nga një trup gjykues prej tre gjyqtarësh, ka marrë në shqyrtim këtë çështje në dhomë këshillimi në datën 25.4.2024. Kolegji konstatoi se rekursi është paraqitur në formën e kërkuar nga ligji dhe brenda afatit ligjor të

parashikuar në nenin 435 të Kodit të Procedurës Penale (në vijim “KPP”). Prokuroria është njoftuar për rekursin. Në këto kushte, rekursi plotëson kushtet formale të parashikuara nga neni 435/1 i KPP-së. Gjatë shqyrtimit të çështjes në dhomë këshillimi, Kolegji vlerësoi se në rekursin e paraqitur nga i gjykuari, ngrihen çështje ligjore me rëndësi për njësimin dhe zhvillimin e praktikës gjyqësore, në vështrim të kërkesave të nenit 432, pika 1, shkronja “a” të KPP-së. Gjatë shqyrtimit të çështjes në dhomë këshillimi, Kolegji vlerësoi të njësojë praktikën gjyqësore pasi konstatoi praktika të ndryshme të Kolegjit Penal në drejtim të zbatimit të nenit 403/2 të KPP-së, për veprat penale që parashikojnë dënim me burgim të përjetshëm kur të akuzuar janë persona ndaj të cilëve ligji ndalon dhënien e një dënimi të tillë. Pas një hulumtimi mbi praktikën gjyqësore, pas ndryshimeve të nenit 403/2 të KPP-së me ligjin nr. 35/2017 për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7905, datë 21.3.1995, “Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë”, të ndryshuar (në vijim “ligji nr. 35/2017”), ndryshime këto që kanë hyrë në fuqi në datë 1.8.2017, Kolegji ka evidentuar se çështja zbatimit apo jo të kësaj dispozite për veprat penale që parashikojnë dënim me burgim të përjetshëm kur të akuzuar janë persona ndaj të cilëve ligji ndalon dhënien e një dënimi të tillë (gra dhe të mitur), ka qenë e diskutueshme dhe ka sjellë qëndrime të ndryshme jo vetëm midis Kolegjeve të Gjykatës së Lartë, por edhe në praktikën e gjykatave më të ulëta.

11. Në kuadër të ndryshimeve të bërë me paketën e ligjeve të reformës në drejtësi, gjatë ndryshimeve që ka pësuar KPP-ja me ligjin nr. 35/2017, janë prekur dhe dy nenet 403 dhe 406, ku ndryshimi më i rëndësishëm lidhet me paragrafin e dytë të nenit 403 të KPP-së, që ndalon kërkesën për gjykim të shkurtuar për veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm. Aktualisht, neni 403 i këtij Kodi është formuluar në këtë mënyrë: “1. Kërkesa për gjykimin e shkurtuar paraqitet nga i pandehuri ose mbrojtësi i tij me autorizim të posaçëm në seancën paraprake ose në seancë gjyqësore kur procedohet sipas nenit 400 dhe paragrafit 3, të nenit 406/ç, të këtij Kodi, me pasojë mospranimi. 2. Nuk lejohet kërkesa për gjykim të shkurtuar për veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm”.

12. Në praktikën e Kolegjit Penal ku është marrë në analizë dhe interpretuar neni 403/2 i KPP-së, pas ndryshimeve me ligjin nr. 35/2017 është mbajtur qëndrimi se ky ndalim gjen zbatim edhe kur të akuzuar për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm është një i mitur në konflikt me ligjin (*shih vendimin nr. 00-2022-1595, datë 6.12.2022 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*). Sipas këtij qëndrimi, neni 403, paragrafi i dytë i KPP-së ndalon aplikimin e këtij riti procedural kur gjykohen vepra penale (kur akuza i konteston të pandehurit vepra penale të kësaj natyre) për të cilat parashikohet (si sanksion) lloji i dënimit me burgim të përjetshëm, duke mos e lidhur këtë parashikim (ndalim) me statusin “moshën e të pandehurit” të gjykuar, në kuptimin e pamundësisë së ndikimit të privilegjeve të toleruara prej legjislatorit në trajtimin seleksionues të subjekteve “të mitur në konflikt me ligjin” (të cilat evitojnë aplikimin e llojit të dënimit “burgim të përjetshëm”, për këto lloj subjektesh), në funksion të aksesit të pakufizuar të tyre, për shkak të këtij “statusi”, edhe në këtë “zonë të konsideruar të padepërtueshme”, por duke e reduktuar vetëm në llojin e veprës penale të atribuuar të pandehurit, sipas akuzës. Në terma të tjerë, sipas këtij qëndrimi, trajtimi sanksionues i privilegjuar, i toleruar prej legjislatorit për të miturit në konflikt me ligjin, që presupozon pamundësinë e aplikimit ndaj tyre të llojit të dënimit me “burgim të përjetshëm”, si dhe të një dënimi më të lartë se 12 vjet burgim, nuk paraqet asnjë lloj ndikimi në drejtim të evitimit të ndalimit të përgjithshëm, të përcaktuar në nenin 403/2 të KPP-së, prekludues apriori i së drejtës për të pasur akses në ritin procedural të “gjykimit të shkurtuar”, të subjekteve të gjykuara për veprat penale të kontestuara prej akuzës, që parashikojnë si titull sanksionues, llojin e dënimit me “burgim të përjetshëm”.

13. Ndërsa në një rast tjetër, Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë ka mbajtur qëndrim të ndryshëm, duke konkluduar se ndalimi i parashikuar në nenin 403/2 të KPP-së nuk gjen zbatim kur i akuzuar për këto kategori veprash penale është një i mitur në konflikt me ligjin (*shih vendimin nr. 00-2023-928 (169), datë 1.6.2023 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*). Sipas këtij qëndrimi qëllimi i ligjvënësit, në lidhje me parashikimin e këtij ndalimi, lidhet me faktin e krijimit të pamundësisë ligjore, ndaj atyre

subjekteve që kryejnë vepra penale/krime shumë të rënda, për të përfituar mundësinë që shmanget burgimin e përjetshëm. Thënë ndryshe, kjo ndalesë ligjore, si rregull i përgjithshëm, ka si qëllim që subjektet e veprave penale për të cilat ligji parashikon dhe mundëson dënimin me burgim të përjetshëm, të mos kenë mundësi t'i shmanget këtij dënimi maksimal, nëse kryejnë vepra penale për të cilat parashikohet dënueshmëria maksimale. Kolegji më tej ka vlerësuar se në kushtet e ekzistencës së parashikimeve/mbrojtjes së posaçme ligjore të parashikuar për subjektin “i mituri në konflikt me ligjin”, zbatueshmëria e përcaktimit – rregullit të parashikuar në nenin 403/2 të KPP-së është e kufizuar, për sa kohë ajo rëndon pozitën e tij (të miturit në konflikt me ligjin), pasi zbatimi i kësaj dispozite ligjore, vjen në kundërshtim me vetë qëllimin e ligjvënësit (që është shmanget e të miturit nga aplikimi i dënimit me burgim të përjetshëm) dhe nuk është në përputhje me frymën e drejtësisë penale për të miturit, me rëndësinë dhe qëllimin e dënimit penal, kur autorë janë të miturit, për sa kohë që vetë ligji e ka përjashtuar në mënyrë të shprehur, taksative, aplikimin e këtij dënimi maksimal për këtë kategori subjektësh të veprës penale. Për shkak të mbrojtjes ligjore të posaçme që i është dhënë këtij subjekti “të miturit në konflikt me ligjin”, ndalesa e parashikuar në nenin 403/2 të KPP-së (si pamundësi ligjore për të aplikuar gjykimin sipas rritit të gjykit të shkurtuar, për subjektet e proceduara për veprat penale për të cilët parashikohet dënimi me burgim të përjetshëm), nuk gjen zbatim, përderisa dënueshmëria maksimale (burgimi i përjetshëm) për të miturin ndalohet nga vetë ligji, (neni 31 dhe 51 i KP-së dhe neni 97 i KDPM-së). Rregulli i përgjithshëm i parashikuar në nenin 403/2 i KPP-së, nuk gjen zbatim në rastin e të miturit në konflikt me ligjin, pasi KP-ja (nenet 31 dhe 51) dhe KDPM-ja përmbajnë rregullime më të favorshme, jo vetëm duke e përjashtuar atë nga dënimi me burgim të përjetshëm, por duke përcaktuar se dënimi me burgim për të miturin nuk mund të jetë më shumë se gjysma e dënimit që parashikohet për veprën penale të kryer, por jo më shumë se 12 vjet (neni 97/2, KDPM). Në këtë kuptim, Kolegji ka vlerësuar se pika 2 e nenit 403 të KPP-së, në rastin kur të miturit janë autorë të veprës penale, nuk mund të interpretohet si dispozitë e vetme (e izoluar) në legjislacionin penal shqiptar, por në bazë të interpretimit sistematik, duhet analizuar dhe interpretuar në raport harmonik me parashikimet e dispozitave të tjera materiale të KP-së dhe KDPM-së.

14. Kolegji konstaton se ekzistenca e dy vendimeve të mësipërme të Gjykatës së Lartë, ku ajo është shprehur në mënyrë të ndryshme për zbatimin e gjykit të shkurtuar në rastet e të miturve në konflikt me ligjin të akuzuar për vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm, është evidentuar edhe nga Gjykata Kushtetuese. Kjo gjykatë me vendimin nr. 4, datë 31.1.2024, ka vlerësuar se në kushtet kur nuk ka një vendim unifikues ose njësuës të Gjykatës së Lartë në drejtim të zbatimit të gjykit të shkurtuar për të miturit në konflikt me ligjin për veprat penale që parashikojnë dënimin me burgim të përjetshëm, pritshmëritë e kërkuesit për pranimin e kërkesës për zbatimin e gjykit të shkurtuar nga Gjykata e Lartë janë të pabazuara dhe për këtë arsye pretendimi i kërkuesit për cenimin e parimit të sigurisë juridike është i pabazuar.

15. Krahas vendimeve të sipërcituara, pas ndryshimit të nenit 403/2 të KPP-së me ligjin nr. 35/2017, nga hulumtimi janë evidentuar edhe vendimmarrje të gjykatave të faktit, të cilat reflektojnë qëndrime të ndryshme në drejtim të zbatimit apo jo të këtij ndalimi, jo vetëm kur të akuzuar për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm janë “të miturit në konflikt me ligjin”, por edhe kur subjekt i kësaj kategorie veprash penale është një grua. Në thelb të qëndrimeve lejuese të pranimit të kërkesës për gjykim të shkurtuar për subjektet “të mitur në konflikt me ligjin” dhe “grat” që akuzohen për një vepër penale që parashikon dënimin me burgim të përjetshëm është pamundësia *de jure* dhe *de facto* i caktimit të këtij dënimi ndaj këtyre subjekteve. Ndërsa, në thelb të qëndrimit të ndryshëm të praktikës gjyqësore është se ligjvënësi pengesën për mospranimin e gjykit të shkurtuar nuk e lidh me masën e dënimit të dhënë, por e lidh me veprën penale.

16. Duke pasur parasysh qëndrimet e ndryshme të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë si edhe të gjykatave të faktit lidhur me interpretimin e ligjit procedural penal (nenit 403/2 të KPP-së), kur të akuzuar për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm janë persona ndaj të

cilëve ligji e ndalon dhënien e një dënimi të tillë, por edhe për zgjidhjen e problematikave të tjera ligjore që mund të hasen në praktikën gjyqësore lidhur me zbatimin e këtij ndalimi ligjor të përgjithshëm, Kolegji ka evidentuar nevojën për njësimin dhe zhvillimin e praktikës gjyqësore. Ndonëse evidentohen vetëm dy vendimmarrje me qëndrime të kundërta të Gjykatës së Lartë, qëndrimet e ndryshme të praktikës gjyqësore (edhe ato të gjykatave më të ulëta) për një periudhë të gjatë kohe nga hyrja në fuqi e ndryshimit të nenit 403 të KPP-së me ligjin nr. 35/2017, Kolegji çmoi se kjo situatë është e papajtueshme me parimin e sigurisë juridike. Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut (në vijim “GJEDNJ”) në disa vendimmarrje të saj, ka vlerësuar uniformitetin dhe njëtrajtshmërinë në zbatimin e ligjit nga gjykatat, si një nga kërkesat dhe garancitë e lidhura me procesin e rregullt ligjor (neni 6 i KEDNJ-së). Sipas GJEDNJ-së, kur evidentohen zgjidhje të ndryshme gjyqësore të njëjta, në parim, ato duhet të ndiqen nga unifikimi dhe harmonizimi i praktikës, nëpërmjet mekanizmave të ngritura për këtë qëllim, kryesisht nga Gjykata e Lartë (*shih Nejdet Şahin dhe Perihan Şahin kundër Turqisë, aplikimi nr. 13279/05, datë 20.10.2011, §§ 61, 80*). Gjykata e Lartë, nëpërmjet ushtrimit të funksionit kontrollues të karakterit ligjor dhe nomofilatik, ka për detyrë të sigurojë një raport të ngushtë midis uniformitetit dhe konsistencës së praktikës gjyqësore dhe së drejtës së individit për një gjykim të drejtë.

17. Sa më sipër, në referim të nenit 438 të KPP-së, Kolegji ka disponuar me vendim të ndërmjetëm se shqyrtimi i kësaj çështjeje duhet të kalojë në seancë gjyqësore (me trup gjykues të përbërë nga 5 gjyqtarë), me qëllim njësimin dhe zhvillimin e praktikës gjyqësore në lidhje me çështjet:

1. A zbatohet neni 403, pika 2 i Kodit të Procedurës Penale për personat e akuzuar për një krim që KP-ja parashikon dënim me burgim të përjetshëm, por ndaj të cilëve ligji ndalon dhënien e një dënimi të tillë?

1.1 A zbatohet procedura e gjykimit të shkurtuar kur akuza është për një vepër penale që përmban dënimin me burgim të përjetshëm, por është cilësuar e mbetur në tentativë?

1.2 Si do të veprohet në rastin kur akuza është ngritur për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm dhe gjyqtari i seancës paraprake e dërgon në gjyq për këtë akuzë, por gjykatat në përfundim të gjykimit të zakonshëm i japin faktit një cilësim tjetër juridik, që nuk parashikon dënimin me burgim të përjetshëm?

18. Në seancë gjyqësore, Prokuroria e Përgjithshme, në lidhje me pyetjet e shtruara për njësim mbajti këto qëndrime (parashtruar më poshtë në mënyrë të përmbledhur):

- Ndalimi ligjor i aplikimit/pranueshmërisë së gjykimit të shkurtuar kur vepra penale për të cilën akuzohet i pandehuri parashikon në normën e saj dënimin me burgim të përjetshëm, parashikuar në nenin 403, pika 2 të KPP-së, duhet të konsiderohet/interpretohet si ndalim kategorik pavarësisht subjektit të veprës penale.

- Fakti që vepra penale ka mbetur në tentativë nuk përbën shkak për cenimin e rregullimit ligjor të përcaktuar në nenin 403/2 të KPP-së, pra nuk mund të përbëjë kriter për zbatimin e gjykimit të shkurtuar për veprat penale që parashikojnë dënimin me burgim të përjetshëm.

- Rrëzimi i kërkesës për gjykimin e shkurtuar vetëm me arsyetimin e ndalimit ligjor të parashikuar në nenin 403/2 të KPP-së nuk mund të shoqërohet me mohimin e përfitimit që do të kishte i pandehuri në rastin e gjykimit të shkurtuar.

- Ndërsa cilësimi ligjor i veprës me të cilën është dërguar për gjykim i pandehuri, mund të përcaktojë ritin e gjykimit, cilësimi përfundimtar i tij jo domosdoshmërisht përjashton përfitimin që ai do të kishte pasur në kushtet e gjykimit të shkurtuar.

- Që i pandehuri të përfitojë “bonusin” e ofruar nga ligji do të duhet që në mënyrë komplementare të përmbushen këto elemente: Të jetë bërë kërkesë për gjykimin e shkurtuar nga i pandehuri; Të konkludohet në seancë paraprake se çështja mund të zgjidhet në gjendjen që janë aktet duke adoptuar qasjen si në rastet e veprave penale që nuk hyjnë në ndalimin e parashikuar nga neni 403/2 i KPP-së dhe se rrëzimi i kërkesës bazohet vetëm në këtë të fundit. Në gjykimin në

themel, i pandehuri të mos ndikojë në mënyrë rënduese në ekonominë gjyqësore duke pasur qasjen e përshkruar në nenin 405/7 të KPP-së; Cilësimi ligjor përfundimtar i veprës penale të ketë ndryshuar nga një vepër penale që parashikon burgim të përjetshëm në një vepër penale që nuk e parashikon këtë dënim.

19. Mbrojtësi i zgjedhur nga i mituri në konflikt me ligjin, në lidhje me çështjet e shtruara për njësim, mbajti qëndrimin se (parashtruar më poshtë në mënyrë të përmbledhur):

- Neni 403/2 i KPP-së duhet të interpretuar në harmoni me parimet themelore të së drejtës penale në përgjithësi dhe parimeve të caktimit të dënimit në veçanti.

- Kjo dispozitë duhet të interpretohet në mënyrë të zgjeruar në përputhje me frymën e përgjithshme të KP-së dhe KDPM-së. Interpretimi i kësaj dispozite në mënyrë sipërfaqësore dhe të ngushtë është në shkellje të rëndë të parimeve të caktimit të dënimit dhe qëllimit të dënimit në vetvete.

- Nenet 31 dhe 51 të KP-së dhe dispozitat e KDPM-së janë norma të veçanta që janë përjashtimore pasi ndalojnë aplikimin e dënimit me burgim të përjetshëm për një kategori të veçantë personash. Neni 403 i KPP-së i ndryshuar synon ndalimin e përfitimit vetëm ndaj personave që janë subjekte të dënimit penal “burgim i përjetshëm” pasi pavarësisht se vepra parashikon dënimin me burgim të përjetshëm përsëri të miturit në konflikt me ligjin dhe gratë nuk janë subjekte të dënimit me burgim të përjetshëm.

- E drejta e detyrueshme sipas nenit 5, 17, 116, 122 dhe 123 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, përcakton midis të tjerash mbrojtjen më të lartë të interesit të fëmijës dhe detyrimin që legjislacioni i brendshëm të mos cenojë angazhimet e marra përsipër nga Shqipëria në raport me fëmijët.

- Duke qenë se Italia është ndër të paktat shtete që aplikon gjykimin e shkurtuar, vlerësojmë që qëndrimet e jurisprudencës italiane, mund të merren në konsideratë (shih vendimin nr. 207/2022 të Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Italisë që trajton një rast të ngjashëm).

- Në rastet e gjykimit të personave, akuzuar për një krim që KP-ja parashikon dënim me burgim të përjetshëm, por ndaj të cilëve ligji ndalon dhënien e një dënimi të tillë, nuk duhet të zbatohet neni 403, pika 2 i KPP-së.

- Në rast se ndaj një personi është ngritur akuzë për një vepër penale që përmban dënimin me burgim të përjetshëm, por është cilësuar e mbetur në tentativë, duke pasur parasysh të gjitha parimet e caktimit të dënimit penal, gjykata nuk duhet të aplikojë nenin 403/2 të KPP-së, por mund të pranojë kërkesën për gjykim të shkurtuar.

- Kur akuza e ngritur nga prokuroria është për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm dhe gjyqtari i seancës paraprake e dërgon në gjyq për këtë akuzë, por gjykatat në përfundim të gjykimit të zakonshëm i japin faktit një cilësim tjetër juridik, që nuk parashikon dënimin me burgim të përjetshëm, gjykata, në rast se i pandehuri ka kërkuar në seancë paraprake aplikimin e gjykimit të shkurtuar, duhet që në momentin e caktimit të dënimit, të zbresë 1/3 e masës së dënimit.

III. Vlerësimi i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë

20. Kolegji, sjell në vëmendje se gjykimi i shkurtuar, i cilësuar nga legjislacioni procedural penal si një gjykim i posaçëm, është parashikuar për herë të parë në KPP të vitit 1995, të miratuar me ligjin nr. 7905, datë 21.3.1995. Instituti i “gjykimit të shkurtuar” parashikohet nga nenet 403–406 të KPP-së dhe jo në pak raste ka qenë objekt trajtimi në jurisprudencën shqiptare. Sillet në vëmendje këtu vendimi njësuës nr. 2, datë 29.1.2003, në të cilin Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë janë shprehur se gjykimi i shkurtuar ka vlerë për ekonomi gjyqësore, sepse thjeshton dhe shkurton procedurat, rrit shpejtësinë dhe efektivitetin e gjykimit dhe sjell përfitim në uljen e 1/3 të masës së dënimit. Por, ky përfitim nuk duhet kurrësi të shkojë në dëm të dhënies së drejtësisë dhe gjykata e pranon atë, vetëm kur bindet se çështja mund të përfundojë në gjendjen që janë aktet. Edhe Gjykata Kushtetuese ka trajtuar gjykimin e shkurtuar si një gjykim të posaçëm, që konsiston në heqjen dorë

në mënyrë të vullnetshme nga disa aspekte themelore të së drejtës për një proces të rregullt, të tilla si parimi i barazisë së armëve dhe i formimit të provës në kontradiktoritet, për të përfutur ulje dënimi (*shih vendimet nr. 4/2012; nr. 14/2012 të Gjykatës Kushtetuese*). Nga ana tjetër, zgjedhja e gjykimit të shkurtuar, si rit procesual, influencon mbi përllogaritjen/përcaktimin e dënimit, i cili ulet me 1/3 nëse procedohet me gjykim të shkurtuar. Pra, sipas Gjykatës Kushtetuese kemi të bëjmë me një aspekt të së drejtës materiale që gërshetohet me të drejtën procesuale (*shih vendimin nr. 14, datë 26.3.2012 të Gjykatës Kushtetuese*). Sipas Gjykatës Kushtetuese në vlerësimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar, gjyqtari nuk duhet të udhëhiqet vetëm nga parimi i ekonomisë gjyqësore, por edhe nga parimi i drejtësisë efektive (*shih vendimin nr. 24/2012 të Gjykatës Kushtetuese*).

21. Nga përmbajtja e neneve 403-406 të KPP-së rezulton se ky lloj i posaçëm gjykimi ndryshon nga gjykimi i zakonshëm, për shkak se aplikohet vetëm mbi kërkesën e të pandehurit, kërkesë e cila duhet të paraqitet në afatin procedural ligjor me pasoje mospranimi². Neni 403/1 i KPP-së, në versionin e tij fillestar (të pandryshuar), parashikonte se “1. I pandehuri ose përfaqësuesi i tij i posaçëm mund të kërkojnë që çështja të përfundohet derisa të mos jetë filluar shqyrtimi gjyqësor.”. Ndërsa, neni 406/1 parashikonte, se “1. Kur pranohet fajësia, gjykata e ul dënimin me burgim me një të tretën. Dënimi me burgim të përjetshëm zëvendësohet me njëzet e pesë vjet burgim.”³. Kjo dispozitë duke parashikuar shprehimisht zëvendësimin e dënimit me “burgim të përjetshëm”, si rezultat i gjykimit të shkurtuar, me atë “njëzet e pesë vjet burgim”⁴ pranonte në këtë mënyrë lejimin e këtij lloj gjykimi edhe për veprat penale që parashikojnë një dënim të tillë. Me ligjin nr. 145/2013 për disa shtesa e ndryshime në ligjin nr. 7905, datë 21.3.1995 “Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë”, si pasoje e rritjes së masës maksimale të dënimit me burgim (neni 32/1 i KP-së⁵), neni 406/1 u ndryshua, duke u parashikuar zëvendësimi i “burgimit të përjetshëm”, si pasoje e gjykimit të shkurtuar, me “tridhjetë e pesë vjet burgim”.

22. Ndërkohë, në kuadër të ndryshimeve të bëra me paketën e ligjeve të reformës në drejtësi (viti 2016), gjatë ndryshimeve që ka pësuar KPP-ja me ligjin nr. 35/2017, janë prekur dhe dy nenet 403 dhe 406, ku ndryshimi më i rëndësishëm lidhet me paragrafin e dytë të nenit 403 të këtij Kodi, objekt i çështjeve të shtruara për njësim, që ndalon kërkesën për gjykim të shkurtuar për veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm. Konkretisht, neni 403/2 i KPP-së, i ndryshuar, shprehimisht parashikon se “2. Nuk lejohet kërkesa për gjykim të shkurtuar për veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm.”. Paralelisht me këtë ndryshim, u shfuqizua fjalia e dytë e pikës 1 të nenit 406 të KPP-së që parashikonte zëvendësimin e dënimit me “burgim të përjetshëm” me atë “tridhjetë e pesë vjet burgim.”. Në praktikën e gjykatave më të ulëta, pas ndryshimit të nenit 403/2 të KPP-së me ligjin nr. 35/2017, reflektohen qasje të ndryshme në drejtim të kuptimit, interpretimit dhe zbatimit të këtij parashikimi ligjor. Sipas njërit qëndrim, mjafton që vepra penale objekt akuze ta parashikojë dënimin me burgim të përjetshëm dhe automatikisht zbatohet pika 2 e nenit 403 të KPP-së që përjashton kategorikisht zbatimin e gjykimit të shkurtuar; në thelb të këtij qëndrimi është se ligjvënësi pengesën për mospranimin e gjykimit të shkurtuar nuk e lidh me masën e dënimit të dhënë, por e lidh me veprën penale. Sipas qëndrimit tjetër, pamundësia *de jure* dhe *de facto* e zbatimit të dënimit me burgim të përjetshëm për dy kategori subjektsh “të mitur në konflikt

² Gjykata e Lartë vazhdimisht ka theksuar kushtin që kërkesa për gjykim të shkurtuar duhet të paraqitet në afatin procedural të parashikuar në ligj (*shih vendimet nr. 161, datë 22.2.2010; nr. 459, datë 12.5.2010; nr. 85, datë 15.6.2011; nr. 123, datë 10.4.2013; nr. 206, datë 30.10.2014; nr. 43, datë 18.3.2015; nr. 103, datë 10.6.2015; nr. 139, datë 16.9.2015; nr. 5, datë 13.1.2016; nr. 222, datë 7.12.2016 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*).

³ Me ligjin nr. 8813, datë 13.6.2002 për disa shtesa e ndryshime në ligjin nr.7905, datë 21.3.1995, “Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë”, neni 406/1 është ndryshuar si vijon: “1. Kur jep vendim dënimi, gjykata e ul dënimin me burgim ose gjobë me një të tretën. Dënimi me burgim të përjetshëm zëvendësohet me njëzet e pesë vjet burgim.”, duke parashikuar uljen me 1/3 edhe të dënimit me gjobë.

⁴ Neni 32/1 i Kodit Penal “Dënimi me burgim për krimet jepet për një kohë nga pesë ditë deri në njëzet e pesë vjet”.

⁵ Neni 32/1 i Kodit Penal, ndryshuar me ligjin nr. 144, datë 2.5.2013 “Dënimi me burgim për krimet jepet për një kohë nga pesë ditë deri në tridhjetë e pesë vjet”.

me ligjin” dhe “gra” i përjashton këto subjekte nga ndalimi i parashikuar në nenin 403/2 të KPP-së; kjo do të thotë që këto subjekte edhe kur akuzohen për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm, nuk mund të privohen nga e drejta për të kërkuar gjykim të shkurtuar vetëm dhe për shkak të ndalimit ligjor të parashikuar në këtë dispozitë.

23. Parashikimi ligjor në nenin 403/2 të KPP-së është marrë në analizë dhe interpretuar edhe nga Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë, i cili në vendimin nr. 00-2022-1595, datë 6.12.2022 ka mbajtur qëndrimin se ky ndalim ligjor gjen zbatim edhe kur i akuzuar për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm është një “i mitur në konflikt me ligjin”, pasi dispozita këtë parashikim (ndalim) nuk e lidh me statusin “moshën e të pandehurit” të gjykuar dhe “privilegjeve” që ligjvënësi u ka dhënë këtyre subjekteve (të cilat evitojnë aplikimin e llojit të dënimit “burgim të përjetshëm”, për këto lloj subjektësh), por vetëm me llojin e veprës penale të atribuuar të pandehurit, sipas akuzës. Ndërsa, në vendimin nr. 00-2023-928 (169), datë 1.6.2023 Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë ka mbajtur qëndrimin se ky ndalim ligjor nuk gjen zbatim për subjektin “i mitur në konflikt me ligjin” përderisa dënueshmëria maksimale (burgimi i përjetshëm) për të miturin ndalohet nga vetë ligji dhe se KP-ja (nenet 31 dhe 51) dhe KDPM-ja, përmbajnë rregullime më të favorshme, jo vetëm duke e përjashtuar atë nga dënimi me burgim të përjetshëm, por duke përcaktuar se dënimi me burgim për të miturin nuk mund të jetë më shumë se gjysma e dënimit që parashikohet për veprën penale të kryer, por jo më shumë se 12 vjet (neni 97/2, KDPM).

24. Aktualisht një nga arsyet që parashikon ligji procedural penal (në fuqi) për mospranimin e gjykimit të shkurtuar është kur i pandehuri akuzohet për një vepër penale për të cilën parashikohet dënim me burgim të përjetshëm (neni 403/2 i KPP-së). Në Kodin Penal janë parashikuar në mënyrë ezauruese veprat penale për të cilat ligji parashikon dënim me burgim të përjetshëm (23 vepra penale). Duke i individualizuar nga pjesa e posaçme e këtij Kodi rezulton se këto vepra penale janë si vijon: “Genocidi” (neni 73), “Krime kundër njerëzimit” (neni 74), “Krimet e luftës” (Neni 75), “Vrasja me paramendim” e kryer për interes apo hakmarrje (neni 78/2), “Vrasja për gjakmarrje” (neni 78/a), “Vrasja në rrethana të tjera cilësuese”(neni 79), “Vrasja e funksionarëve publikë”(neni 79/a), “Vrasja e punonjësve të Policisë së Shtetit”(neni 79/b), “Vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare” (neni 79/c), “Marrëdhënie seksuale ose homoseksuale me të mitur” kur vepra ka sjellë si pasojë vdekjen ose vetëvrasjen e fëmijës së mitur (neni 100/3), “Rrëmbimi ose mbajtja peng e personit” e të miturit nën moshën 14 vjeç, i paraprirë ose i shoqëruar me tortura fizike ose psikike, kur është kryer kundër disa personave ose më shumë se një herë (neni 109/3), “Shtrëngimi me anë të kanosjes ose dhunës për dhënien e pasurisë” kur vepra ka sjellë si pasojë vdekjen (neni 109/b), “Zhdukja me forcë” (kur kjo vepër ka sjellë si pasojë vdekjen (neni 109/c), “Trafikimi i personave të rritur” kur vepra ka sjellë si pasojë vdekjen e personit (110/a), “Trafikimi i të miturve” kur vepra ka sjellë si pasojë vdekjen e të dëmtuarit (neni 128/b), “Vjedhja me pasojë vdekjen” (neni 140), “Dorëzimi i territorit” (neni 208), “Dorëzimi i forcave të armatosura” (neni 209), “Atentati” (neni 219), “Kryengritja” (neni 221/2), “Vepra me qëllime terroriste” (neni 230), “Financimi i terrorizmit” (neni 230/a), “Ndihma për kalim të paligjshëm të kufijve” kur vepra ka sjellë si pasojë vdekjen e të dëmtuarit (neni 298/3). Ndërsa, në Kodin Penal Ushtarak parashikohet dënimi me burgim të përjetshëm për tetë veprat penale si vijon: “Dorëzimi i forcave ushtarake dhe i mjeteve të luftimit armikut” (neni 25), “Dhënia e informatave sekrete” kryer në gjendje lufte ose në gjendje të jashtëzakonshme (neni 26/3), “Dhënia e ndihmës armikut” (neni 30), “Dezertimi i kuadrit komandues” (neni 34/2), “Moszbatimi i urdhrat nga kuadri komandues” (neni 47), “Shtrëngimi për të shkelur detyrat” (neni 50/3), “Vjedhja” (neni 34), “Vrasja me dashje” (neni 77).

25. Referuar parashikimit ligjor të pikës 2 të nenit 403 të KPP-së, në të gjitha rastet kur akuza përfshin qoftë njëri nga veprat penale të sipërpërmendura, gjykata vendos mospranimin e kërkesës për gjykimin e shkurtuar dhe vazhdon procedurën e gjykimit të zakonshëm. Kundër vendimit të mospranimit nuk lejohet ankim i veçantë, por ky disponim mund të ankimohej së bashku me vendimin përfundimtar⁶. Kolegji vë në dukje se ndryshimet e KPP-së në lidhje me këtë gjykim të

⁶ Neni 405/6 i KPP-së, ndryshuar me ligjin nr. 35/2017.

posaçëm, gjykimi i shkurtuar, janë pasojë e vendimeve unifikuese dhe ato të Gjykatës Kushtetuese, në lidhje me këtë institut të së drejtës procedurale. Në këtë drejtim, Kolegji gjen me vend të vërë në dukje se në dispozitat kalimtare të ligjit nr. 35/2017, nuk gjen rregullim ligjor të posaçëm rasti kur vepra penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm është kryer para hyrjes në fuqi të këtyre ndryshimeve të KPP-së në raport me kërkesën për gjykim të shkurtuar, kur kjo kërkesë është paraqitur në seancë paraprake pas hyrjes në fuqi të ndryshimeve ligjore. Edhe ky ometim ka krijuar paqartësi, duke pasqyruar praktika të ndryshme gjyqësore të gjykatave më të ulëta në lidhje me faktin nëse për këto raste do të zbatohet ligji procedural penal që ka qenë në fuqi në kohën e paraqitjes së kërkesës prej të pandehurit dhe mbrojtësit të tij, sipas parimit latin “*tempus regit actum*” apo ligji procedural penal që ka qenë në fuqi në kohën e kryerjes së veprës penale sipas parimit të zbatimit të “ligjit penal favorizues”.

26. Ky konstatim ndonëse nuk ka lidhje të drejtpërdrejtë me pyetjet e shtruarra për njësim, theksohet nga Kolegji Penal në vështrim të zhvillimit të praktikës gjyqësore, për zbatimin e drejtë të ligjit procedural penal në raport me kërkimin e të pandehurve për t’u gjykuar sipas procedurës së gjykimit të shkurtuar. Në këtë drejtim, Kolegji Penal ka mbajtur qëndrimin se, nëse një dispozitë e cilësuar si procedurale për faktin se parashikohet në ligjin procedural, ka një ndikim në ashpërsinë e masës së dënimit që duhet të jepet nga gjykata, atëherë ajo është një dispozitë penale materiale, ndaj të cilës ka vend për t’u zbatuar parimi i sanksionuar në nenin 29, pika 2 të Kushtetutës⁷, si dhe nenin 3, pika 3⁸ të KP-së. Një konkluzion i tillë gjen mbështetje edhe në jurisprudencën e GJEDNJ-së, e cila ka vlerësuar në situata të ngjashme se, një dispozitë e tillë procedurale që ndikon në dënimin e caktuar, duhet të cilësohet si një dispozitë penale materiale, ndaj të cilës ka vend për t’u zbatuar nenin 7 paragrafi i parë i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (në vijim “KEDNJ”)⁹. GJEDNJ-ja në jurisprudencën e saj ka pohuar se neni 7 i KEDNJ-së, jo vetëm që garanton parimin e mosretroaktivitetit të ligjeve penale më të rrepta, por imponon edhe zbatimin nga gjykata të ligjit penal dispozitat e të cilit janë më të favorshëm për të akuzuarin, pasi në të kundërt kemi dhunim të parimit të ligjshmërisë, duke aplikuar një ligj të pafavorshëm për të akuzuarin. Kolegji thekson se, gjykatat në raste të tilla, mes zbatimit të parimit “*tempus regit actum*” dhe zbatimit të ligjit penal më të favorshëm, duhet ti japë përparësi të drejtave dhe garancive kushtetuese të pandehurit. Kolegji edhe më parë ka vënë në dukje se mospranimi i ankimit të pandehurit për riparimin e pasojave të gjykimit të shkurtuar nga gjykata e apelit nuk mund të ketë si shkak ndryshimet ligjore të pikës 2 të nenit 403 të KPP-së, kur fakti penal ka ndodhur përpara hyrjes në fuqi të ligjit nr. 35/2017 (*shih vendimin nr. 00-2024-427 (62), datë 7.3.2024; vendimin nr. 00-2024-1242 (176), datë 9.7.2024 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*).

27. Në një vështrim krahasues, rezulton se edhe Kodi i Procedurës Penale të Italisë (në vijim “KPP italian”), nga i cili është huazuar ky lloj gjykimi i posaçëm në ligjin procedural penal shqiptar, parashikon gjykimin e shkurtuar në librin e gjashtë, titulli I, nenet 438-443. Në versionin e tij fillestar, neni 442, pika 2 i KPP-së italian parashikonte shprehimisht zëvendësimin e dënimit me burgim të përjetshëm, si rezultat i gjykimit të shkurtuar, me atë “tridhjetë vjet burgim”; duke lejuar kështu pranimin e gjykimit të shkurtuar edhe për veprat penale që parashikojnë dënim me burgim të përjetshëm. Me vendimin nr. 176/1991, Gjykata Kushtetuese e Republikës së Italisë deklaroi antikushtetues nenin 441, pika 2 të KPP italian, në pjesën që parashikonte që “dënimi me burgim të përjetshëm zëvendësohet me tridhjetë vjet burgim” për shkelje të nenit 76 të Kushtetutës, nisur nga fakti që ligji delegues parashikonte për gjykimin e shkurtuar vetëm kriterin e uljes me 1/3 të dënimit, dukshëm i pazbatueshëm për veprat penale që dënohen me burgim të përjetshëm. Duke zgjidhur

⁷ Neni 29/2 i Kushtetutës: “2. Nuk mund të jepet një dënim më i rëndë se ai që ka qenë parashikuar me ligj në kohën e kryerjes së veprës penale”.

⁸ Neni 3, pika 3 e Kodit Penal “Kur ligji i kohës kur është kryer vepra penale dhe ligji i mëvonshëm janë të ndryshëm, zbatohet ai ligji dispozitat e të cilit janë më të favorshme për personin që ka kryer veprën penale”.

⁹ Çështja Scoppola kundër Italisë/ kërkesa nr. 10249/03, vendimi i datës 17.9.2009.

paqartësitë interpretuese që u shfaqën në praktikë pas këtij vendimi, Seksionet e Bashkuara të Gjykatës së Kasacionit të Italisë deklaruan se papranueshmëria e gjykimit të shkurtuar pas shpalljes së antikushtetutshmërisë së normës duhet të zbatohet në çdo rast në të cilin akuza e paraqitur në kërkesën për dërgimin e çështjes në gjyq kishte të bënte me një krim “të dënueshëm” me burgim të përjetshëm, edhe kur gjyqtari besonte se për shkak të ekzistencës së rrethanave lehtësuese duhej caktuar një dënim tjetër (vendim nr. 2977, datë 6.3.1992 i Seksioneve të Bashkuara Penale të Gjykatës së Kasacionit Itali). Pak më vonë, me vendimin nr. 163 të vitit 1992, Gjykata Kushtetuese e Italisë ka mbajtur qëndrim se nuk mund të konsiderohet *apriori* e papajtueshme me Kushtetutën parashikimi ligjor për përjashtimin nga e drejta për të kërkuar gjykimin e shkurtuar për veprat penale që dënohen me burgim të përjetshëm qoftë edhe mbi bazën e llojit të veprës penale, pasi parashikime të tilla ligjore justifikohen nga rëndësia e madhe që kanë këto vepra penale. Neni 30 i ligjit nr. 479, datë 16.12.1999, riktheu, mundësinë e aksesit në këtë lloj gjykimi të posaçëm për veprat penale që dënohen me burgim të përjetshëm, nëpërmjet shtimit të pikës 2 në nenin 442 të KPP-së italiane, me të cilin vendoste versionin fillestar të Kodit, duke parashikuar se, “dënimi me burgim të përjetshëm zëvendësohet me tridhjetë vjet burgim”. Me ligjin nr. 33, datë 12.4.2019 në KPP italiane u parashikua sërish ndalimi i gjykimit të shkurtuar për veprat penale të dënueshme me burgim të përjetshëm, në mënyrë identike me nenin 403/2 të Kodit tonë. Konkretisht, KPP italiane në nenin 438, paragrafi. 1-bis i tij, parashikon se “*nuk lejohet gjykimi i shkurtuar për krimet e dënueshme me burgim të përjetshëm*”. Më tej ky ligj, paralelisht ka shfuqizuar edhe pikat e nenit 442/2 të KPP italiane që parashikonin zbatimin e dënimeve të përfituara si rezultat i gjykimit të shkurtuar.

28. Ndalimi i gjykimit të shkurtuar për veprat penale që parashikojnë dënim me burgim të përjetshëm jo pak herë është bërë objekt kontrolli kushtetues incidental në Gjykatën Kushtetuese të Republikës së Italisë, e cila vazhdimisht ka mbajtur qëndrim se nuk mund të konsiderohet *apriori* e papajtueshme me Kushtetutën parashikimi ligjor për përjashtimin nga e drejta për të kërkuar gjykimin e shkurtuar për të dënuarit me burgim të përjetshëm qoftë edhe mbi bazën e llojit të veprës penale, pasi parashikime të tilla ligjore justifikohen nga rëndësia e madhe që kanë këto vepra penale. (vendim nr. 163/1992 i Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Italisë). Këto çështje futen në diskrecionin e ligjvënësit (vendim 117/2011 i Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Italisë). Me vendimin nr. 260/2020, Gjykata Kushtetuese e Italisë shprehet se kufizimi ligjor procedural nuk mund të konsiderohet as arbitrar dhe as i paarsyeshëm. Sipas Gjykatës Kushtetuese diskrecioni i pushtetit legjislativ është ushtruar brenda kufijve të lejuara nga Kushtetuta dhe se lejimi apo jo i gjykimit të shkurtuar janë çështje ligjore në të cilat legjislatori gëzon diskrecion përzgjedhjeje sipas Kushtetutës. Gjykata Kushtetuese ka vlerësuar edhe se akuza e ngritur është objekt vlerësimi jo vetëm nga ana e prokurorit, por edhe nga ana e gjyqtarit të seancës paraprake, gjë që nënkupton një kontroll gjyqësor paraprak në formulimin e akuzës së prokurorit dhe mundësi e njëkohësisht garanci për të pandehurin që të mos privohet në mënyrë të padrejtë për të kërkuar gjykimin e shkurtuar. Gjithashtu, në vendimin nr. 208/2021 Gjykata Kushtetuese e Republikës së Italisë nuk ka gjetur papajtueshmëri të dispozitës së mësipërme me Kushtetutën për përjashtimin nga gjykimi i shkurtuar të personave të padënueshëm për shkak të paaftësisë totale mendore dhe që akuzohen për vepra penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm. Për vepra penale të një rëndësie të tillë të veçantë, Gjykata Kushtetuese shprehet se është i nevojshëm zhvillimi i një procesi publik me pjesëmarrjen e popullit për administrimin e drejtësisë, me të gjitha garancitë si për të pandehurin, ashtu edhe për viktimat, për pjesëmarrje në zbardhjen e të vërtetës (vendim nr. 208/2021 i Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Italisë). Sipas jurisprudencës së konsoliduar kushtetuese, ndonëse është e vërtetë që e drejta për të kërkuar gjykimet e posaçme (alternative) kur njihet, përbën një nga modalitetet më domethënëse dhe vendimtare të ushtrimit të së drejtës së mbrojtjes është po aq e vërtetë që mohimi ligjor i një mundësie të tillë për një kategori të caktuar veprash penale nuk e cenon thelbin e kësaj të drejte (vendimet nr. 260/2020, nr. 95/2015, 273/2014, 237/2012, 333/2009, 2019/2004, 148/2004 të Gjykatës Kushtetuese të Italisë).

29. Gjykata Kushtetuese e Italisë në vendimin nr. 140/2010, duke bërë një analizë mbi *ration* (qëllimin) e këtij gjykimi është shprehur se, vlerësimet e të pandehurit për dobinë e gjykimeve të posaçme varen në radhë të parë nga mënyra se si është përcaktuar procesi dhe vepra penale nga prokurori. Me pasojën që kur, për “raste patologjike”, si gabimet ose mosveprimet e prokurorit për përcaktimin e faktit ose të veprës penale, akuza pëson një ndryshim substancial, i pandehuri duhet të rivendoset në afat për të bërë vlerësimet e duhura, me rrjedhojë, përndryshe, cenimin e së drejtës së mbrojtjes si dhe të parimit të barazisë së armëve, duke qenë se do të kishim një diskriminim sipas “ekzaktësisë ose plotësisë më të madhe ose më të vogël të vlerësimit diskrecional të rezultateve të hetimeve paraprake nga ana e prokurorit. *(shih edhe vendimet nr. 333/2009 dhe nr. 265/1994 të Gjykatës Kushtetuese të Italisë)*. Po në vendimin e lartpërmendur, Gjykata Kushtetuese ka theksuar se, *me kërkesën për gjykim të shkurtuar i pandehuri pranon të gjykohej me gjykimin e posaçëm në raport me akuzat e formuluar nga prokurori, e vetëm ndaj tyre ai shpreh vlerësimin e dobisë së këtij gjykimi; kështu që nuk do të ishte kushtetutshmërisht e pranueshme që ai të gjendej i detyruar nga zgjedhja e tij edhe ndaj veprave penale të reja (të ndryshme) që mund t'i ngarkoheshin*. Gjykata Kushtetuese e Italisë, në vendimin nr. 313/1990 është shprehur se përcaktimi i dënimit nuk mund t'i shmanget kontrollit juridiksional. Po kjo gjykatë, në vendimin nr. 23/1992 ka theksuar se mungesa e kontrollit mbi vendimin e gjyqtarit për mospranim të rrit të posaçëm sjell pasoja në planin e dënimit, në dëm të të pandehurit. Ndërsa Gjykata e Kasacionit të Italisë është shprehur se, në rast se është vazhduar me ritin e zakonshëm procedural, nuk ka dyshim se vendimi mund të apelohej për një motiv specifik, që është dhënia e një dënimi “të paligjshëm”. I pandehuri ka të drejtë të pretendojë në apel se për shkak të refuzimit të rrit të posaçëm në mënyrë të pajustificuar ose të gabuar, nuk ka mundur të përfitojë nga reduktimi i dënimit, edhe pse ai i ka përmbushur të gjitha detyrimet procedurale në ngarkim të tij. Përcaktimi konkret i dënimit është i rivlerësueshëm nga gjyqtari i apelit, të cilit ky pretendim i kërkohej në mënyrë specifike nga i pandehuri. *(shih vendimin nr. 44711, datë 27 tetor–18 nëntor 2004, të Gjykatës së Kasacionit të Italisë)*.

30. Veçoritë e institutit të gjykimit të shkurtuar janë trajtuar edhe nga GJEDNJ-ja në jurisprudencën e saj. GJEDNJ-ja duke analizuar institutin në fjalë, ka theksuar se kjo procedurë paraqet avantazhe të padiskutueshme për të pandehurin: në rast dënimi, ky i fundit gëzon një ulje të dënimit *(Hermi kundër Italisë, nr. 18114/02, datë 18.10.2006 dhe Hany kundër Italisë, nr. 17543/05, datë 6.11.2007)*. Kjo procedurë gjithsesi është e shoqëruar me një lehtësim të garancive procedurale të ofruara nga e drejta e brendshme, në veçanti për sa i përket publicitetit të diskutimit si dhe mundësisë që të kërkohej paraqitja e provave dhe thirrja e dëshmitarëve *(Kwiatkowska kundër Italisë, nr. 52868/99, datë 30.11.2000)*. Këto garanci përbëjnë aspekte themelore të së drejtës për një proces të rregullt ligjor të sanksionuar nga neni 6 i KEDNJ-së. Gjithsesi, as teksti dhe as fryma e kësaj dispozite nuk ndalojnë që një person të heqë dorë në mënyrë spontane dhe të shprehur nga kjo e drejtë. Por, që të merret në konsideratë nën këndvështrimin e Konventës, kjo heqje dorë duhet të jetë e shprehur në mënyrë eksplicite dhe duhet të jetë e shoqëruar me një minimum garancish. Në vijim GJEDNJ-ja ka çmuar se, duke kërkuar procedimin me gjykim të shkurtuar, aplikanti ka hequr dorë në mënyrë eksplicite nga të drejtat e tij për një seancë publike, të thërrasë dëshmitarët e tij në gjykim, të paraqesë prova, në këmbim të një sërë avantazheve që atij i garantohen nga legjislacioni i brendshëm *(Scoppola kundër Italisë, nr. 10249/03)*.

31. Po në këtë aspekt, GJEDNJ-ja ka çmuar gjithashtu se, një i pandehur duhet të presë që shteti të veprojë në mirëbesim dhe të ketë marrë mirë parasysh zgjedhjet procedurale të mbrojtjes, duke përdorur mundësitë e ofruara nga ligji. Është kundër parimeve të sigurisë juridike dhe të mbrojtjes të besimit legjitim të personave që janë në gjykim që shteti mund, në mënyrë të njëanshme, të ulë avantazhet që rrjedhin nga heqja dorë e disa të drejtave që kanë të bëjnë me nocionin e procesit të rregullt. Nëse kjo heqje dorë bëhet në këmbim të avantazheve të lartpërmendura, nuk mund të konsiderohet e drejtë që, pasi autoritetet e brendshme kanë pranuar të procedojnë me gjykim të thjeshtuar, një element themelor i marrëveshjes ndërmjet shtetit dhe të pandehurit mund të

modifikohet në disavantazh të këtij të fundit, pa konsensusin e tij. Në këtë drejtim, gjykata vëren se, nëse është e vërtetë që shtetet kontraktuese nuk janë të detyruar nga Konventa të parashikojnë procedura të thjeshtuara, qëndron gjithsesi fakti se, kur këto procedura ekzistojnë dhe aplikohen, parimet e procesit të rregullt ligjor imponojnë që të mos privohet në mënyrë arbitrare i pandehuri nga avantazhet që me atë procedurë lidhen (*Scoppola kundër Italisë, kërkesa nr. 10249/03*).

32. Po ashtu, në lidhje me institutin në shqyrtim, GJEDNJ-ja është shprehur se “dispozitat e paragrafit 3 të nenit 6 sanksionojnë nevojën që t’i jepet një kujdes i veçantë njoftimit të “akuzës” të interesuarit. Duke qenë se aktakuza ka një rol të rëndësishëm në procedimin penal, neni 6, paragrafi 3 i njeh të pandehurit të drejtën që të informohet jo vetëm me motivin e akuzës, pra me faktet materiale që i atribuohen dhe mbi të cilat bazohet akuza, por edhe, dhe në mënyrë të detajuar, me kualifikimin juridik të dhënë këtyre fakteve (*Pélissier dhe Sassi kundër Francës, nr. 25444/94, § 51*) dhe se, ... një informacion i saktë dhe i plotë i akuzave në ngarkim të një të pandehuri pra dhe i kualifikimit juridik të veprës penale që autoritetet mund të konsiderojnë në ngarkim të tij, është një kusht i rëndësishëm për procesin e rregullt ligjor (*Drassich kundër Italisë, kërkesa nr. 25575/04*). Gjithashtu, GJEDNJ-ja institutin në fjalë e ka shqyrtuar në funksion të garantimit të së drejtës së mbrojtjes të të akuzuarit. Ajo ka theksuar se, e drejta të informohesh për natyrën dhe motivet e akuzës duhet të konsiderohet në këndvështrimin e së drejtës të të pandehurit të përgatisë mbrojtjen e tij. Nëse gjyqtarët e themelit disponojnë, kur kjo e drejtë i është njohur në të drejtën e brendshme, mundësinë për të rikualifikuar faktet, ata duhet të sigurohen që të pandehurit kanë pasur mundësinë të ushtrojnë të drejtën e tyre të mbrojtjes në mënyrë korrekte dhe efektive. Kjo do të thotë që të pandehurit duhet të informohen në kohë të përshtatshme jo vetëm me motivet e akuzës, pra me faktet materiale që i atribuohen dhe mbi të cilat bazohet akuza, por edhe, dhe në mënyrë të detajuar, me kualifikimin juridik të dhënë këtyre fakteve. (*Drassich kundër Italisë, kërkesa nr. 25575/04*).

33. Kolegji sjell në vëmendje se KEDNJ-ja nuk krijon detyrime për shtetet kontraktuese që të parashikojnë në ligjin e tyre procedura të thjeshtëzuara, ku përfshihet edhe gjykimi i shkurtuar. Por kur këto procedura ekzistojnë, sikurse na kujton GJEDNJ-ja, parimet e procesit të rregullt ligjor kërkojnë që i pandehuri të mos privohet arbitrarisht nga mundësia e përfitimit prej tyre. Në këtë këndvështrim, Kolegji vlerëson se mospranimi i kërkesës së të pandehurit për gjykim të shkurtuar duhet të jetë i arsyetuar dhe i mbështetur në ligj. Ligji procedural shqiptar i parashikon në mënyrë taksative rastet kur kërkesa për gjykim të shkurtuar nuk duhet të pranohet. Një nga arsytet që parashikon ligji për mospranimin e gjykimit të shkurtuar është kur i pandehuri akuzohet për një veprë penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm, parashikim që ndonëse i qartë në përmbajtjen e dispozitës është reflektuar në interpretime të ndryshme në praktikën gjyqësore, duke pasqyruar nevojën që të shtrohen për njësim pyetjet që do të trajtohen në vijim.

i. Në lidhje me çështjen e parë të shtruar për njësim: “A zbatohet neni 403, pika 2 i Kodit të Procedurës Penale për personat e akuzuar për një krim që Kodi Penal parashikon dënim me burgim të përjetshëm, por ndaj të cilëve ligji ndalon dhënien e një dënimi të tillë?”

34. Neni 403, pika 2 i KPP-së, parashikon: “2. Nuk lejohet kërkesa për gjykim të shkurtuar për veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm.”. Nga përmbajtja e kësaj dispozite rezulton se ligjvënësi e ka kufizuar fushën e zbatimit të gjykimit të shkurtuar për një kategori veprash penale, konkretisht për ato vepra penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm. Nisur nga interpretimet e ndryshme të praktikës gjyqësore, për t’i dhënë përgjigje pyetjes së shtruar për njësim, çështja që duhet ndarë është nëse ky ndalim ligjor i referohet vetëm llojit të veprës penale nisur nga rrezikshmëria e saj shoqërore të reflektuar në objektin që cenon apo gjen përjashtim në varësi të subjektit përfitues nga ky rit gjykimi: i pandehur “burrë”; e pandehur “grua” (dënimi maksimal 35 vjet burgim); i mitur në konflikt me ligjin (dënimi maksimal 12 vjet burgim). Për të arritur në një përfundim është e nevojshme fillimisht të sqarohet arsyeja e ligjvënësit në parashikimin e këtij ndalimi, për të konkluduar më pas nëse ka vend për ta aplikuar këtë institut në varësi të subjektit të akuzuar për një krim për të cilin parashikohet dënim me burgim të përjetshëm.

35. Kolegji çmon të sjellë në vëmendje se ligji penal përcakton veprat penale, dënimet dhe masat e tjera që merren ndaj autorëve të tyre (neni 1, paragrafi 1 i KP-së). Me këtë formulim KP-ja i referohet ligjit penal për përcaktimin e veprës penale dhe kështu që në plan të parë si element të saj kundërligjshmërinë e veprimit ose mosveprimit. Praktika gjyqësore dhe doktrina pranon se baza juridike për përcaktimin e veprës penale është kundërligjshmëria e saj. Kundërligjshmëria e veprimit ose mosveprimit është shprehje e rrezikshmërisë shoqërore të veprës. Një vepër e kundërligjshme mund të quhet penale kur parashikohet si e tillë në ligjin penal. Ndërsa rrezikshmëria shoqërore është tipari social dhe elementi thelbësor material i veprës penale. Ajo është kategori objektive që do të thotë se përcaktimi i saj bëhet në bazë të kushteve objektive të shoqërisë, se cilat vepra janë shoqërisht të rrezikshme. Rrezikshmëria është vlerësimi negativ që i bëhet një veprë (veprim ose mosveprim) në një shoqëri të caktuar dhe në një periudhë kohe të caktuar, nga ligjvënësi. Kriteri që ka pasur parasysh ligjvënësi në vlerësimin e një veprë, është sjellja e njeriut që paraqet rrezik për shoqërinë dhe individin. Ky vlerësim apo çmim që i bëhet rrezikshmërisë shoqërore ka karakter objektiv dhe jo subjektiv. Në këtë rast merret për bazë objekti që është dëmtuar ose kundër të cilit drejtohet vepra penale. Sa më i rëndësishëm të jetë ky objekt, pra marrëdhëniet juridike të vendosura e të mbrojtura posaçërisht nga legjislacioni penal, aq më e rrezikshme është vepra dhe sa më pak i rëndësishëm të jetë objekti, aq më pak e rrezikshme për shoqërinë është vepra. Rrezikshmëria shoqërore e veprës penale është e shkallëzuar; disa vepra penale janë më të rënda, d.m.th., paraqesin rrezikshmëri shoqërore më të madhe. Pra, konkludohet se shkalla e rrezikshmërisë shoqërore të veprave penale përcaktohet në radhë të parë nga rëndësia e objektit të prekur ose të vënë në rrezik. Në përshtatje me shkallën e rrezikshmërisë shoqërore të veprës penale në KP janë parashikuar edhe sanksionet penale. Për ato vepra penale që janë të rënda edhe dënimet penale janë të ashpra; ndërsa për ato që janë më pak të rënda edhe dënimet parashikohen më të lehta. Në vijim të kësaj që u tha kuptohet se veprat penale për të cilat parashikohet dënimi maksimal me burgim të përjetshëm, janë veprat penale më të rënda në rendin shoqëror, të cilat paraqesin shkallën më të lartë të rrezikshmërisë shoqërore për shkak të rëndësisë së objektit që cenon, në përshtatje të të cilës ligjvënësi ka parashikuar edhe sanksionin penal. Kjo është e qartë edhe nga parashikimi i nenit 31/1 të KP-së, sipas të cilit: “*Dënimi me burgim të përjetshëm jepet me vendim të gjykatës për kryerjen e një krimi të rëndë.*”.

36. Ndërkohë, sikurse u evidentua më lart, gjykimi i shkurtuar si gjykim i posaçëm është parashikuar për herë të parë në KPP-në e vitit 1995, duke gjetur zbatim mbi kërkesën e të pandehurit, me kushtin e vetëm që çështja të mund të zgjidhej në gjendjen që janë aktet. Ndalimi ligjor i parashikuar në pikën 2 të nenit 403 të KPP-së u parashikua për herë të parë në ligjin procedural penal, me ligjin nr. 35/2017, të miratuar në kuadër të reformës në drejtësi. Në relacionin shoqërues të projektligjit që ka ndryshuar këtë dispozitë, thuhet se, “*Në nenin 406 është diskutuar ulja e përfitimit nga gjykimi i shkurtuar në ose parashikimi për aplikimin e këtij riti gjykimi vetëm për një kategori të caktuar veprash penale, duke u përjashtuar veprat e rënda, për të cilat është i nevojshëm zhvillimi i një gjykimi të zakonshëm, veçanërisht kjo në situatën aktuale dhe besimin e ulët të publikut te drejtësia. Kjo çështje i është lënë për vendimarrje Komisionit të Ligjeve për sa kohë ka qëndrime të ndryshme.*”¹⁰. Nga përmbajtja e këtij relacioni shoqërues të projektligjit rezulton se në kuadër të ndryshimeve ligjore është diskutuar mes uljes së masës së përfitimit të gjykimit të shkurtuar (nga ajo 1/3) ose përjashtimit në aplikimin e këtij riti gjykimi, për një kategori veprash penale, konkretisht veprat e rënda. Ndërsa, ligjvënësi me ligjin nr. 35/2017, nëpërmjet parashikimit ligjor në paragrafin e dytë të nenit 403 të KPP-së zgjodhi të kufizojë gjykimin e shkurtuar për një kategori veprash penale, duke përjashtuar veprat penale që parashikojnë dënim me burgim të përjetshëm. Sikurse, u evidentua më lart, veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm, për shkak të objektit që cenon paraqesin shkallën më të lartë të rrezikshmërisë shoqërore dhe për këtë arsye kategorizohen në veprat penale më të

¹⁰ Shih relacionin e Projektligjit nr. 35/2017 “Për disa shtesa dhe ndryshime në Kodin e Procedurës Penale”, faqe 33.

rënda, vepra këto të cilat ligjvënësi shprehimisht i ka përjashtuar nga aksesit në ritet e posaçme të gjyqimit me efekt “premier”, sikurse është gjyqimi i shkurtuar. Në këtë rast ligjvënësi, duke përjashtuar nga ky lloj i posaçëm gjyqimi vetëm një kategori të veprave penale, konkretisht veprat penale më të rënda (të tilla konsiderohen ato për të cilat parashikohet dënimi maksimal) ka marrë për bazë objektin që është dëmtuar ose kundër të cilit drejtohet vepra penale. Arrihet në këtë përfundim pasi rrezikshmëria shoqërore ka karakter objektiv dhe jo subjektiv dhe për rrjedhojë, merret për bazë objekti që është dëmtuar ose kundër të cilit drejtohet vepra penale. Ndalimi i përgjithshëm i materializuar në pikën 2 të nenit 403 të KPP-së, objekt diskutimi në çështjen për njësim ka një arsye të fortë: ligjvënësi e kushtëzon zgjedhjen e zbatimit ose moszbatimit të një instituti të caktuar, në rastin konkret, gjyqimin e shkurtuar, me parashikimin abstrakt të veprave penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm (veprat penale më të rënda), duke shprehur në këtë mënyrë vlerësimin e tij “negativ” dukshëm më të lartë ndaj kësaj kategorie veprash penale me rrezikshmëri të theksuar shoqërore në raport me veprat e tjera për të cilat nuk parashikohet një dënim i tillë, si dhe duke ia nënshtuar gjyqimin e tyre një trajtimi më “rigoroz”.

37. Ligjvënësi me këtë parashikim ligjor kërkon të garantojë realizimin e drejtësisë penale në mënyrë efektive si për të pandehurin ashtu edhe për viktimën e veprës penale. Në këtë kontekst, Kolegji vlerëson se për veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm, ndalimi i gjyqimit të shkurtuar ka një qëllim domethënës: për krime të kësaj rëndësie, ligjvënësi ka parapëlqyer (zgjedhur) debatin gjyqësor, si rruga më e sigurt për të shmangur gabimin gjyqësor, si dhe për të garantuar maksimalisht të drejtat e të pandehurit, por edhe të viktimës së veprës penale nëpërmjet pjesëmarrjes në një gjyq oral dhe kontradiktor për sqarimin e të vërtetës (*qëllim që rezultojnë edhe nga relacioni shoqëruar i projektligjit që ka ndryshuar këtë dispozitë*). Në këtë vështrim nuk mundet kurrësi që këto garanci të mos garantohen në mënyrë të barabartë për të gjithë personat e akuzuar për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm. Nuk ka asnjë kuptim që të pandehurve “burra madhorë” të akuzuar për këto vepra penale t’u garantohet standard më i lartë i procesit ligjor se sa “të miturve në konflikt me ligjin” dhe “grave” të akuzuar po për të njëjtat krime. Këtu duhet theksuar se, debati gjyqësor efektiv dhe oral mbi çdo provë dhe shqyrtimi i provave sipas rregullave të gjyqimit të zakonshëm ku provat merren, formësohen, debatohen dhe shqyrtohen drejtpërdrejt para gjykatës, rrit garancitë për dhënien e drejtësisë efektive përmes procesit të rregullt ligjor, garanci që duhen ofruar në mënyrë të barabartë për të gjithë të akuzuarit për këto krime të rënda.

38. Ndonëse GJEDNJ-ja nuk gjen shkelje në vullnetin e lirë dhe të qartë të të pandehurit për të hequr dorë nga e drejta e debatit gjyqësor për provat, kjo e drejtë për vepra penale të një rëndësie të tillë (sikurse ato për të cilat parashikohet dënim burgim të përjetshëm) nuk prevalon mbi nevojën e shmangies së gabimit gjyqësor dhe sqarimin sa më të padyshimtë të të vërtetës në një gjyqim kontradiktor dhe me të gjitha garancitë e një procesi të rregullt ligjor, në kuadër të dhënies së një vendimi të ligjshëm dhe të drejtë. Është e vërtetë që e drejta për të kërkuar zbatimin e një riti alternativ gjyqimi, kur njihet një e drejtë e tillë, përbën një nga mënyrat më të rëndësishme në të cilën gjen shprehje e drejta e mbrojtjes, por është po aq e vërtetë që mohimi ligjor i një mundësie të tillë për një kategori veprash penale (sikurse krimet më të rënda të rendit shoqëror) nuk e cenon thelbin e kësaj të drejte. Aksesit në ritet e posaçme të gjyqimit është pjesë përbërëse e së drejtës së mbrojtjes sipas ligjit procedural penal dhe Kushtetutës (neni 31) vetëm me përmbushjen e disa kushteve që ligjvënësi ka parashikuar si kriter për zbatimin e tyre (riteve të posaçme). Vetëm me përmbushjen e këtyre kushteve, sikurse do të trajtohet në vijim, një e drejtë e tillë duhet të garantohet ose të paktën duhet garantuar ndreqja e pasojave nëpërmjet dhënies së shpërblimit (uljes së dënimit me 1/3) që aksesit në kohë në këtë lloj riti do të kishte lejuar, sa herë që gjyqimi i shkurtuar është mohuar padrejtësisht për shkak të një gabimi të prokurorit në ngritjen e akuzës penale, vlerësimit të gabuar të gjykatës apo edhe si pasojë e ndryshimit të akuzës gjatë procesit gjyqësor. Por nga përmbajtja e ligjit procedural penal dhe Kushtetutës, nuk mund të nxirret si përfundim e drejta e çdo të pandehuri për

të aksesuar në të gjitha ritet e posaçme të gjyqimit të parashikuar nga ligji procedural penal. Në këtë kuptim, mundësia për të kërkuar zbatimin e një riti procedural që ndikon në masën e dënimit përfundimtar, qartazi nuk mund të konsiderohet një kusht *sine qua non* për një mbrojtje efikase të pozitës juridike të të pandehurit, për sa kohë ajo përjashtohet për të gjitha ato vepra për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm.

39. Për sa më sipër, nisur nga një interpretim literal dhe logjik, Kolegji vlerëson se parashikimi ndalues i bërë në nenin 403/2 të KPP-së, i referohet objektit të veprës penale që mbron norma e posaçme e KP-së, pra rëndësisë së marrëdhënies juridike që kjo normë mbron dhe jo elementeve të tjerë të figurës së veprës penale. Nëpërmjet këtij parashikimi ligjor, ligjvënësi mbi bazën e një politike penale ka synuar të identifikojë një kategori veprash penale që duhet t'i nënshtrohen një trajtimi më "rigoroz", për shkak të "alarmit social" (ndjeshmërisë së publikut) të gjeneruar nga këto lloj krimesh, i cili jo domosdoshmërisht është i lidhur me masën e dënimit përfundimtar. Nëse ligjvënësi do të dëshironte të kundërtën ai mund t'i referohej dënimit përfundimtar dhe një teknikë e tillë ligjore është prezente në legjislacionin material penal sikurse shfaqet me rastin e institutit të pezullimit të dënimit¹¹, parashkrimin e ekzekutimit të dënimit¹², rehabilitimin¹³, caktimin e masave të sigurimit personal¹⁴, apo duke e lidhur me subjektin e proceduar, sikurse parashikohet në ligjin procedural penal në rastin e caktimit të masës së sigurimit arrest në burg.¹⁵ Vlen të evidentohet se ligjvënësi, për arsye të politikës penale, edhe në raste të tjera, aplikimin apo jo të një instituti procedural e lidh me rëndësinë e veprës dhe jo (ose vetëm) me masën e dënimit përfundimtar sikurse në gjykimin e posaçëm me marrëveshje¹⁶, përgjimet¹⁷, caktimin e masës së sigurimit personal arrest në burg ndaj një kategorie të privilegjuar subjektësh¹⁸.

40. Nga ana tjetër me këtë parashikim ligjor, ligjvënësi ka hequr mundësinë ligjore që subjektet e proceduara për veprat më të rënda penale, të përfitojnë ulje dënimi ose t'i shmangen mundësisë së dënimit me burgim të përjetshëm. Kjo do të thotë se ligjvënësi ka zgjedhur që të mos përfitojnë shpërblim (ulje) në masën e dënimit përfundimtar autorët e veprave penale më të rënda që u përmendën në mënyrë ezauruese më lart. Qartazi, dispozita, paragrafi i dytë, i nenit 403 të KPP-së, ndalon aplikimin e këtij riti procedural, me pasojë pamundësinë e aplikimit, për këtë shkak, të zbritjes, uljes së dënimit në masën e 1/3 të tij (përcaktimi i nenit 406/1 të KPP-së) kur gjykohen vepra penale (kur akuza i atribuon të pandehurit vepra penale të kësaj natyre) për të cilat parashikohet (si sanksion) lloji i dënimit me "burgim të përjetshëm", duke mos e lidhur këtë parashikim (ndalim) me statusin "moshën e të pandehurit" apo "gjininë e të pandehurit", të gjykuar, në kuptimin e pamundësisë së ndikimit të privilegieve të toleruara prej legjislatorit në trajtimin sanksionues të subjekteve "të mitur në konflikt me ligjin" apo "gra" (të cilat evitojnë aplikimin e llojit të dënimit "burgim i përjetshëm" për këto lloje subjektësh), në funksion të aksesit, të pakufizuar, të tyre, për shkak të këtij "statusi" apo "gjinie" edhe në këtë "zonë të konsideruar të padepërtueshme", por duke e reduktuar vetëm në llojin e veprës penale të atribuar të pandehurit, sipas akuzës. Nëse ligjvënësi do të dëshironte të kundërtën ai mund të parashikonte kufizime në aplikimin e këtij ndalimi të përgjithshëm ligjor për një kategori subjektësh ndonëse të akuzuar për këto vepra penale, sikurse ka zgjedhur ta bëjë në rite të tjera të posaçme gjyqimi, siç është gjyqimi me marrëveshje (*Në këtë lloj gjykimi arritja e marrëveshjes lejohet për veprat penale, për të cilat ligji parashikon një*

¹¹ Nenet 59, 63 të Kodit Penal.

¹² Neni 68 i Kodit Penal.

¹³ Neni 69 i Kodit Penal.

¹⁴ Neni 229/2 i KPP-së.

¹⁵ Neni 230/2 i KPP-së.

¹⁶ Neni 406/d i KPP-së.

¹⁷ Neni 221/1/a i KPP-së.

¹⁸ Neni 230/1 i KPP-së.

dënim në maksimum jo më shumë se 7 vjet burgim. Ky kufizim nuk gjen zbatim në rastin e bashkëpunëtorit të drejtësisë – neni 406/d, pika 2 të KPP-së).

41. Në vijim të këtij arsyetimi, Kolegji vlerëson se lejimi apo jo i gjykimit të shkurtuar për vepra penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm është çështje që përfshihet në diskrecionin e ligjvënësit. Kolegji çmon se nuk është në kundërshtim me Kushtetutën ky ndalim ligjor, i bazuar në titullin abstrakt të veprës penale, të cilën ligjvënësi e ka vendosur kundërt aksesit në gjykimet e posaçme me efekt shpërblyes. Individualizimi i veprave penale që do t'i nënshtrohen një trajtimi më “rigoroz”, mbi bazën e një politike penale të lidhur në mënyrë të veçantë me ndjeshmërinë e publikut të gjeneruar nga secila prej këtyre veprave penale, e cila jo domosdoshmërisht lidhet me masën përfundimtare të dënimit, përfshihet në sferën e diskrecionit të ligjvënësit, diskrecion ky që për nga qëllimet që ndjek nuk rezulton as arbitrar dhe as i paarsyeshëm edhe në një interpretim në aspektin kushtetues. Sikurse u evidentua më lart, sistemi juridik penal parashikon një gamë të gjerë rastesh në të cilat, për arsye të politikës penale, ligjvënësi e lidh me llojin e veprës penale dhe jo (ose vetëm) me masën e dënimit përfundimtar zbatimin e një trajtimi substancial ose procedural më rigoroz. Në këtë vështrim, trajtimi i ndryshëm i personave ndaj të cilëve ligji ndalon dhënien e një dënimi me burgim të përjetshëm, por ndërkohë të akuzuar për një krim për të cilin parashikohet një dënim i tillë, me personat e akuzuar për vepra penale të tjera, për të cilat ligji penal nuk parashikon dënim me burgim të përjetshëm, nuk përbën cenim të parimit të barazisë ligjore (në kuptim të nenit 18 të Kushtetutës dhe 14 të KEDNJ-së). Kjo për arsye se vetëm të parët janë faktikisht të akuzuar për kryerjen e një krimi që ka një rrezikshmëri të theksuar shoqërore që ligjvënësi në mënyrë abstrakte e konsideron të papajtueshëm me gjykimin e shkurtuar.

42. Nuk ka dyshim se me këtë ndalim ligjor, ligjvënësi ka eliminuar mundësinë ligjore të zbritjes, uljes së dënimit në masën e 1/3 të tij (përcaktimi i nenit 406/1 të KPP-së) kur gjykohen vepra penale (kur akuza i atribuon të pandehurit vepra penale të kësaj natyre) për të cilat parashikohet (si sanksion) lloji i dënimit me “burgim të përjetshëm”. Relacioni shoqëruar i projektligjit nr. 35/2017, përmend si qëllim nevojën që subjektet e akuzuar për veprat penale të rënda të gjykohen nëpërmjet procedurës së zakonshme të gjykimit, gjykim ky që jo vetëm forcon garancitë procedurale të të pandehurit, por edhe parandalon gabimin gjyqësor në këto gjykime të një rëndësie të veçantë, duke siguruar pjesëmarrjen me të gjitha garancitë ligjore si për të pandehurin edhe për viktimën e veprës penale, në zbardhjen e të vërtetës. Në këtë pikë duhet thënë se nuk mund të ketë trajtim të ndryshëm procedural kundërt subjekteve të akuzuar për të njëjtat vepra penale për të cilat vepron ndalimi i parashikuar në nenin 403/2 të KPP-së. Kjo për arsye se garancitë më të mëdha që ofron shqyrtimi i çështjes me procedurë të zakonshme gjykimi, kurrësi nuk mund të kufizohen ndaj personave të akuzuar për vepra penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm, por ligji e ndalon dhënien e një dënimit të tillë (të miturit në konflikt me ligjin dhe gratë).

43. Nga ana tjetër, Kolegji çmon se në parashikimin e ndalimit ligjor me nenin 403/2 të KPP-së, as qëllimet e synuara dhe as mjeti i përdorur nga ligjvënësi në arritjen e tyre nuk janë të papajtueshme me Kushtetutën. Përkundrazi, duhet thënë se një zgjedhje e tillë e ligjvënësit për t'i gjykuar veprat penale më të rënda të parashikuara me ligj, nëpërmjet një gjykimi kontradiktor dhe oral para trupës gjyqësore kolegjiale, me të gjitha garancitë që ofron gjykimi me procedurë të zakonshme, përfshihet në sferën e zgjedhjes diskrecionale të ligjvënësit, kundërt të cilës nuk mund të mbivendoset një vlerësim i pavarur i këtij Kolegji të Gjykatës së Lartë. Ky Kolegj i kësaj gjykate vlerëson se edhe përballë një situatë në të cilën i pandehuri kërkon gjykim mbi aktet (madje pohon fajësinë e tij), nuk është e paarsyeshme zgjedhja e ligjvënësit në parashikimin e zhvillimit të një gjykimi oral dhe kontradiktor, në të cilin gjen shprehje në mënyrën më të mirë garancia e “së drejtës për tu mbrojtur duke provuar” për vërtetimin e fakteve dhe nxjerrjen e përgjegjësisë përkatëse, në interes të të gjithë shoqërisë dhe viktimave të veprës penale.

44. Në lidhje me “viktimën e veprës penale” sipas Direktivës 2012/29/BE të Parlamentit dhe Komisionit Evropian datë 25.10.2012 “Për përcaktimin e standardeve minimum për të drejtat, mbështetjen dhe

mbrojtjen e viktimës së veprave penale dhe zëvendësimin e Vendimit Kuadër të Komisionit 2001/220/JHA” (Direktiva 2012/29/BE), në të cilën është bazuar ndryshimi i bërë në KPP me ligjin nr. 35/2017, duhet të kuptohet jo vetëm individ i që ka pësuar një dëm (fizik, mendor, emocional, apo ekonomik) të shkaktuar drejtpërdrejt nga vepra penale, por edhe anëtar i familjes së personit, vdekja e të cilit është shkaktuar nga një vepër penale dhe i cili ka pësuar një dëm si rezultat i vdekjes së personit. Viktimës së veprës penale nën 58/1 i KPP-së i garanton të drejtën të thirrret në seancën paraprake dhe në seancën e parë gjyqësore, si dhe të dëgjohet nga gjykata, edhe kur asnjëra nga palët nuk ka kërkuar thirrjen e saj si dëshmitar. Në këtë kontekst, gjykimi i veprave penale më të rënda, nëpërmjet procedurës së gjykimit të zakonshëm i jep mundësi edhe këtij subjekti që të marrë pjesë në gjykim dhe të ushtrojë të drejtat që i njeh KPP-ja, duke garantuar të drejtën për t’u dëgjuar veçanërisht për këto lloje krimesh të rënda që duhet theksuar cenon thelbin (bërthamën) e lirive dhe të drejtave të viktimave.

45. Në lidhje me sa më sipër, sillet në vëmendje që Gjykata Kushtetuese ka theksuar se ligjvënësi është përgjegjës për hartimin e politikave penale, pra për marrjen e tërësisë së masave me karakter penal, që synojnë të parandalojnë kriminalitetin në një vend dhe një kohë të caktuar, si dhe për përcaktimin e strategjisë së përgjithshme të luftës kundër kriminalitetit në vend dhe në këtë drejtim ligjvënësi i njihen hapësira për zgjidhje diskrecionale që i rezervohen vetëm atij. Në përputhje me parimin e proporcionalitetit ligjvënësi, lidhur me vlerësimin e mjetit të zgjedhur për ndëshkimin e shkelësve të ligjit dhe qëllimin që kërkohet të arrihet, ka një hapësirë të lirë dhe të gjerë veprimi, e cila mund të shqyrtohet në shkallë të kufizuar nga kjo gjykatë (*shih vendimin nr. 1, datë 12.1.2011 të Gjykatës Kushtetuese*). Ndërkohë, i përket Gjykatës Kushtetuese të analizojë proporcionalitetin e kësaj mase në raport me gjendjen dhe me shkeljet për të cilat është parashikuar dhënia e tyre (*shih vendimin nr. 12, datë 14.4.2010 të Gjykatës Kushtetuese*). Gjykata Kushtetuese ka theksuar se proporcionalitetin e një kufizimi ajo e vlerëson rast pas rasti dhe duke pasur parasysh disa aspekte, si balancën mes së drejtës së kufizuar dhe interesit publik ose mbrojtjes së të drejtave të të tjerëve, mjetin e përdorur në raport me gjendjen që e ka diktuar atë, të drejtën e cenuar dhe synimin që kërkon të arrijë ligjvënësi, aspekte që nuk duhet të analizohen veç e veç, por të gërshetuara me njëra tjetrën. Vendosja me ligj e llojit të dënimeve është përgjithësisht diskrecion i pushtetit legjislativ, i cili, në përputhje me kërkesat dhe me nevojat në ndryshim të shoqërisë, bën rregullimin ligjor përkatës, por gjykata analizon proporcionalitetin e kësaj mase në raport me gjendjen dhe me shkeljet për të cilat është parashikuar dhënia e tyre (*shih vendimin nr. 12, datë 14.4.2010 të Gjykatës Kushtetuese*).

46. Me ndryshimet që pësoi paragrafi 2 i nenit 403 të KPP-së, gjykimi i shkurtuar nuk do të pranohet në rastet kur akuza e ngritur ndaj të pandehurit parashikon dënim me burgim të përjetshëm. Para ndryshimeve një ndalim i tillë nuk ekzistonte: në rast se i pandehuri deklarohej fajtor, masa e dënimit përfundimtar ulej me 1/3 ose dënimi me burgim të përjetshëm zëvendësohej me masën maksimale të dënimit me burgim që parashikonte KP-ja. Arsyeja kryesore e ligjvënësit për miratimin e këtij ndryshimi referuar relacionit shoqërues të projektligjit nr. 35/2017, rezultoi se mbështetet në nevojën e forcimit të garancive dhe kufizimin e mundësive të gabimit gjyqësor, në rastet e akuzave veçanërisht të rënda. Në këndvështrimin e ligjvënësit, për raste të kësaj natyre, garancitë e procesit kontradiktor fitojnë përparësi kundrejt nevojës për të përfituar në planin e ekonomisë gjyqësore dhe të efektivitetit të ndjekjes penale. Në këtë vështrim, masat e miratuara nga ligjvënësi në parashikimin e rasteve të përjashtimit objektiv për veprat penale me rrezikshmëri të veçantë shoqërore (pikërisht për shkak të objektit që cenon) nga shqyrtimi i tyre mbi bazën e akteve të hetimit paraprak (gjykimi i shkurtuar) dhe si rrjedhojë edhe nga përfitimi premial (ulja në 1/3 të masës së dënimit dhe mosaplikimi i burgimit të përjetshëm) paraqesin një zgjidhje “balancuese”, sigurisht në diskrecionin e ligjvënësit, të cilit i përket e drejta e zgjedhjes për të zgjeruar perimetritin e “drejtësisë së negociuar”.

47. Në lidhje me argumentet se me parashikimin e këtij ndalimi ligjor ligjvënësi ka synuar që të rrisë numrin e dënimeve me burgim të përjetshëm për autorët e këtyre veprave, Kolegji vlerëson se

duhet mbajtur në konsideratë nga ana tjetër se jo domosdoshmërisht në përfundim të gjykimit, konkludohet në dhënien e një dënimi të tillë; kjo për arsye se për subjektet “i mitur në konflikt me ligjin” dhe “gra”, dhënia e dënimit me burgim të përjetshëm është i ndaluar me ligj (neni 31 i KP-së), ndërsa për subjektet e tjera (të pandehur “burra” madhorë) gjykata ka gjithmonë mundësinë që në prani të disa rrethanave lehtësuese (nenet 48, 49 të KP-së) të caktojë një dënim me burgim (jo të përjetshëm). Pra, gjykimi nuk përfundon në çdo rast me dhënien e një dënimi përfundimtar me burgim të përjetshëm, pasi edhe personat që akuzohen për këtë kategori krimesh në përfundim të gjykimit kur gjenden fajtor mund të marrin një dënim më të lehtë se ai maksimal. Por edhe në këtë rast, ndalimi i përgjithshëm ligjor i parashikuar me nenin 403/2 të KPP-së heq mundësinë ligjore për të përfituar shpërblim (ulje) në masën e dënimit përfundimtar (me 1/3). Pra, përjashtimi nga përfitimi që rrjedh nga aplikimi i gjykimit të shkurtuar gjen zbatim për shkak të llojit të veprës dhe pavarësisht masës së dënimit përfundimtar.

48. Në vijim, Kolegji çmon të sjellë në vëmendje se neni 31/2 i KP-së parashikon se “Dënimi me burgim të përjetshëm nuk jepet ndaj personave që në kohën e kryerjes së krimit nuk kanë mbushur moshën tetëmbëdhjetë vjeç, si dhe për gratë.”. Neni 51 “Dënimi për të miturit”, parashikon se “Për të miturit, që në kohën e kryerjes së veprës penale nuk kanë mbushur moshën 18 vjeç, dënimi nuk mund të jetë më shumë se gjysma e dënimit që parashikon ligji për veprën penale të kryer. Rregullat për caktimin e dënimit për të miturin parashikohen në KDPM.”. Neni 5 i KDPM-së parashikon se “Dispozitat e Kodit Penal, të Kodit të Procedurës Penale dhe të ligjeve të tjera, zbatohen në procesin e drejtësisë penale për të mitur vetëm për çështje që nuk janë të rregulluara nga ky Kod ose nëse përmbajnë rregullime më të favorshme për të miturit.”. Ndërsa, neni 97, parashikon se, “1. Burgimi ndaj një të mituri mund të zbatohet në rast se ai ka kryer një veprë penale për të cilën minimumi i dënimit të parashikuar është 7 vjet dhe kur ky dënim është i nevojshëm për shkak të natyrës, rrezhikshmërisë së lartë shoqërore të veprës penale dhe shkallës së fajësisë. 2. Për të miturin dënimi me burgim nuk mund të jetë më shumë se gjysma e dënimit që parashikohet për veprën penale të kryer, por jo më shumë se 12 vjet. 3. Për përcaktimin e masës së dënimit për të miturin, gjykata merr parasysh dhe i kushton vëmendje të veçantë të gjitha rrethanave që lidhen me shkallën e pjekurisë së të miturit dhe kohën që nevojitet për edukimin dhe formimin profesional. Megjithatë, në varësi të shkallës së fajësisë, dënimi mund të jetë më i shkurtër, kur vlerësohet se është i mjaftueshëm për të arritur qëllimin e tij.”.

49. Referuar kuadrit të mësipërm ligjor, Kolegji nuk ka se si të mos ndajë të njëjtin qëndrim ligjor se në rastet kur i mituri është autor i veprës penale, nga gjykata është i pamundur caktimi i dënimit me burgim të përjetshëm (apo më i lartë se 12 vjet), pikërisht për shkak se këtë e ndalon vetë ligji. KDPM-ja parashikon të drejta të posaçme për të miturin në konflikt me ligjin, duke garantuar mbrojtjen e të miturit dhe interesin e tij më të lartë, në përputhje me Kushtetutën dhe standardet ndërkombëtare, duke vënë theksin në forcimin e sistemit të drejtësisë restauruese dhe mbrojtjen efektive të të drejtave procedurale të fëmijëve. KDPM-ja është një akt ligjor i veçantë pasi në përmbajtjen e tij materiale dhe procedurale, ka të përfshirë të gjitha dispozitat për të miturit nga KP-ja, KPP-ja, ligji “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”, ligji “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve”. Ligji nr. 18/2017, “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”, gjithashtu rezulton që është hartuar në përputhje të plotë edhe me *Konventën mbi të drejtat e fëmijës*, jo vetëm në kontekstin e të drejtave dhe të ngritjes së një sistemi mbrojtjeje për të miturit, por edhe për realizimin efektiv të tyre. Është e qartë se, legjislatori me miratimin e KDPM-së ka pasur si synim që për rastet kur autor i veprave penale është i mituri t’i ofrojë një mbrojtje të posaçme kësaj kategorie duke përcaktuar norma të posaçme lidhur me përgjegjësinë penale të të miturve, rregulla procedurale lidhur me hetimin, ndjekjen penale, procesin gjyqësor, ekzekutimin e vendimit të dënimit penal, rehabilitimin ose të çdo mase tjetër që përfshin një të mitur në konflikt me ligjin (neni 1/1 i KDPM-së). Madje ky Kod përmban rregullime edhe për të rinjtë nga grup-mosha 18 deri në 21 vjeç, sipas parashikimeve në nene të veçanta të tij. Në këtë aspekt, si dhe referuar nenit 5 të KDPM-së, Kolegji thekson se ky Kod është ligj i mëvonshëm (*lex posteriori*) ndaj KPP-së dhe KP-së, ashtu edhe ligj i posaçëm (*lex specialis*), në raport me këto Kode.

50. Mirëpo, Kolegji çmon të sjellë në vëmendje se gjykimi i shkurtuar është një rit procedural që normohet në KPP, ndërsa dispozitat e KDPM-së nuk kanë ndonjë parashikim ligjor lidhur me gjykimet e posaçme, e aq më tepër ndonjë parashikim të ndryshëm dhe më të favorshëm që do të kishte përparësi për tu zbatuar gjatë gjykitimit për të miturit në konflikt me ligjin. Për këtë arsye, nuk mund të pranohet zbatimi i parimit të specialitetit si argument për përjashtimin e të miturit në konflikt me ligjin nga ndalimi ligjor i parashikuar në nenin 403/2 të KPP-së, pasi ky parim gjen zbatim vetëm kur dy norma ligjore rregullojnë të njëjtën lëndë, me pasojën që zbatohet norma e posaçme, e cila ka përparësi dhe shmang normën e përgjithshme (*lex specialis derogat legi generali*). Raporti i specialitetit ekziston kur elementet përbërëse të një norme penale (të përgjithshme) janë të gjithë të pranishëm edhe në një normë tjetër (e posaçme), e cila përveç tyre, përmban edhe disa elemente më specifike që e cilësojnë normën e dytë, të posaçme në raport me normën e parë (*vendimi njësuës nr. 3, datë 2.11.2015 i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë*). Gjithashtu, Kolegji çmon se as parimi i subsidiaritetit nuk gjen zbatim në zgjidhjen e çështjes të shtruar për njësim, pasi ky parim ndërhyr për të mbuluar një hapësirë të lënë nga normë tjetër, apo kur dy a më shumë norma mbrojnë në shkallë të ndryshme marrëdhënien juridike. Sipas këtij parimi, zbatimi i njëres normë në të njëjtën kohë për të njëjtin fakt, përjashton zbatimin e normës penale tjetër, në rastin e mbrojtjes së marrëdhënieve juridike që mbrohen në mënyrë progresive dhe të përshkallëzuar nga një nivel më i ulët drejt një niveli më të lartë.

51. Rast i tillë për shembull mund të jetë instituti i pezullimit të dënimit me burgim dhe detyrimi për kryerjen e një pune në interes publik parashikuar në nenin 63 të KP-së. Kjo alternativë e dënimit me burgim edhe me ndryshimet ligjore¹⁹ nuk parashikoi kushte më të favorshme për zbatimin ndaj të miturve. Ndërkohë, ndryshime më të favorshme në këtë drejtim paraqet KDPM-ja, neni 101, i të cilit parashikon rregullime të detajuara në lidhje me kryerjen e një pune me interes publik për të miturin²⁰ dhe që në këtë rast përbën normë të posaçme dhe subsidiare, duke shmangur rregullimet e përgjithshme të nenit 63 të KP-së. Gjithashtu, në ndryshim me rregullimet e përgjithshme të KP-së, në përputhje me parimin e zbatimit të dënimit me burgim si mjeti i fundit i mundshëm, KDPM-ja ka sjellë rregullime më të favorshme edhe në lidhje me kohëzgjatjen dhe kriteret e zbatimit të dënimit me burgim për të miturin (neni 97/2 i KDPM-së), të cilat përbëjnë normë të posaçme dhe zbatohen në raport me ato të KP-së. Në këtë kontekst, nuk mund të bëhet referim në parimet e mësipërme, pasi asnjë dispozitë e KDPM-së nuk ka ndonjë parashikim në lëndën e gjykitimit të shkurtuar aq më tepër ndonjë parashikim më të favorshëm për të miturin në konflikt me ligjin me qëllim që të ketë bazë ligjore përjashtimi nga ndalimi ligjor i parashikuar në nenin 403/2 të KPP-së.

52. Pavarësisht parimit të mbrojtjes më të lartë të të miturit, Kolegji vlerëson se ky parim nuk do të thotë moszbatueshmërinë e instituteve të KPP-së apo Kodit Penal, sikurse i ka parashikuar ligjvënësi. Në mungesë të rregullimeve të posaçme ligjore në KDPM lidhur me një institut të parashikuar në KP apo KPP, nuk mund të konkludohet në përjashtimin e zbatimit të institutit në fjalë për të miturin në konflikt me ligjin, pasi kjo mënyrë do të çonte në krijimin e një norme të re të së drejtës penale të posaçme, duke hyrë kështu në juridiksionin ligjibërës. Duke ndarë të njëjtin qëndrim me përfaqësuesin e Prokurorisë së Përgjithshme, Kolegji çmon se pavarësisht interpretimeve të ndryshme që mund të bëhen në kuadër të karakterit human të së drejtës apo parimit të interesit më të lartë të të miturit, interpretimet që do të rezultojnë në krijimin e një norme të re, e kapërcejnë juridiksionin lëndor të kësaj gjykate. Në këtë kontekst vlen të theksohet se ekzistojnë një sërë dispozitash në KP dhe KPP që reflektojnë parimet e humanizmit apo diskriminimit pozitiv të këtyre kategorive të subjekteve të veprave penale dhe kësajsoj, Kolegji çmon

¹⁹ Ndryshuar me ligjin nr. 10023, datë 27.11.2008 për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7895, datë 27.1.1995 “Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë”.

²⁰ Neni 101/6 i KDPM-së parashikon se, “6. Puna me interes publik, si një vendim plotësues, mund të zbatohet ndaj një të mituri edhe në rastet kur neni përkatës i Kodit Penal nuk e parashikon atë si një lloj dënimi”.

se nuk mund të bëhen interpretime për një diskriminim të mëtejshëm pozitiv të tyre në mungesë të një parashikimi ligjor (diskrecion i ligjvënësit).

53. Zbatimi i nenit 403/2 të KPP-së duhet të bëhet nga gjykatat nisur nga parashikimi abstrakt i llojit të veprës penale për të cilën është ngritur akuza nga prokurori dhe jo nga masa përfundimtare e dënimit. Sipas Gjykatës Kushtetuese, dënimi penal është rezultat i vlerësimit të rrezikshmërisë shoqërore të veprës penale, nga njëra anë, dhe shkallës së fajit të autorit të saj, nga ana tjetër. Në këtë drejtim, Gjykata Kushtetuese ka vlerësuar se përcaktimi i veprave penale dhe llojeve të dënimeve është në diskrecion të ligjvënësit, ndërsa individualizimi i tyre, rast pas rasti, është në diskrecion të gjykatës, e cila duke shqyrtuar të gjitha elementet juridike të veprës penale, shkallën e fajit dhe pasojat e ardhura nga vepra penale, cakton llojin dhe masën e dënimit për autorët e veprave penale (*shih vendimet nr. 47 datë 26.7.2012; nr. 12 datë 19.3.2015 të Gjykatës Kushtetuese*). Për sa më sipër, të gjitha rregullimet e posaçme që sanksionojnë parime të dënimit për të miturit në konflikt do të merren në shqyrtim dhe do të gjejnë zbatim në momentin e individualizimit të dënimit, duke i dhënë të gjitha garancitë dhe mbrojtjen e veçantë kësaj kategorie të posaçme të subjekteve të procesit penal, në përfundim të shqyrtimit gjyqësor kur fajësia është vërtetuar përtej çdo dyshimi të arsyeshëm. Madje, në përputhje me parimin që masa e dënimit me burgim të jetë masa e fundit që mund të jepet, mund të gjejë zbatim edhe neni 52 i KP-së që ka parashikuar mundësinë e përjashtimit të të miturit nga dënimi, si një dispozitë më e favorshme dhe në interesin më të lartë të të miturit në konflikt me ligjin.

54. Edhe në një interpretim historik të parashikimeve ligjore, Kolegji konstaton se si ndryshimet e KPP-së me ligjin nr. 35/2017 dhe KDPM-ja janë pjesë e kuadrit ligjor të reformës në drejtësi, pra i takojnë të njëjtës kohë e për rrjedhojë të njëjtës qasje të ligjvënësit ndaj zhvillimeve shoqërore. Nëse ligjvënësi do të kishte si synim qasjen e kundërt të praktikës gjyqësore, kjo do të evidentohej në harmonizimin në këtë drejtim të këtyre dy ligjeve. Ritheksohet se dispozitat e KDPM-së nuk kanë ndonjë parashikim ligjor lidhur me gjykimet e posaçme e aq më tepër ndonjë parashikim të ndryshëm që do të kishte përparësi për t'u aplikuar gjatë gjykimit për të miturin në konflikt me ligjin. Ndërkohë, neni 5 i KDPM-së parashikon se për ato çështje që nuk janë të rregulluara nga ky Kod zbatohen dispozitat e KPP-së. Ndërsa kur për të njëjtën çështje ka parashikime si nga KP-ja, KPP-ja dhe nga KDPM-ja, atëherë do të gjejnë zbatim ato rregullime më të favorshme për të miturit, pavarësisht se në cilin Kod parashikohen.²¹ Për shembull kryerja e një pune me interes publik²², referuar KDPM-së mund të caktohet si një dënim plotësues ose si një dënim alternativ. KDPM-ja nuk ka parashikuar shprehimisht mundësinë që gjykata të mund të mjaftohet vetëm me dënimin plotësues. Megjithatë, në këtë rast mund të gjejnë zbatim rregullimet e KP-së që në raste të caktuara mundëson caktimin e vetëm dënimit plotësues.²³ Gjithashtu, përmbushja e detyrimeve të caktuara sipas nenit 102 të KDPM-së, duke mos qenë një listë shteruese, mund të bëhet duke caktuar gjykata edhe detyrime të tjera të parashikuara në nenin 60 të KP-së ose detyrime që çmon se janë në interesin më të mirë të të miturit. Shembujt e mësipërm, sillen në vëmendje për të kuptuar se vetëm në rast se ka parashikime për të njëjtën lëndë (për të njëjtin institut të së drejtës) në KP, KPP ashtu edhe në KDPM, do të gjejnë zbatim ato rregullime më të favorshme dhe që përmbushin interesin më të lartë të të miturit në konflikt me ligjin në kuptim të nenit 5 të KDPM-së. Përndryshe institutet ligjore në mungesë të një përcaktimi tjetër ligjor, do të zbatohen ashtu sikurse janë parashikuar nga ligjvënësi në njërin prej ligjeve procedural apo material penal. Ky përfundim bazohet edhe në nenin 2/1 të KPP-së me titull “Respektimi i normave procedurale” që përcakton se “2. *Dispozitat procedurale*

²¹ Neni 5 “Raporti me ligjet e tjera”: “*Dispozitat e Kodit Penal, të Kodit të Procedurës Penale dhe të ligjeve të tjera, zbatohen në procesin e drejtësisë penale për të mitur vetëm për çështje që nuk janë të rregulluara nga ky Kod ose nëse përmbajnë rregullime më të favorshme për të miturit*”.

²² Neni 101 i KDPM-së.

²³ Neni 30/2 i KP-së.

penale janë të zbatueshme edhe për të pandehurit e mitur për aq sa nuk parashikohet ndryshe në ligjin e posaçëm në fuqi.”

55. Për sa më lart mund të sintetizohet se trajtimi sanksionues i privilegjuar, i toleruar prej legjislatorit për “të miturit në konflikt me ligjin” dhe “gratë”, që presupozon pamundësinë e aplikimit ndaj tyre të llojit të dënimit me “burgim të përjetshëm”, si dhe të një dënimi më të lartë se 12 vjet burgim (për të miturit në konflikt me ligjin), nuk paraqet asnjë lloj ndikimi në drejtim të evitimit të ndalimit të përgjithshëm, të përcaktuar në nenin 403/2 të KPP-së, përjashtues apriori, i së drejtës për të pasur akses në ritin procedural të “grykimit të shkurtuar”, të subjekteve të gjykuara për veprat penale të atribuara prej akuzës, që parashikojnë si titull sanksionues, llojin e dënimit me “burgim të përjetshëm”.

56. Në përfundim të kësaj analize, në lidhje me çështjen e shtruar për njësim, Kolegji mban këtë qëndrim njëses: **“Ndalimi i parashikuar nga neni 403, pika 2 i Kodit të Procedurës Penale, zbatohet edhe për subjektet ndaj të cilëve ligji penal ndalon dhënien e dënimit me burgim të përjetshëm”.**

ii. Në lidhje me nënçështjen e parë të shtruar për njësim: *“A zbatohet procedura e grykimit të shkurtuar kur akuzë është për një veprë penale që përmban dënimin me burgim të përjetshëm, por është cilësuar e mbetur në tentativë?”*

57. Në dhënien përgjigje pyetjes së mëparshme, Kolegji arriti në përfundimin se paragrafi i dytë, i nenit 403 të KPP-së, ndalon aplikimin e këtij riti procedural kur gjykohej vepra penale për të cilat parashikohet (si sanksion) lloji i dënimit me “burgim të përjetshëm”, duke e lidhur këtë ndalim vetëm me llojin e veprës penale të atribuuar të pandehurit, sipas akuzës. Duke pasur parasysh këtë përfundim, Kolegji vlerëson se argumentet në lidhje me çështjen e parë marrin vlerë dhe për këtë çështje të shtruar për njësim/zhvillim. Sikurse është argumentuar më lart, ligjvënësi në parashikimin e këtij ndalimi ligjor ka shprehur vlerësimin e tij negativ për veprat e rënda për të cilat parashikohet si sanksion lloji i dënimit me burgim të përjetshëm, duke iu referuar në mënyrë abstrakte vetëm objektit të veprës penale që është cenuar apo vënë në rrezik dhe jo fazave të kryerjes së saj.

58. Kodi Penal shqiptar (në fuqi), tentativën e ka rregulluar në dy nene që janë nenet 22 dhe 23 të tij. Sipas nenit 22 vepra penale quhet e mbetur në tentativë kur, megjithëse personi ndërmerr veprime të drejtpërdrejta për ta kryer atë, vepra ndërpritet e nuk përfundohet për rrethana të pavarura nga vullneti i tij. Nisur nga kuptimi që ligji penal i jep tentativës, si dhe doktrinës së të drejtës penale, ky institut përbëhet nga disa elemente. *Elementi i parë* i rëndësishëm i tentativës është ndërmarrja nga personi i veprimeve të drejtpërdrejta në kryerjen e veprës penale. Kjo do të thotë që vepra penale ka filluar të kryhet dhe personi me veprimet e tij ka cenuar ose ka rrezikuar të mirat juridike që mbrohen nga legjislacioni penal. Për të përcaktuar nëse personi ka ndërmarrë veprime të drejtpërdrejta për realizimin e veprës penale një rëndësi të madhe, përveç anës objektive ose tërësisë së veprimeve të jashtme që kryen ai për realizimin e veprës penale, paraqet edhe ana subjektive e personit ose qëndrimi psikik që ai mban ndaj veprimeve të kryera dhe pasojave që vijnë prej tyre. Për të arritur në një përfundim të drejtë në këtë rast, nuk ekziston një rregull i përgjithshëm që mund të zbatohet gjithmonë në raste të ngjashme, por kjo zgjidhet rast pas rasti, nga gjykatat, duke u bazuar në të gjitha rrethanat, si dhe aktet dhe provat e çdo çështje konkrete. *Element tjetër* i tentativës është se veprimet për realizimin e veprës penale kryhen nga personi me dashje. Veprimi i personit me dashje për realizimin e veprës penale në rastet e tentativës do të thotë që, ai parashikon karakterin e kundërligjshëm të veprimeve të tij, si dhe parashikon pasojat e mundshme të veprës penale dhe realizon veprime të drejtpërdrejta për kryerjen e veprës penale, por vepra ndërpritet dhe nuk përfundohet për shkaqe që nuk varen nga vullneti i tij. *Element tjetër* i tentativës është që veprimi i synuar nga personi të ndërpritet, të mos përfundohet. Vepra penale do të konsiderohet se është ndërprerë dhe nuk është përfunduar kur personi ka filluar kryerjen e saj, ai ka ndërmarrë veprime të drejtpërdrejta për realizimin e veprës, por nuk ka arritur që të realizojë qëllimin e tij kriminal. *Elementi i fundit* i tentativës është që vepra penale të jetë ndërprerë dhe të mos jetë përfunduar, për

shkaqe që nuk varen nga vullneti i personit. Në qoftë se vepra penale është ndërprerë për shkaqe që lidhen me vullnetin e lirë të personit, vepra nuk do të konsiderohet si e mbetur në tentativë edhe pse personi ka ndërmarrë veprime të drejtpërdrejta për realizimin e saj. Në këto raste do të ndodhemi para heqjes dorë, me vullnetin e lirë të personit nga kryerja e veprës penale, e cila nëse është përfundimtare, e përjashton atë nga përgjegjësia penale për veprën që ka tentuar të kryejë.

59. Vepra penale do të konsiderohet që është ndërprerë dhe nuk është përfunduar për shkaqe që nuk varen nga vullneti i personit, kur ndërprerja e saj ka ndodhur për rrethana objektive, për shkaqe të jashtme që nuk mund të parashikohen dhe as të ndikohen nga personi. KP-ja përmban një dispozitë të përgjithshme që parashikon se personi që tenton të kryejë një krim mban përgjegjësi penale. Kështu, ky Kod në nenin 23 parashikon se *“Personi që tenton të kryejë një krim përgjigjet për të”*. Që personi të përgjigjet për tentativën e kryerjes së një krimi gjykata në përfundim të shqyrtimit gjyqësor duhet të analizojë mbi të gjitha rrethanat e provat elementet e sipërpërmendur për të arritur në përfundimin që këto elemente përmbushen kumulativisht dhe personi që ka tentuar kryerjen e krimit do të përgjigjet për të. Në këtë rast, personi që ka tentuar të kryejë një krim do të mbajë përgjegjësi penale njëloj sikurse personi që e ka konsumuar plotësisht veprën penale. Kësisoj, parashikimi nga legjislatori në nenin 23 të KP-së për personat që tentojnë të kryejnë një krim, mundësinë e zbutjes së dënimit, uljes apo caktimit të një dënimi më të butë nga ai i parashikuar në ligj, nuk paraqet asnjë lloj ndikimi në drejtim të evitimit të ndalimit të përgjithshëm, të përcaktuar në nenin 403/2 të KPP-së, përjashtues apriori i së drejtës për të pasur akses në ritin procedural të “gjykimit të shkurtuar”, të personave të gjykuar për veprat penale të atribuuara prej akuzës, që parashikojnë si titull sanksionues, llojin e dënimit me “burgim të përjetshëm”.

60. Në lidhje me llojin dhe masën e dënimit, Kolegji në një vështrim krahasues, vëren se ka legjislacione penale të shteteve të ndryshme, ku përfshihet për shembull Italia, që për individualizimin e dënimit për personin që tenton të kryejë një krim parashikon shprehimisht uljen konkrete të dënimit, krahasuar me dënimin që parashikon dispozita penale konkrete për veprën e kryer, në varësi të masës së dënimit që parashikohet nga dispozita e posaçme që parashikon krimin që ka tentuar të kryejë personi. Në disa legjislacione penale të tjera sikurse Kodi Penal i Francës (nenet 225-4-7), në rastet e parashikuara shprehimisht nga ligji penal për figura të caktuara të veprave penale me rrezikshmëri të lartë, si për shembull trafikimi i qenieve njerëzore apo dhe krimet seksuale ndaj të miturve, tentativa për kryerjen e një krimi specifik ndëshkohet njëloj si krimi i konsumuar. Pra, fakti që vepra penale ka mbetur në tentativë nuk shërben si rrethanë lehtësuese për zbutjen e dënimit, por përkundrazi rëndësia e së drejtës, marrëdhënies shoqërore të mbrojtur nga ligji penal apo subjekteve specifike, merr përparësi absolute në vlerësimin e rrezikshmërisë së faktit penal. Një parashikim i tillë është tregues i qëllimit parandalues, frenues e ndëshkues të politikës penale që ndjek një legjislacion penal për të garantuar maksimalisht paprekshmërinë e marrëdhënieve juridike/së drejtës/objektit të rrezikuar, çka e bën të qartë se nuk diskutohet lehtësim/zbutje dënimi për autorin as në rastin e pranisë së tentativës. Legjislacione të tjera për caktimin e dënimit ndaj personit që tenton të kryejë një krim, kanë zgjedhur që të parashikojnë një rregull të përgjithshëm sipas të cilit ai mban të njëjtën përgjegjësi penale si për veprën e kryer, por mund të dënohet më butë ose mund të dënohet me një lloj dhe masë dënimi më të lehtë se personi që e ka kryer veprën penale plotësisht (Kosova, Maqedonia e Veriut etj.).

61. Në këtë drejtim, Kolegji vë në dukje se legjislacioni ynë penal ka parashikime të ndryshme ligjore në periudha të ndryshme kohore. Kështu, KP-ja e vitit 1927 i përcaktonte masat konkrete të dënimit që mund të caktoheshin ndaj personit që tentonte të kryente një krim, në varësi të masës së dënimit që parashikonte dispozita penale për veprën e kryer, si dhe në varësi të llojit të tentativës. Kodet Penale të viteve 1952 dhe 1977, në ndryshim nga KP-ja i vitit 1927, parashikonin rregullin e përgjithshëm që personi që tentonte të kryente një krim, kishte përgjegjësi të njëjtë si personi që e kishte kryer veprën penale, por gjykata mund ta ulte dënimin që do të caktohej ndaj tij duke parashikuar edhe rrethanat që duhet të mbante parasysh gjykata në uljen e dënimit. Sipas KP-së në

fuqi, “Gjykata, në varësi të shkallës së afërsisë së pasojës, si dhe të shkaqeve për të cilat krimi mbeti në tentativë, zbut dënimin dhe mund ta ulë atë nën minimumin e parashikuar nga ligji ose të caktojë një lloj dënimi më të butë nga ai i parashikuar në ligj.”²⁴. Nga përmbajtja e kësaj dispozitë rezulton se gjykatat duhet të vlerësojnë disa kriteret në individualizimin e dënimit në rastet e veprave penale që kanë mbetur në tentativë, e konkretisht duhet analizuar shkalla e afërsisë së ardhjes së pasojës, si dhe shkaqet për të cilat krimi mbeti në tentativë.

62. Në lidhje me të gjithë elementet e sipërpërmendur, sikurse me të drejtë parashtrohet edhe nga Prokuroria e Përgjithshme, Kolegji vlerëson se në rastin kur vepra penale objekt akuze është cilësuar e mbetur në tentativë, gjykata në individualizimin e përgjegjësisë penale dhe dënimit ndaj autorit të veprës, është e kushtëzuar në vendimmarrjen e saj nga një hetim gjyqësor i plotë, i detajuar i gjithë rrethanave të çështjes, nga një analizë e plotë e shkaqeve për të cilat krimi mbeti në tentativë, nga një trajtim argumentues dhe vlerësim i rëndësisë së veprës penale apo intensitetit të rrezikshmërisë së saj, duke përcaktuar shkallën e afërsisë së pasojës në raport me veprimtarinë e autorit, si dhe nëse verifikohen faktorë të jashtëm ndikues apo një analizë e shkaqeve konkrete që shkaktuan tentativën (pra moskonsumimin e plotë të veprës penale). Kolegji thekson se shkaqet për të cilat krimi ka mbetur në tentativë dhe shkalla e afërsisë së pasojës, ndikon në përcaktimin dhe analizën e rrezikshmërisë së veprës penale dhe të autorit të saj, pasi në rastet e tentativës së plotë autori ka kryer të gjitha veprimet duke synuar ardhjen e pasojës së dëshiruar prej tij, por kjo nuk është realizuar për rrethana që nuk varen nga vullneti i tij. Në parim, dënimi që parashikohet për këto vepra është ai që përcaktohet për veprën penale në dispozitën e posaçme të KP-së. Tentativa përcaktohet si një element/rrethanë që mund të çojë në zbutjen e dënimit, por jo domosdoshmërisht gjykatat mund të arrijnë në një konkluzion të tillë. Praktika gjyqësore në Shqipëri, por dhe teoria, nuk e ka interpretuar asnjëherë si domosdoshmëri/detyrim zbutjen e masës së dënimit në rastet kur vepra ka mbetur në tentativë. Gjithashtu, përcaktimi i rrethanave apo shkaqeve për të cilat vepra penale ka mbetur në tentativë dhe sa kjo ndikon në masën e uljes së dënimit, kërkon një analizë të thelluar në raport me rrethanat e faktit penal, shkallën e fajit si dhe verifikimin e rrethanave lehtësuese apo rënduese. Kësisoj, edhe në këtë këndvështrim për sa kohë nuk ka ndonjë parashikim ligjor që përcakton masë konkrete dënimi për veprën penale të mbetur në tentativë apo përjashtimin e saj nga një lloj i caktuar dënimi, Kolegji konkludon se është i paevitueshëm, zbatimi i ndalimit të përgjithshëm të parashikuar në nenin 403/2 të KPP-së.

63. Në përfundim të kësaj analize, në lidhje me nënçështjen e parë të shtruar për njësim/zhvillim, Kolegji mban këtë qëndrim njësoj: **“Kur akuza është për një vepër penale që përmban dënimin me burgim të përjetshëm, por është cilësuar e mbetur në tentativë, nuk zbatohet procedura e gjykimit të shkurtuar.”**

iii. Në lidhje me nënçështjen e dytë të shtruar për njësim: *“Si do të veprobet në rastin kur akuza është ngritur për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm dhe gjyqtari i seancës paraprake e dërgon në gjyq për këtë akuzë, por gjykatat në përfundim të gjykimit të zakonshëm i japin faktit një cilësim tjetër juridik, që nuk parashikon dënimin me burgim të përjetshëm?”*

64. Në lidhje me çështjen e fundit të shtruar për njësim, Kolegji fillimisht çmon të ritheksojë rëndësinë që ka atribuimi i akuzës nga prokuroria dhe garantimi i së drejtës së mbrojtjes për të pandehurin. Në këtë drejtim, Kolegji risjell në vëmendje se edhe në raste të tjera ka marrë në analizë kuptimin e termave “fakt penal”, “akuzë”, “vepër penale” dhe “cilësim juridik”. GJEDNJ-ja në jurisprudencën e saj ka theksuar se, ‘akuza’ është njoftimi zyrtar nga ana e autoritetit kompetent, i faktit që lidhet me kryerjen e një veprë penale. ‘Natyra e akuzës’ është cilësimi juridik që u bëhet fakteve në aktakuzë. ‘Shkaku i akuzës’ janë faktet materiale për të cilat akuzohet i pandehuri (*shih vendimet e GJEDNJ-së, Kamasinski kundër Austrisë, datë 19.12.1989; Pelissier e Sassi kundër Francës; Drassich kundër Italisë etj.*). Në referim të jurisprudencës së GJEDNJ-së, me rëndësi në funksion të

²⁴ Neni 23, fjalë e dytë e Kodit Penal.

garantimit të të drejtave kushtetuese dhe procedurale të pandehurit është komunikimi i akuzës, me të gjitha elementet e saj të renditura më lart.

65. Edhe Gjykata Kushtetuese në jurisprudencën e saj, në lidhje me atribuimin e akuzës dhe ndryshimin e cilësimit juridik, (shih vendimin nr. 24/2012), mes të tjerave ka argumentuar: “E drejta e individit për t’u vënë në dijeni menjëherë dhe në mënyrë të hollësishme mbi natyrën dhe shkakun e akuzës kundër tij, është sanksionuar nga neni 31/a i Kushtetutës dhe nga neni 6/3/a i KEDNJ-së. Ky parim kushtetues është trajtuar nga jurisprudenca shqiptare dhe ajo e GJEDNJ-së, në funksion të realizimit të së drejtës së mbrojtjes të të akuzuarit si dhe të garantimit të parimit të barazisë së armëve ndërmjet palës akuzuese dhe mbrojtjes. Gjykata vëren se qëllimi i këtyre dispozitave është të krijojnë mundësinë për të akuzuarin të njihet paraprakisht me materialet, provat dhe rezultatet e hetimit, në mënyrë që të ushtrojë të drejtën e tij për të përgatitur një mbrojtje efektive, pra për të paraqitur argumentet në favor të tij dhe për të kundërshtuar akuzën e ngritur (shih vendimin nr. 4, datë 10.2.2012 të Gjykatës Kushtetuese)...”.

66. Kolegji çmon se neni 34 i KPP-së, titulluar “marrja e cilësisë së të pandehurit”, është një dispozitë e përgjithshme që tregon rëndësinë që ka njohja e të pandehurit me akuzën, të dhënat ku ajo bazohet, burimet e provave si dhe çdo të dhënë, fakt apo rrethanë që është e nevojshme për realizimin e një mbrojtje efektive. Kjo dispozitë nuk parashikon asnjë pasojë në lidhje me aktin e njoftimit të akuzës, ndaj duhet vlerësuar ngushtësisht me të drejtën e prokurorit në ushtrimin e ndjekjes penale dhe “thirrjen e të pandehurit në gjykim”/ *vocatio in ius*. KPP-ja, në tërësinë e dispozitave të tij, garanton edhe të drejtat procedurale të pandehurit, i cili duhet të njoftohet në mënyrë efektive për akuzën ndaj tij, aktet/provat (burimet e provave) ku ajo bazohet dhe çdo element tjetër thelbësor që ndikon në mbrojtjen e tij. Në lidhje me të drejtën e mbrojtjes, Gjykata Kushtetuese në jurisprudencën e saj të konsoliduar, ka theksuar se ajo duhet të jetë reale dhe efektive dhe jo vetëm teorike dhe se ushtrimi i saj nuk duhet të pengohet, por përkundrazi, gjykatat e juridiksionit të zakonshëm duhet të marrin të gjitha masat ligjore që në funksion të procesit të drejtë t’i japin mundësinë individit të bëjë mbrojtje reale, duke respektuar parimin e barazisë së armëve (shih vendimet nr. 37, datë 19.9.2011; nr. 25, datë 10.6.2011; nr. 5, datë 17.2.2003 dhe nr. 33, datë 24.11.2003 të Gjykatës Kushtetuese). Po në këtë drejtim, sipas jurisprudencës së GJEDNJ-së, qëllimi i së drejtës për t’u informuar për akuzën, i sanksionuar nga neni 6/3/a i KEDNJ-së, është që informacioni i kërkuar t’i jepet të akuzuarit në momentin e ngritjes së akuzës, ose në momentin e fillimit të procesit gjyqësor dhe është thelbësor fakti që vepra penale për të cilën dënohet një person, është ajo për të cilën ai është akuzuar (shih vendimin e GJEDNJ-së në çështjen *Pélissier dhe Sassi kundër Francës*, 25 mars 1989).

67. Kolegji thekson se ligji procedural penal i jep mundësi prokurorit si gjatë hetimit paraprak, ashtu edhe në gjykim, të ndryshojë akuzën e atribuuar të pandehurit. Çdo ndryshim i akuzës apo i rrethanave cilësuese/rënduese duhet ti njoftohet të pandehurit, pikërisht për të garantuar të drejtat e tij të mbrojtjes. Gjatë hetimeve paraprake sipas afateve të parashikuara në ligj prokurori ka të gjithë hapësirën e nevojshme për të realizuar një hetim të plotë, duke respektuar normat procedurale dhe parimet që udhëheqin procesin penal. Ligji procedural penal parashikon se cilësia e të pandehurit ruhet më pas në çdo gjendje dhe shkallë të procesit derisa të ketë marrë formë të prerë vendimi i pushimit, i pafajësisë ose i dënimit. Në përfundim të hetimeve paraprake, nëse prokurori vlerëson se provat e grumbulluara gjatë hetimeve janë të mjaftueshme për të provuar se fakti penal ka ndodhur dhe se ai është kryer nga i pandehuri, paraqet para gjykatës kërkesën për dërgimin e çështjes në gjyq (nenet 327/6, shkronja b dhe 331 të KPP-së). Ky moment konkretizon ushtrimin e ndjekjes penale dhe nënkupton detyrimin e prokurorit që në përfundim të hetimeve të procedojë me një nga mënyrat e parashikuara në ligj, në zbatim të nenit 327 pika 6 të KPP-së. Ky akt përmban të dhënat e kërkuara nga neni 34, si dhe pika 3 e nenit 331 të KPP-së: a) gjeneralitetet e të pandehurit dhe të viktimës, kur është e mundur, si dhe çdo element tjetër që shërben për identifikimin e tyre; b) parashtrimin e faktit penal dhe cilësimin juridik të veprës penale; c) burimet e provës dhe faktet që ato u referohen; ç) kërkimin që gjyqtari i seancës paraprake të vendosë dërgimin e çështjes në gjyq; d) datën dhe

nënshkrimin e prokurorit. Nga ana tjetër, Kolegji thekson se pika 2 e nenit 331 parashikon pavlefshmërinë e kërkesës për dërgimin e çështjes në gjyq, kur nuk është respektuar ndër të tjera edhe parashikimi i pikës 3 të nenit 327 të KPP-së, që përmban: përshkrimin e përmbledhur të faktit penal për të cilin i pandehuri është proceduar, kohën dhe vendin e kryerjes, cilësimin juridik të këtij fakti penal, lajmërimin për depozitimin e akteve në sekretari dhe të drejtën për tu njohur me akte dhe për të marrë kopje të tyre.

68. Me ndryshimet kushtetuese me ligjin nr. 76/2016, reflektuar dhe në KPP (me ligjin nr. 35/2017), kërkesa për dërgimin e çështjes në gjyq e paraqitur nga prokurori në përfundim të hetimeve paraprake (përmbajtja e të cilës pasqyron në thelb akuzën e kontestuar prej këtij të fundit të hetuarit, i cili prej këtij momenti “fiton” statusin e të pandehurit, duke u akuzuar për një akuzë të caktuar), i nënshtrohet kontrollit dhe verifikimit nga gjyqtari i seancës paraprake. Konstituimi i seancës paraprake është një moment kyç në funksion të verifikimit të qëndrueshmërisë së akuzës të atribuuar të pandehurit, si për sa i përket aspektit të kompletueshmërisë së hetimeve të zhvilluara, ashtu edhe në drejtim të kualifikimit të saktë juridik të faktit penal të atribuuar nëpërmjet akuzës të pandehurit (*shih vendimin njëses nr. 62, datë 1.11.2021 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*). Një nga detyrat e gjyqtarit të seancës paraprake është edhe verifikimi për bazueshmërinë/qëndrueshmërinë e akuzës në gjykimin e themelit. Në këtë seancë të pandehurit i njihet për herë të parë mundësia për të kundërshtuar akuzën që prokurori i ka njoftuar atij përpara se çështja penale të dërgohet për gjykim në themel. Në funksion të verifikimit të bazueshmërisë/qëndrueshmërisë së akuzës, gjyqtari i seancës paraprake mund të disponojë për korrigjimin ose saktësimin e akuzës, sipas nenit 332/d të KPP-së. Nga përmbajtja e kësaj dispozite, kur gjatë seancës paraprake del se cilësimi juridik i faktit është i gabuar, ose kur akuza nuk është formuluar në mënyrë të qartë dhe të saktë, gjykata fton prokurorin që të bëjë korrigjimet ose saktësimet e nevojshme. Në rast se prokurori nuk vepron, gjykata vendos t’i kthejë aktet, duke njoftuar dhe drejtuesin e prokurorisë.

69. Përfshirja e seancës paraprake si një nga fazat e procedimit penal, paraqet rëndësi në funksion të forcimit të institutit të mbrojtjes, nëpërmjet kontrollit (filtrimit) të akuzave të nxituara dhe të pambështetura, të paraqitura prej prokurorit, fryt i një veprimtarie hetimore të pakompletuar/të paplotë, përfshirë sidomos rastet kur prokurori anashkalon apo nuk tregon vëmendjen e duhur në lidhje me integrimin e kontributit të mbrojtjes në funksion të kompletueshmërisë. Parashikimi i figurës së gjyqtarit të seancës paraprake synon jo thjesht ushtrimin e një “kontrolli” mbi veprimtarinë procedurale të prokurorit gjatë hetimit paraprak, por mbi të gjitha, garantimin e të drejtave të mbrojtjes, duke synuar edhe efektivitetin e gjykimit të çështjes penale në themel. Duke qenë tipar i një kontrolli gjyqësor që realizohet nëpërmjet debatit dhe në zbatim të kontradiktoritetit mes të palëve të thirrura në seancë gjyqësore, nënkuptohet që kur gjyqtari i seancës paraprake vendos sipas nenit 332/dh të KPP-së, ai ushtron funksione juridiksionale në një gjykim të kufizuar, por pa marrë atributet e gjyqtarit që shqyrton themelin e çështjes, në lidhje me vlerësimin e fakteve, provave dhe fajësisë së pandehurit. Kjo kompetencë e gjyqtarit të seancës paraprake, që në thelb lidhet me verifikimin e kushteve të gjykueshmërisë së çështjes, ka diferenca me funksionin e gjyqtarit të gjykimit të çështjes (akuzës) në themel, i cili duhet të verifikojë bazueshmërinë e akuzës në funksion të fajësisë së të pandehurit (*shih vendimin njëses nr. 62, datë 1.11.2021 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*).

70. Kolegji Penal ka një jurisprudencë të konsoliduar se, në seancë paraprake nuk zbatohet standardi provues “përtej çdo dyshimi të arsyeshëm”, standard ky që i përket fazës së gjykimit të çështjes në themel dhe formësohet mbi bazën e provave të marra në gjykim në prezencë të kontradiktoritetit të palëve para një gjykate natyrale dhe neutrale.²⁵ Gjyqtari i seancës paraprake nuk mund të hyjë në çështje të të vlerësuarit të provave e çmuarjes së tyre në kuptim të të provuarit, vlerësim që bëhet në kontradiktoritet e debat gjyqësor, që është karakteristikë e gjykimit në themel të

²⁵ Vendim nr. 183, datë 24.6.2022 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë.

çështjes.²⁶ Detyra e gjyqtarit të seancës paraprake është që, në prani të burimit të provave që i paraqiten, të verifikojë nëse në situatën në të cilën ndodhen aktet, mund të kalohet çështja në gjyq, pa bërë vlerësime thelbësore që i takojnë fazës së gjykimit në themel të çështjes (*shih vendimin njëses nr. 00-2023-2241 (312), datë 16.11.2023 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*).

71. Në këtë pikë, Kolegji sjell në vëmendje se një ndër disponimet e gjyqtarit të seancës paraprake është edhe në lidhje me kërkesën e të pandehurit për të proceduar me gjykim të shkurtuar. Kur shqyrton kërkimin e të pandehurit për të proceduar me gjykim të shkurtuar, gjyqtari i seancës paraprake, përveç dispozitave tipike që lidhen me rolin dhe funksionin e kësaj faze të procedimit penal, duhet të zbatojë edhe parashikimet konkrete të ligjit procedural penal për këtë lloj të posaçëm gjykimi. Gjykimi i shkurtuar është një gjykim i posaçëm i cili konsiston në heqjen dorë në mënyrë të vullnetshme nga i pandehuri nga disa aspekte themelore të së drejtës për një proces të rregullt ligjor, të tilla si parimi i barazisë së armëve dhe i formimit të provës në kontradiktoritet, për të përfutur një ulje dënimi. Për këtë arsye legjislatori për këtë lloj gjykimi ka parashikuar rregulla të veçanta në kreun IV të titullit VII të KPP-së (nenet 403-406), të cilave gjyqtarët duhen t'i përmbahen gjatë zbatimit të këtij gjykimi të posaçëm (*vendim nr. 4, datë 10.2.2012 i Gjykatës Kushtetuese*).

72. Ndryshimet e KPP-së (me ligjin nr. 35/2017) normuan disa kufizime lidhur me mënyrën dhe kohën e paraqitjes së kërkesës për gjykim të shkurtuar. Nga përmbajtja e nenit 403, pika 1 të KPP-së, rezulton se gjyqtari i seancës paraprake ka për detyrë të verifikojë pikë së pari nëse kërkesa për gjykim të shkurtuar është paraqitur nga një subjekt i legjitimuar. Duke qenë se i pandehuri heq dorë nga disa të drejta themelore të procesit të rregullt ligjor, e drejta për të kërkuar gjykim të shkurtuar është një e drejtë vetjake e tij, që do të thotë se kjo kërkesë duhet paraqitur vetëm prej tij ose mbrojtësit të pajisur me autorizim të posaçëm.²⁷ Një element tjetër formal që duhet verifikuar është koha e depozitimit të kësaj kërkesë, në seancë paraprake. Në lidhje me këtë element, Kolegji rithekson qëndrimin se paraqitja e kërkesë për gjykim të shkurtuar në seancë paraprake, nuk do të thotë se qëllimi i ligjvënësit ka qenë të kufizojë të drejtën e gjyqtarit që është caktuar për të gjykuar çështjen në themel, të rivlerësojë këtë kërkim. Kolegji vlerëson se gjyqtari i caktuar për shqyrtimin e çështjes në themel, nuk ka asnjë pengesë ligjore të vlerësojë këtë kërkim të refuzuar nga gjyqtari i seancës paraprake. Në mbështetje të këtij qëndrimi është edhe parashikimi ligjor i pikës 3 të nenit 332/dh të KPP-së, ku është theksuar se, “*Procedura e shqyrtimit në seancë paraprake nuk zëvendëson gjykimin e çështjes në themel dhe as paragjykon vendimin përfundimtar të saj*”.²⁸

73. Kolegji sjell në vëmendje se ligjvënësi në funksion të dhënies së drejtësisë, e ka kushtëzuar pranimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar me verifikimin e gjendjes së akteve nga gjykata. Pra, kërkesën e të pandehurit dhe të mbrojtësit të posaçëm të tij, gjykata e pranon vetëm atëherë kur çmon se çështja mund të zgjidhet në gjendjen e akteve të fashikullit të hetimeve.²⁹ Në këtë aspekt, Kolegji vlerëson se gjykata që shqyrton këtë kërkim, duhet të mbajë në konsideratë pikën “7” të nenit 405 të KPP-së³⁰, që rregullon rastet apo parashikon arsyet përse kërkesa për gjykim të shkurtuar nuk mund të pranohet. Ky parashikim ka lidhje të drejtpërdrejtë me aktet dhe provat e grumbulluara gjatë hetimit paraprak, ndaj Kolegji vlerëson se “gjendja e akteve” që referohet në pikën 6 të kësaj dispozite, duhet vlerësuar e lidhur me sa parashikon pika 7 e saj (pra pikat 6 e 7 të nenit 405 të KPP-së duhen interpretuar e zbatuar në unison me njëra – tjetrën).³¹ Nga përmbajtja e kësaj dispozite rezulton se kërkesa për gjykim të shkurtuar nuk pranohet kur i pandehuri ose

²⁶ Vendim nr. 169, datë 14.6.2022 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë.

²⁷ Neni 403/1 i KPP-së “1. Kërkesa për gjykimin e shkurtuar paraqitet nga i pandehuri ose mbrojtësi i tij me autorizim të posaçëm në seancën paraprake ose në seancë gjyqësore kur procedohet sipas nenit 400 dhe paragrafit 3, të nenit 406/ç, të këtij Kodi, me pasojë mospranimi”.

²⁸ Vendim nr. 00-2023-723, datë 27.4.2023 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë.

²⁹ Neni 405/6 i KPP-së.

³⁰ Neni 405 pika 7 i KPP-së.

³¹ Vendim nr. 00-2023-723, datë 27.4.2023 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë.

mbrojtësi i tij paraqesin pretendime për pavlefshmërinë e akteve apo papërdorshmërinë e provave. Në këtë rast gjykata nuk e zgjidh dot çështjen “në gjendjen që janë aktet”, pasi gjykata duhet të vlerësojë llojin e pavlefshmërisë së pretenduar dhe të diskutojë provat që pretendohet se janë marrë në kundërshtim me ligjin, vlerësim ky që kuptohet nuk mund të bëhet jashtë debatit gjyqësor. Kërkesa për gjykim të shkurtuar nuk do të pranohet edhe kur i pandehuri dhe mbrojtësi kërkojnë që të merren prova të tjera, pasi provat e reja që kërkohen dhe mënyra e marrjes së tyre duhet të debatohen në seancë gjyqësore. Gjithashtu, kërkesa për gjykim të shkurtuar nuk pranohet kur gjykata konstaton kryesisht akte absolutisht të pavlefshme apo prova të papërdorshme. Kolegji vlerëson se është detyrë e gjykatës që t’i konstatojë dhe t’i deklarojë ato me vendim edhe kur nuk ngrihen nga pala e interesuar. Në këtë rast është e qartë se gjykimi i shkurtuar nuk mund të pranohet, pasi çështja nuk mund të zgjidhet në gjendjen që janë aktet. Nga ana tjetër, ritheksohet edhe arsyeja e fundit që parashikon ligji për mospranimin e gjykimit të shkurtuar, që është kur i pandehuri akuzohet për një vepër penale për të cilën ligji penal parashikon llojin e sanksionit “me burgim të përjetshëm”.³²

74. Në të gjitha rastet e sipërpërmendura, gjykata vendos mospranimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar dhe vazhdon me procedurën e gjykimit të zakonshëm. Kundër vendimit të mospranimit nuk lejohet ankimi i veçantë, por ai mund të ankimohet bashkë me vendimin përfundimtar. Kolegji vlerëson se mospranimi i kërkesës së të pandehurit për gjykim të shkurtuar duhet të jetë i arsyetuar dhe i mbështetur në ligj. Kjo do të thotë që si në rastin kur kërkesa pranohet ashtu edhe kur vendoset mospranimi i saj, gjyqtari i seancës paraprake duhet të analizojë dhe arsyetojë jo vetëm nëse përmbushen kushtet formale/procedurale të parashikuara në nenin 403 të KPP-së, por edhe nëse çështja “mund të zgjidhet në gjendjen që janë aktet” (kushti substancial), sipas pikave 6 dhe 7 të nenit 405 të KPP-së. Arsyeja qëndron në faktin se, vendimi i mospranimit ankimohet bashkë me vendimin përfundimtar dhe kështu kontrollon nga një gjykatë më e lartë, sipas procedurave përkatëse. Dhe që kjo të jetë e mundur, duhet bërë arsyetimi i vendimit, në të cilin gjyqtari tregon me qartësi faktet dhe ligjin e zbatueshëm të cilat e kanë çuar në bërjen e një zgjidhje ndërmjet dy mundësive. Pra, gjyqtari duhet të argumentojë në rast se përmbushen secili prej kushteve të parashikuara në ligj (formale dhe substanciale), pavarësisht se arsyeja e refuzimit mund të lidhet vetëm me njërin prej tyre. Edhe sipas Gjykatës Kushtetuese në vendimin nr. 14/2012 “...për të garantuar një të drejtë ankimi efektive ndaj vendimit të mospranimit të gjykimit të shkurtuar, gjykata e apelit duhet të jetë në gjendje që të shqyrtojë e kontrollojë në mënyrë efikase ligjshmërinë e ushtrimit të diskrecionit nga ana e gjykatës së shkallës së parë në marrjen e vendimit, si nga pikëpamja procedurale ashtu edhe substanciale.”.

75. Duke u rikthyer në çështjen e shtruar për njësim, Kolegji thekson se verifikimi i akuzës së atribuar të gjykuarit ka rëndësi në raport me shqyrtimin e pretendimeve të pandehurit për bazueshmërinë dhe qëndrueshmërinë e kësaj akuze, si dhe vlefshmërinë apo përdorshmërinë e provave ku ajo mbështetet. Sikurse është thënë në këtë vendim, një nga arsyet kur nuk pranohet kërkesa për gjykim të shkurtuar është situata ligjore kur i pandehuri akuzohet për një vepër penale për të cilën ligji penal parashikon dënim me burgim të përjetshëm. Verifikimi i kësaj situate, vendos detyrim për gjyqtarin e seancës paraprake që të analizojë pretendimet e të pandehurit për ndryshimin e cilësimit juridik të fakti penal që i është atribuar në raport me gjendjen e akteve të fashikullit të hetimeve. Të drejtën për të kundërshtuar akuzën për të gjitha elementet përbërës të saj, i pandehuri mund ta ushtrojë jo vetëm në seancë paraprake, por edhe gjatë gjykimit në themel të çështjes së tij penale në ngarkim të tij. Edhe në gjykim, në funksion të garantimit të një mbrojtje efektive i pandehuri mund të kundërshtojë akuzën e ngritur ndaj tij si për sa i përket shkakut ashtu dhe në lidhje me natyrën (cilësimin juridik) e akuzës. Detyra e gjyqtarit që gjykon çështjen në themel është ta zgjidh drejt çështjen dhe të zbatojë ligjin. Në këtë vështrim me qëllim që të garantohet dhënia e drejtësisë dhe zbatimi i ligjit, si dhe të garantohet e drejta e të pandehurit për mbrojtje dhe kontradiktoritet, KPP-ja, në nenin 375, ka parashikuar mundësinë e gjykatës që shqyrton çështjen në

³² Neni 403/2 i KPP-së.

themel të saktësojë edhe cilësimin juridik të faktit penal që akuza i konteston të pandehurit. Sipas Gjykatës Kushtetuese, kuptimi në këtë mënyrë i përmbajtjes së nenit 375 të KPP-së i shërben dhënies së drejtësisë, sepse në të kundërtën ajo do të vepronte në kundërshtim me provat dhe me ligjin. Në rast se gjykata nuk do të bënte një cilësim të drejtë të veprës penale, vendimi i saj do të prishej nga gjykata më e lartë për shkak të zbatimit të gabuar të ligjit. Pra, edhe në këtë aspekt, gjykata është e detyruar të bëjë vetë ndryshimin e cilësimit të veprës kur ky është i ndryshëm nga ai i prokurorit (*shih vendimin nr. 50, datë 30.7.1999 të Gjykatës Kushtetuese*).

76. Kolegji rithekson qëndrimin se në këtë rast, gjykata mund të rikualifikojë të njëjtin fakt që është përshkruar në akuzë apo në kërkesën për gjykim dhe jo një fakt të ri, i cili përmban elemente apo rrethana të reja që nuk i janë njoftuar të pandehurit apo për të cilat prokuroria nuk ka ushtruar ndjekjen penale. Kolegji vë në dukje se, me “fakt që rezulton ndryshe” duhet të kuptojmë një fakt që paraqitet ndryshe në mënyrë tërësore, nga ai i parashtruar në kërkesën për gjykim. E thënë ndryshe, gjykata në emër të dhënies së drejtësisë, nuk legjitimohet të vlerësojë ato veprime apo mosveprime të pandehurit, të cilat ndonëse rezultojnë gjatë shqyrtimit gjyqësor, nuk i janë atribuuar të pandehurit me aktin e njoftimit të akuzës apo në kërkesën për gjykim. Nëse do të ndodhte kjo gjë, cenohet e drejta e të pandehurit për proces të rregullt ligjor, si: e drejta e tij për t’u mbrojtur, e drejta për t’u dëgjuar, e drejta për akses në gjykatë etj. Gjykata ushtron të drejtën e saj për ndryshimin e cilësimit juridik të veprës penale, vetëm në lidhje me faktin e përshkruar në kërkesën për gjykim, që i është njoftuar/komunikuar të pandehurit dhe për të cilin prokuroria ka ushtruar ndjekjen penale, duke i atribuuar një akuzë konkrete. Pra, në zbatimin e nenit 375 të KPP-së, fakti nuk ndryshon, por cilësimi juridik i tij (natyra e akuzës) rivlerësohet nga gjykata në përputhje me parimin *jura novit curia* (gjykata e njeh ligjin). Fakti i njëjtë do të thotë “i njëjti fakt objektiv” i cili karakterizohet nga të njëjtat veprime, subjekte dhe objekt material. Pra, “fakti i njëjtë” do të thotë që fakti jo vetëm në tërësinë e tij të jetë i njëjtë, por edhe se asnjë element i tij përbërës nuk duhet të rezultojë të jetë i ndryshëm nga ajo që është përcaktuar në akuzën e paraqitur nga prokurori (*shih vendimin nr. 00-2024-1166 (150), datë 27.6.2024 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*).

77. Në mungesë të një përkufizimi në ligjin penal shqiptar, Kolegji në jurisprudencën e tij për termin “fakt i njëjtë apo i ndryshëm”, ka referuar jurisprudencën e GJEDNJ-së. Në çështjen Sergey Zolotukhin kundër Rusisë³³, GJEDNJ-ja ka analizuar nenin 4 Protokolli nr. 7 të Konventës, që ndalon procedimin apo gjykimin e një personi për një “vepër” të dytë, përderisa në origjinë të saj qëndrojnë fakte identike ose në thelb të njëjta me ato të së parës. Duke interpretuar “faktin e njëjtë”, GJEDNJ-ja në këtë vendim konkludon se janë faktet që përbëjnë një tërësi rrethanash faktike konkrete që implikojnë të njëjtin person dhe që lidhen midis tyre në mënyrë të pazgjidhshme në kohë dhe në hapësirë. Në rastin Zolotukhin kundër Rusisë, GJEDNJ-ja ka analizuar edhe ndryshimet që ekzistojnë mes termave “të njëjta akte apo fakte” nga njëra anë dhe nocionit “e njëjta shkelje apo vepër” nga ana tjetër. Në interpretimin e këtyre nocioneve, GJEDNJ-ja është mbështetur edhe në jurisprudencën e Gjykatës Evropiane të Drejtësisë (në vijim “GJED”), si dhe të Gjykatës Interamerikane të Drejtave të Njeriut, të cilët janë bazuar në identitetin e aktit/veprimit material të kryer dhe kanë hedhur poshtë kualifikimin ligjor të këtij akti/veprimi, si të parëndësishëm. GJEDNJ-ja ka theksuar se ndalimi i procedimit apo i gjykimit dy herë të një individi, lidhet me të njëjtat fakte kriminale dhe jo me cilësimin ligjor të shkeljes së kryer. Nga ana tjetër, edhe GJED ka interpretuar kuptimin e ‘faktit të njëjtë kriminal’ në raport me zbatimin e parimit *ne bis in idem* pavarësisht nga cilësimet juridike që mund të ketë për një fakt kriminal, në legjislacionet e ndryshme të vendeve anëtare. Edhe GJED-ja ka theksuar se kur ligji përdor termin të “njëjtën ngjarje/fakt”, referon tek aktet e kryera faktikisht nga një person dhe jo tek i njëjti krim apo vepër penale. GJED-ja ka vlerësuar se, në mungesë të një harmonizimi të legjislacioneve penale mes shteteve anëtare të

³³ Vendim i Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut, datë 10.2.2009. Në këtë vendim, GJEDNJ-ja ka analizuar zbatimin e parimit *ne bis in idem*, duke ju referuar edhe kuptimit të termit “fakt i njëjtë”.

hapësirës Schengen, është normale që cilësimet juridike të ndryshojnë nga një shtet tek tjetri. Kjo është edhe arsyeja pse duhet marrë në konsideratë vetëm identiteti i veprimit material, që nga GJED-ja është përkufizuar si, “ekzistenca e një tërësie rrethanash konkrete të lidhura mes tyre në mënyrë të pandashme”.³⁴

78. Në këtë kontekst, Kolegji thekson se është kompetencë ekskluzive e gjykatave të juridiksionit të zakonshëm të bëjnë ndryshimin e cilësimit juridik të veprës penale - për rastin konkret - edhe për një vepër penale që nuk e parashikon llojin e dënimit me burgim të përjetshëm. Në këtë rast vihet në diskutim se çfarë pasojash ka ky ndryshim në lidhje me kërkesën për gjykim të shkurtuar të paraqitur në seancë paraprake, nga i pandehuri i akuzuar dhe dërguar në gjykim për një vepër penale për të cilën parashikohet dënim me burgim të përjetshëm. Lidhur me sa më sipër, Kolegji sjell në vëmendje se Gjykata Kushtetuese në vendimin nr. 14/2012 është shprehur: “Nëse gjykata e apelit, që shqyrton ankimin ndaj vendimit të mospranimit të gjykimit të shkurtuar, konstaton se çështja mund të vendosej në gjendjen e akteve dhe kërkesa e të pandehurit për gjykim të shkurtuar është refuzuar pa të drejtë, ajo ka kompetenca të ndryshojë vendimin në lidhje me masën e dënimit, duke aplikuar nenin 406/1 të KPP-së. Kjo bëhet me qëllim që të vihet në vend një e drejtë e mohuar dhe i pandehuri të përfitojë reduktimin e dënimit. Ndërsa për sa i përket ritit procesual të gjykimit të shkurtuar, ky i fundit është i parikuperueshëm në apel”. Po në këtë aspekt, GJEDNJ-ja ka çmuar gjithashtu se, nëse është e vërtetë që shtetet kontraktuese nuk janë të detyruar nga Konventa të parashikojnë procedura të thjeshtuara, qëndron gjithsesi fakti se, kur këto procedura ekzistojnë dhe aplikohen, parimet e procesit të rregullt ligjor imponojnë që të mos privohet në mënyrë arbitrare i pandehuri nga avantazhet që me atë procedurë lidhen (*Scoppola kundër Italisë, kërkesa nr. 10249/03*).

79. Edhe Gjykata Kushtetuese italiane, në vendimin nr. 313/1990 është shprehur se *përcaktimi i dënimit nuk mund t'i shmanget kontrollit juridiksional*. Po kjo gjykatë, në vendimin nr. 140/2010 duke bërë një analizë mbi *ratio* e këtij gjykimi, është shprehur se, vlerësimet e të pandehurit për dobinë e gjykimeve të posaçme varen në radhë të parë ‘nga mënyra se si është përcaktuar procesi dhe vepra penale nga prokurori’. Me pasojën që kur, për ‘raste patologjike’, si gabimet ose mosveprimet e prokurorit për përcaktimin e faktit ose të veprës penale, akuza pëson një ndryshim substancial, i pandehuri duhet të rivendoset në afat për të bërë vlerësimet e duhura, me rrjedhojë, përndryshe, cenimin e së drejtës së mbrojtjes si dhe të parimit të barazisë së armëve, duke qenë se do të kishim një diskriminim sipas “ekzaktësisë ose plotësisë më të madhe ose më të vogël të vlerësimit diskrecional të rezultateve të hetimeve paraprake nga ana e prokurorit (*shih edhe vendimet nr. 333/2009 dhe nr. 265/1994 të Gjykatës Kushtetuese Italiane*). Po kjo Gjykatë, në vendimin nr. 23/1992 ka theksuar se, *mungesa e kontrollit mbi vendimin e gjyqtarit për mospranim të ritit të posaçëm sjell pasojë në planin e dënimit, në dëm të të pandehurit*. Ndërsa, Gjykata e Kasacionit të Italisë është shprehur se, në rast se është vazhduar me ritin e zakonshëm procesual, nuk ka dyshim se, vendimi mund të apelohej për një motiv specifik, që është dhënia e një dënimi “të paligjshëm”. (...) I pandehuri ka të drejtë të pretendojë në apel se, për shkak të refuzimit të ritit të posaçëm, në mënyrë të pajustifikueshme ose të gabuar, nuk ka mundur të përfitojë nga reduktimi i dënimit, edhe pse ai i ka përmbushur të gjitha detyrimet procesuale në ngarkim të tij. (...) Përcaktimi konkret i dënimit është i rivlerësueshëm nga gjyqtari i apelit, të cilit ky pretendim i kërkohet në mënyrë specifike nga i pandehuri (*shih vendimin nr. 44711, datë 27 tetor-18 nëntor 2004, të Gjykatës italiane të Kasacionit*).

80. Në vijim të analizës së mësipërme, për pyetjen e shtruar për njësim, Kolegji, duke u bazuar në vlerësimet e lartpërmendura, çmon se në rastin kur në përfundim të shqyrtimit gjyqësor nuk rezulton i provuar fakti ashtu sikurse është kontestuar nga prokurori, por gjykata që gjykon çështjen e ndryshon cilësimin juridik të veprës penale në një vepër penale për të cilën nuk parashikohet dënim me burgim të përjetshëm, duhet të riparojë pasojat e një vendimi të marrë në kundërshtim me ligjin, duke aplikuar nenin 406/1 të KPP-së, pavarësisht se kërkesa për gjykim të shkurtuar nuk është

³⁴ GJED, vendimi i datës 9 mars 2006/çështja VanEsbroeck.

pranuar (nga gjyqtari i seancës paraprake). Ky parim vlen jo vetëm për gjykatën e shkallës së parë, por edhe për gjykatën e cila kontrollon vendimin përfundimtar (gjykatën e apelit), sigurisht brenda kufijve të shkaqeve të ankimit. Kjo për arsye se, gjykimi në apel ka si qëllim, nga njëra anë t'i respektohet e drejta e ankimit personit të dënuar, në mënyrë që ai të ketë mundësinë të dëgjohet nga një trup tjetër gjyqësor. Nga ana tjetër, gjykimi në apel ka si qëllim që të korrigjojë edhe ato gabime që mund të jenë bërë gjatë gjykimit në shkallën e parë në lidhje me zbatimin e ligjit, vlerësimin e provave, moskryerjen e një hetimi të plotë e të gjithanshëm të çështjes, si dhe në lidhje me ligjshmërinë e refuzimit të gjykimit të shkurtuar. Kontrolli i ushtruar nga gjykata e apelit ndaj vendimit të gjykatës së shkallës së parë nuk është kontroll konstatues, por me synim që të plotësohen mangësitë e të korrigjohen gabimet.

81. Nga ana tjetër, Kolegji thekson se në këtë rast, riparimi i pasojave të mospranimit të kërkesës për gjykim të shkurtuar, duhet të jetë i kushtëzuar me verifikimin e përmbushjes edhe të kushteve të tjera të përmendura më lart. Konkretisht: (i) kërkesa për gjykim të shkurtuar nga i pandehuri duhet të jetë paraqitur në përputhje me parashikimet e paragrafit të parë të nenit 403 të KPP-së; (ii) ky kërkim duhet të jetë shoqëruar edhe me analizën apo pretendimin e tij për ndryshimin e cilësimit juridik të faktit penal (për një vepër penale që nuk parashikon dënim me burgim të përjetshëm); (iii) verifikimi nga gjykata nëse çështja mund të zgjidhej në gjendjen që janë aktet, duke mbajtur në konsideratë edhe pikën 7 të nenit 405 të KPP-së. Lidhur me verifikimin e faktit nëse çështja mund të zgjidhej në gjendjen që janë aktet, Kolegji vlerëson se ky verifikim tashmë do të kryhet jo mbi bazën e një vlerësimi paraprak të akteve të hetimit, por duke u bazuar edhe tek ecuria e procesit gjyqësor në raport me provat e marra e të verifikuara në gjykim, e lidhur kjo me faktin nëse ka qenë e nevojshme marrja e provave të tjera për të dhënë një vendim të drejtë. Në rast se gjatë gjykimit janë marrë prova të reja (si pasojë e pavlefshmërive absolute/papërdorshmërisë) dhe shqyrtimi i tyre ka qenë i rëndësishëm/vendimtar për cilësimin ligjor të fakteve dhe zgjidhjen e çështjes, gjykata ka të drejtën e refuzimit të kërkesës për gjykim të shkurtuar. Ndërsa, në rast se shqyrtimi i provave nuk i ka sjellë ndonjë të re procesit, por vetëm humbjen e së drejtës për të përfituar uljen e 1/3 të dënimit në rast se do të ishte pranuar kërkesa për gjykim të shkurtuar, gjykatat duhet të aplikojnë nenin 406/1 të KPP-së, pavarësisht se kërkesa për gjykim të shkurtuar në seancë paraprake apo në shkallë të parë është refuzuar, duke ndrequr kështu pasojat e një vendimi të marrë në kundërshtim me ligjin. Në këtë rast çështja mund të zgjidhej “në gjendjen që janë aktet” dhe kështu do të bëhet ndreqja e pasojave, duke aplikuar uljen e dënimit me 1/3 sipas nenit 406/1 të KPP-së.

82. Në përfundim të kësaj analize, në lidhje me nënçështjen e dytë të shtruar për njësim/zhvillim, Kolegji mban këtë qëndrim njësoj: ***Nëse gjykatat në përfundim të gjykimit të zakonsbëm, i japin faktit një cilësim tjetër juridik për një vepër penale që nuk parashikon dënimin me burgim të përjetshëm, duhet të zbatojnë nenin 406/1 të Kodit të Procedurës Penale në lidhje me masën e dënimit edhe nëse akuza është ngritur për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm dhe gjyqtari i seancës paraprake e ka dërguar në gjyq për këtë akuzë. Ky përfundim zbatohet, me kusht që të plotësohen elementet e mëposhtme:***

a) Të jetë paraqitur kërkesë për gjykim të shkurtuar nga i pandehuri në përputhje me parashikimet e paragrafit të parë të nenit 403 të Kodit të Procedurës Penale, e shoqëruar me kërkimin e tij për ndryshimin e cilësimit juridik të faktit, për një vepër penale që nuk parashikon dënim me burgim të përjetshëm.

b) Të çmohet që çështja mund të zgjidhej në gjendjen që janë aktet, duke mbajtur në konsideratë edhe pikën 7 të nenit 405 të Kodit të Procedurës Penale.”

IV. Në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete

83. Në lidhje me zgjidhjen e rastit konkret, Kolegji sjell në vëmendje se shkaqet e rekursit në Gjykatën e Lartë parashikohen nga neni 432 i KPP-së. Kjo dispozitë, në pikën 1 të saj parashikon se, rekursi në Gjykatën e Lartë kundër vendimeve të gjykatës së apelit mund të bëhet për këto shkaqe: a)

për mosrespektimin ose zbatimin e gabuar të ligjit material ose procedural, me rëndësi për njësimin ose zhvillimin e praktikës gjyqësore; b) për mosrespektimin ose zbatimin e gabuar të ligjit procedural me pasojë pavlefshmërinë e vendimit, pavlefshmërinë absolute të akteve ose papërdorshmërinë e provave; c) kur vendimi i ankënuar vjen në kundërshtim me praktikën e Kolegjit Penal ose të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë”. Kolegji Penal ka evidentuar se Gjykata e Lartë është një gjykatë ligji, të cilës palët mund t’i drejtohen vetëm për shkaqet e përcaktuara në nenin 432 të KPP-së. Pretendimet në lidhje me vlerësimin e gabuar të fakteve dhe provave, nuk merren në shqyrtim nga Gjykata e Lartë, pasi kjo është një çështje që del jashtë juridiksionit ekskluzivisht ligjor të saj. Pavarësisht se Gjykata e Lartë nuk i hyn vlerësimit të provave është në kompetencën e saj që të shqyrtojë nëse nga gjykatat më të ulëta është zbatuar drejt ligji dhe nëse vendimmarrja e tyre është në standardet e një vendimmarrje të arsyetuar, duke marrë për bazë edhe qëndrimin e mbajtur nga Gjykata Kushtetuese, GJEDNJ-ja dhe Gjykata e Lartë.

84. Referuar akteve të dosjes, vendimmarrjes së gjykatave dhe shkaqeve të ngritura në rekurs, Kolegji vlerëson se vendimmarrja e Gjykatës së Apelit Shkodër nuk ka vend për tu cenuar dhe si e tillë duhet të lihet në fuqi. Pretendimet e mbrojtjes së ankuesit lidhur me pavlefshmërinë e akteve dhe papërdorshmërinë e provave janë të pabazuara dhe kanë marrë përgjigje të argumentuar nga gjykata e apelit. Pretendimet lidhur me cilësimin e gabuar të faktit penal lidhur me vrasjen e viktimës së mitur Alkis Metallari, fakt i cili sipas mbrojtjes duhet të cilësohet jo si “Vrasje në rrethana të tjera cilësuese”, por si “Vrasje e kryer në kapërcim të kufijve të mbrojtjes së nevojshme” parashikuar nga neni 83 i KP-së, lidhen me pretendime të karakterit faktual dhe si të tilla, dalin jashtë juridiksionit ekskluzivisht ligjor të Gjykatës së Lartë. Lidhur me këtë pretendim (të pretenduar që në shkallën e parë të gjykimit) Kolegji vlerëson se vendimmarrja e të dyja gjykatave është e arsyetuar dhe në respektim të neneve 152 dhe 383 të KPP-së.

85. I mituri në konflikt me ligjin gjatë gjykimin në fakt ka pretenduar se ka qenë në kapërcim të mbrojtjes së nevojshme për shkak të sulmit të padrejtë, të vërtetë dhe të çastit nga viktimja dhe personi tjetër prezent. Legjislacioni penal shqiptar lejon që një nga mënyrat për mbrojtjen e interesave të shtetit e të qytetarëve nga veprat penale është mbrojtja e nevojshme, që nënkupton kryerjen e veprimeve për sprapsjen e një sulmi kriminal brenda kufijve të lejuar nga ligji, duke dëmtuar sulmin dhe megjithëse dëmi i shkaktuar ka elementet e një veprë penale, autori nuk ka përgjegjësi penale. Për të nxjerre konkluzione nëse ndodhemi para mbrojtjes së nevojshme, duhen pasur parasysh elementet që përcakton neni 19 i KP-së, ku të gjitha këto elemente zgjidhen në mbështetje të rrethanave të ngjarjes. Neni 19 i KP-së përcakton tiparet që duhet të karakterizojnë sulmin dhe kriterin bazë që duhet të respektojë mbrojtja për të pranuar ekzistencën e mbrojtjes së nevojshme. Prandaj për të cilësuar veprën penale të konsumuar në kushtet e kapërcimit të kufijve të mbrojtjes së nevojshme, duhen analizuar kriteret ligjore të kësaj dispozite. Sipas kësaj dispozite sulmi duhet të plotësojë disa kushte: 1. Të jetë veprim i njeriut. 2. Të jetë i padrejtë, çka nënkupton ndërmarrjen e veprimeve në kundërshtim me ligjin që cenojnë jetën, shëndetin, të drejtat dhe interesat e personit të cilit i drejtohen; 3. Të jetë i atëçastshëm pra të ketë filluar, të zgjasë dhe ende të mos ketë përfunduar ose të pritët në mënyrë të dukshme e me siguri që do të fillojë aty për aty; 4. Të jetë real (i vërtetë), pra të provohet ekzistenca e tij dhe të mos ekzistojë në imaginatën e subjektit që po sulmohet; Për sa i takon mbrojtjes, duhet që ajo të drejtohet kundër sulmuesit si dhe karakteri i mbrojtjes të jetë në përpjesëtim me rrezikshmërinë e sulmit. Këtu kemi parasysh se intensiteti i sulmit përcaktohet nga objekti që preket ose vihet në rrezik nga sulmuesi, mjetet e përdorura dhe në rrethanat konkrete në të cilat bëhet sulmi. Në pajtim me këtë duhet të jetë edhe karakteri i mbrojtjes. Mospërmbyshja e kriterëve të mësipërme ligjore mes sulmit dhe mbrojtjes, e cilëson veprën penale të kryer nga personi i sulmuar në kushtet e kapërcimit të kufijve të mbrojtjes së nevojshme. Por gjatë mbrojtjes personi nuk është i detyruar të përdorë të njëjtat mjete me ato të sulmuesit (*shih vendimin nr. 00-2012-1695 (336), datë 12.12.2012 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*).

86. Në rastin konkret, pretendimet e mbrojtjes se i mituri në konflikt me ligjin është gjetur në sulm të çastit dhe të padrejtë, si dhe të rrezikshëm për jetën janë gjetur të pabazuara nga të dyja

gjykatat e faktit. Në mënyrën si janë pranuar rrethanat në të cilat ka ndodhur vepra penale, fakti që i mituri në konflikt me ligjin është përgatitur për sulmin duke marrë thikën me vete, fakti që nuk është provuar ekzistenca e shkopit dhe gjuajtjeve me të, fakti që këto pretendime nuk gjejnë mbështetje në shkallën e dëmtimeve të konstatuara në trupin e tij, do të thotë që i mituri në konflikt me ligjin nuk ka qenë në kushtet e sprapsjes së një sulmi kriminal (të padrejtë, real, të çastit) e për rrjedhojë me të drejtë është arritur në përfundimin e saktë nga të dyja gjykatat se ai (i mituri në konflikt me ligjin) nuk ka qenë në kushtet e mbrojtjes së nevojshme apo në kapërcim të saj. Gjykata e Lartë duke qenë një gjykatë ligji nuk mund të bëjë një vlerësim të ndryshëm të rrethanave të faktit, e po ashtu rekursi nuk mund të bazohet në shkaqe të tilla sikurse janë “vlerësim i gabuar i faktit dhe provave”. Gjykata e Lartë shqyrton pretendimet e palëve lidhur me cilësimin juridik të faktit penal, por duke bazuar në të (faktin) sikurse pranohet i vërtetuar nga gjykatat më të ulëta (gjykata fakti).

87. Ky Kolegj ka një praktikë të konsoliduar se shqyrtimi i faktit dhe i provave/akteve, del jashtë juridiksionit ekskluzivisht ligjor të Gjykatës së Lartë. Por, ky vlerësim nuk mund të merret i shkëputur në rastet kur Gjykata e Lartë, identifikon me cilësinë e shkeljeve (dhe të ometimeve të zbatimit, në të njëjtën kohë) të ligjit që lidhen me moszbatim apo mosvlerësim të drejtë të kriterëve dhe të kushteve ligjore, të parashikuara në nenet 152 dhe 383 dhe, në mënyrë të veçantë, në nenin 112/3 të KPP-së. Kolegji ka vlerësuar se, kufizimi në këtë rast është i lidhur me pamundësinë e Gjykatës së Lartë, për të ndryshuar vlerësimin e ekzistencës së veprës penale, qoftë në favor apo kundër të të gjykuarit, pa i hyrë vlerësimit të provave. Ky konkluzion mbështetet në faktin se çmuarja e provave/indicieve, përputhja e tyre me njëra-tjetrën të përfshira në fashikull, janë elemente të domosdoshëm për të arritur në fuqinë provuese të tyre, por që dalin jashtë kompetencës së Gjykatës së Lartë, si gjykatë ligji. *(shih vendimin nr. 00-2022-1055 (219), datë 13.9.2022 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë).*

88. Në rastin konkret, ndryshe nga sa pretendohet në rekurs, Kolegji vlerëson se cilësimi juridik i veprës penale “Vrasja në rrethana të tjera cilësuese”, parashikuar nga neni 79, shkronja “a” i KP-së është në interpretim të drejtë të ligjit material penal. Pretendimi i mbrojtjes së ankuesit në lidhje me ndryshimin e cilësimit të faktit penal nga vepra penale për të cilën është akuzuar në veprën penale “Vrasje e kryer në kapërcim të mbrojtjes së nevojshme” parashikuar nga neni 83 i KP-së është i pabazuar (në konsideratë të rrethanave të faktit të pranuar nga të dyja gjykatat) dhe ka marrë përgjigje të argumentuar nga të dyja gjykatat. Kolegji vlerëson se vendimarrja e gjykatave është e arsyetuar në përputhje me nenin 152 dhe 383 të KPP-së, duke i dhënë përgjigje të argumentuar pretendimeve të ankuesit, si dhe në respektim të standardit provues “përtej çdo dyshimi të arsyeshëm”. Nga mbrojtja nuk është paraqitur asnjë fakt, rrethanë apo provë që të krijojë dyshim për akuzën, e cila të çmohej në favor të të miturit në konflikt me ligjin.

89. Neni 79/a i KP-së, për të cilin është akuzuar dhe dënuar i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi parashikon dënim me burgim të përjetshëm. Neni 403/2 i KPP-së ndalon gjykimin e shkurtuar për veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm. Bazuar në këto parashikime ligjore, të dyja gjykatat kanë arritur në përfundim të drejtë për mospranimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar. Për sa më sipër, bazuar në nenin 441, pika 1, shkronja “e” të KPP-së, Kolegji vlerëson se vendimarrja objekt rekursi duhet të lihet në fuqi.

PËR KËTO ARSYE,

Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë, mbështetur në nenet 441, pika 1, shkronja “e” dhe 438 të Kodit të Procedurës Penale,

VENDOSI:

1. Lënien në fuqi të vendimit nr. 188, datë 9.5.2019, të Gjykatës së Apelit Shkodër.

2. Ky vendim është njëses dhe dërgohet për botim në Fletoren Zyrtare.

Tiranë, më 4.7.2024

Kryesues pjesërisht kundër: Ilir Panda

Anëtar: Sokol Binaj, Medi Bici, Sandër Simoni

Anëtar pjesërisht kundër: Albana Boksi

MENDIM KUNDËR

“Për motivet e kundërshtimit të vendimit të Kolegjit Penal, për çështjen nr. 52105-00631-00-2019 akti”

1. Kolegji Penal pranë Gjykatës së Lartë (në vijim “Kolegji”) ka marrë në shqyrtim rekursin e paraqitur nga i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, ndaj vendimit nr. 188, datë 9.5.2019 të Gjykatës së Apelit Shkodër. Mbrojtësi i zgjedhur nga i mituri në konflikt me ligjin ka kërkuar: “Prishjen e vendimit nr. 188, datë 9.5.2019 të Gjykatës së Apelit Shkodër, duke vendosur kthimin e çështjes për rishqyrtim”. Në thelb, në rekurs janë parashtruar pretendime në lidhje me disponimin e gjykatave të faktit për refuzimin e gjykimit të shkurtuar, si dhe në lidhje me cilësimin juridik të faktit penal të atribuuar të gjykuarit.

2. Në rastin objekt gjykimi, nga verifikimi i dokumentacionit të dosjes gjyqësore konstatohet se, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër me vendimin nr. 151 (360), datë 28.1.2019, ka vendosur: *“Deklarimin fajtor të pandehurit Roland Sami Matranxhi, akuzuar për kryerjen e veprës penale “Vrasja në rrethana të tjera cilësuese”, parashikuar nga neni 79, shkronja “a” e Kodit Penal dhe dënimin e tij me 10 (dhjetë) vite burgim. Vuajtja e dënimit fillon nga data e arrestimit në flagrancë, datë 10.11.2017 dhe të vubet në një burg të sigurisë së zakonshme. (...)”* Gjykata e Apelit Shkodër, mbi ankimin e paraqitur nga mbrojtësi i të miturit në konflikt me ligjin me vendimin nr. 188, datë 9.5.2019 ka vendosur: *“Lënien në fuqi të vendimit penal nr. 151 (360), datë 28.1.2019 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Shkodër...”*. Kolegji Penal bazuar në nenin 441, pika 1, shkronja “e” të Kodit të Procedurës Penale (në vijim “KPP”), pasi shqyrtoi çështjen në seancë gjyqësore, me qëllim njësimin e praktikës gjyqësore, në përfundim disponoi për: *“Lënien në fuqi të vendimit nr. 188, datë 9.5.2019 të Gjykatës së Apelit Shkodër”*.

3. Në këtë vendim, Kolegji Penal në lidhje me çështjet e shtruara për njësimin e praktikës gjyqësore, mbajti këto qëndrime njëses:

- Në lidhje me çështjen e shtruar për njësim: A zbatohet neni 403, pika 2 i Kodit të Procedurës Penale për personat e akuzuar për një krim që Kodi Penal parashikon dënim me burgim të përjetshëm, por ndaj të cilëve ligji ndalon dhënien e një dënimi të tillë? Kolegji arrin në përfundimin njëses se *“Ndalimi i parashikuar nga neni 403, pika 2 i Kodit të Procedurës Penale, zbatohet edhe për subjektet ndaj të cilëve ligji penal ndalon dhënien e dënimit me burgim të përjetshëm.”*.

- Në lidhje me nënçështjen e parë: A zbatohet procedura e gjykimit të shkurtuar kur akuza është për një vepër penale që përmban dënimin me burgim të përjetshëm, por është cilësuar e mbetur në tentativë? Kolegji arrin në përfundimin njëses se: *“Kur akuza është për një vepër penale që përmban dënimin me burgim të përjetshëm, por është cilësuar e mbetur në tentativë, nuk zbatohet procedura e gjykimit të shkurtuar.”*.

- Në lidhje me nënçështjen e dytë: Si do të veprohet në rastin kur akuza është ngritur për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm dhe gjyqtari i seancës paraprake e dërgon në gjyq për këtë akuzë, por gjykatat në përfundim të gjykimit të zakonshtëm i japin faktit një cilësim tjetër juridik, që nuk parashikon dënimin me burgim të përjetshëm? Kolegji arrin në përfundimin njëses se *“Nëse gjykatat, në përfundim të gjykimit të zakonshtëm, i japin faktit një cilësim tjetër juridik për një vepër penale që nuk parashikon dënimin me burgim të përjetshëm, duhet të zbatojnë nenin 406/1 të*

Kodit të Procedurës Penale në lidhje me masën e dënimit edhe nëse akuza është ngritur për një veprë penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm dhe gjyqtari i seancës paraqet e ka dërguar në gjyq për këtë akuzë”.

Ky përfundim zbatohet, me kusht që të plotësohen elementet e mëposhtme:

a) Të jetë paraqitur kërkesë për gjykim të shkurtuar nga i pandehuri në përputhje me parashikimet e paragrafit të parë të nenit 403 të Kodit të Procedurës Penale, e shoqëruar me kërkimin e tij për ndryshimin e cilësimit juridik të faktit, për një veprë penale që nuk parashikon dënim me burgim të përjetshëm.

b) Të çmohet që çështja mund të zgjidhet në gjendjen që janë aktet, duke mbajtur në konsideratë edhe pikën 7 të nenit 405 të Kodit të Procedurës Penale.

4. Me këtë vendim të shumicës së anëtarëve të Kolegjit, **ne gjyqtarët Ilir Panda dhe Albana Boksi, jemi pjesërisht kundër.** Gjyqtarët në pakicë kanë mbajtur qëndrimin se, “Ndalimi i parashikuar nga neni 403, pika 2 i KPP-së, **nuk zbatohet** për subjektet ndaj të cilëve ligji penal ndalon dhënien e dënimit me burgim të përjetshëm” (ndaj të miturit në konflikt me ligjin dhe grave). Natyrisht, ky qëndrim gjen zbatim edhe në rastin kur akuza që i është atribuuar të miturit në konflikt me ligjin apo gruas, cilësohet si e mbetur në tentativë. Në lidhje me dy qëndrimet të tjera njësuere në raport me zbatimin e institutit të gjykimit të shkurtuar, jemi dakord me konkluzionet njësuere (duke saktësuar se për nënçështjen e dytë, cilësimi i veprës penale si e mbetur në tentativë, jemi dakord me konkluzionet e shumicës, kur i gjykuari nuk është një mitur në konflikt me ligjin apo grua). Në lidhje me këtë qëndrim argumentojmë sa me poshtë vijon:

5. Gjyqtarët në pakicë pajtohen me argumentimin e shumicës së Kolegjit Penal se gjykimi i shkurtuar si një nga llojet e gjykimeve të posaçme, thjeshton dhe shkurton procedurat, rrit shpejtësinë dhe efektivitetin e gjykimit dhe sjell përfitim në uljen e 1/3 të masës së dënimit për të pandehurin. Gjykata, kur i pandehuri ka bërë kërkesë që të procedohet me këtë lloj gjykimi, paraprakisht çmon nëse çështja mund të zgjidhet në gjendjen që janë aktet, duke analizuar me kujdes faktin penal që i është atribuuar të pandehurit dhe cilësimin juridik, qëndrueshmërinë e akuzës dhe bazueshmërinë e saj në prova, duke vlerësuar nëse ka prova të pavlefshme apo të papërdorshme. Ligji parashikon që në aplikimin e gjykimit të shkurtuar çështja zgjidhet në gjendjen që janë aktet e fashikullit të hetimit, çka nënkupton pranimin e tyre nga palët ashtu sikurse janë. Është detyrim i gjykatës të vlerësojë nëse në atë gjendje që janë aktet mund të japë vendim pa cenuar drejtësinë dhe interesat e ligjshme të të pandehurit. Me pranimin e kërkesës, gjykimi vazhdon me paraqitjen e konkluzioneve përfundimtare, të cilat i referohen akteve të pranuar nga palët sikurse parashikon neni 405 i KPP-së dhe gjykata jep vendim bazuar në to.

6. Me të drejtë nga Kolegji është theksuar edhe fakti se në kuadër të reformës në sistemin e drejtësisë, kuadri ligjor penal ka pësuar një sërë ndryshimesh, që kanë afektuar edhe KPP-në, të cilit, me ligjin nr. 35/2017 datë 30.3.2017, hyrë në fuqi me datë 1.8.2017, (ligji nr. 35/2017 datë 30.3.2017), i janë prekur një sërë dispozitash, ndër të cilat edhe dispozitat që normojnë ritin e posaçëm të gjykimit të shkurtuar, të parashikuara nga nenet 403–406 të KPP-së. Nga këto ndryshime, neni 403 i këtij Kodi është formuluar në këtë mënyrë: “1. Kërkesa për gjykimin e shkurtuar paraqitet nga i pandehuri ose mbrojtësi i tij me autorizim të posaçëm në seancën paraqet ose në seancë gjyqësore kur procedohet sipas nenit 400 dhe paragrafit 3, të nenit 406/ç, të këtij Kodi, me pasojë mospranimi. 2. Nuk lejohet kërkesa për gjykim të shkurtuar për veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm.”. Në kuptim të pikës 2 të nenit 403 të KPP-së, është pranuar nga Kolegji Penal se qëllimi i ligjvënësit, me parashikimin e kësaj ndalese ligjore, është ashpërsimi i drejtësisë penale për veprat e rënda, për të cilat parashikohet sanksioni me burgim të përjetshëm. Në këtë mënyrë, ligjvënësi ka synuar që të mos krijohet dhe lejohet mundësia ligjore që autorët e veprave më të rënda penale t’i shmangen dënimit me burgim të përjetshëm.

7. Në interpretimin literal të parashikimit ligjor të pikës 2 të nenit 403 të KPP-së, jemi dakord me vlerësimin e Kolegjit Penal se për të gjitha kërkesat e miratuara për dërgimin e çështjes në gjyq, kur objekt akuze është një nga veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm, gjykata nuk mund të procedojë sipas ritit të gjykimit të shkurtuar dhe apriori rregulli i përgjithshëm

është që për të gjitha këto vepra penale duhet të zbatohen rregullat e gjyqimit me procedurën e zakonshme. Nga ana tjetër, vetë ligjvënësi, duke mbajtur në vëmendje mbrojtjen e veçantë ligjore që u atribuohet kategorive të veçanta të subjekteve të veprës penale, i ka përjashtuar nga dënimi maksimal (*dënimi me burgim të përjetshëm*), pavarësisht nga lloji i veprës penale të kryer prej tyre dhe sanksioni maksimal i parashikuar nga dispozita konkrete e Kodit Penal (në vijim “KP”). Kështu, në nenin 31, paragrafi 2 të KP-së, përcaktohet: “*Dënimi me burgim të përjetshëm nuk jepet ndaj personave që në kohën e kryerjes së krimit nuk kanë mbushur moshën tetëmbëdhjetë vjeç, si dhe për gratë*”. Ndërsa, neni 51 i këtij Kodi, “Dënimi për të miturit”, parashikon: “*Për të miturit, që në kohën e kryerjes së veprës penale nuk kanë mbushur moshën 18 vjeç, dënimi nuk mund të jetë më shumë se gjysma e dënimit që parashikon ligji për veprën penale të kryer. Rregullat për caktimin e dënimit për të miturin parashikohen në Kodin e Drejtësisë Penale për të Mitur*”.

8. Gjithashtu, në lidhje me të miturit, ligjvënësi ka miratuar edhe ligjin nr. 37/2017, datë 30.3.2017, “Kodi i Drejtësisë Penale për të Mitur” (në vijim “KDPM”), i cili ka hyrë në fuqi më datë 1.1.2018. KDPM-ja parashikon të drejta të posaçme për të miturin në konflikt me ligjin, duke garantuar mbrojtjen e të miturit dhe interesin e tij më të lartë, në përputhje me Kushtetutën dhe standardet ndërkombëtare, duke vënë theksin në forcimin e sistemit të drejtësisë restauruese dhe mbrojtjen efektive të të drejtave procedurale të fëmijëve. Ky Kod është një akt ligjor i veçantë pasi në përmbajtjen e tij materiale dhe procedurale, ka të përfshirë të gjitha dispozitat për të miturit nga KP-ja, KPP-ja, ligji “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”, ligjin “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve”. Ligji nr. 18/2017, “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës” gjithashtu rezulton që është hartuar në përputhje të plotë edhe me “Konventën mbi të drejtat e fëmijës”, jo vetëm në kontekstin e të drejtave dhe të ngritjes së një sistemi mbrojtjeje për të miturit, por edhe për realizimin efektiv të tyre.

9. KDPM-ja, përmban norma të posaçme ligjore lidhur me përgjegjësinë penale të të miturve, rregulla procedurale lidhur me hetimin, ndjekjen penale, procesin gjyqësor, dënimin penal, ekzekutimin e vendimit të dënimit penal, rehabilitimin ose të çdo mase tjetër që përfshin një të mitur në konflikt me ligjin, një të mitur viktimë dhe/ose dëshmitar të veprës penale, si dhe rregulla për të rinjtë nga grup-mosha 18 deri në 21 vjeç. Ky ligj përbën një risi dhe zhvillon standardet e legjislacionit shqiptar në mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve, në tërësi dhe të të miturve në konflikt me ligjin, në veçanti. Qëllimi i miratimit të këtij Kodi ka qenë grupimi i dispozitave të posaçme për të miturit në KDPM dhe dhënia përparësi në mënyrën e trajtimit dhe mbrojtjes së të drejtave të fëmijëve, për mbështetjen e fëmijëve viktimë apo të akuzuar në procesin penal, si dhe në trajtimin dhe mbrojtjen e të miturve në lidhje me garantimin e respektit dhe efektshmërinë në zbatimin e të drejtave të fëmijëve nëpërmjet drejtësisë miqësore, por edhe në përcaktimin e masave restauruese të përshtatshme për të miturit në konflikt me ligjin si dhe për rehabilitimin e tyre.

10. Në nenin 5 të KDPM-së, “Raporti me ligjet e tjera”, përcaktohet se *dispozitat e Kodit Penal, të Kodit të Procedurës Penale dhe të ligjeve të tjera, zbatohen në procesin e drejtësisë penale për të mitur vetëm për çështje që nuk janë të rregulluara nga ky Kod ose nëse përmbajnë rregullime më të favorshme për të miturit*. Pra, sipas këtij neni, KDPM-ja është ligj i mëvonshëm (*lex posteriori*) ndaj KPP-së dhe KP-së, ashtu edhe ligj i posaçëm (*lex specialis*), në raport me këto Kode. Ndërsa neni 97 i KDPM-së, përcakton: “*1. Burgimi ndaj një të mituri mund të zbatohet në rast se ai ka kryer një veprë penale për të cilën minimumi i dënimit të parashikuar është 7 vjet dhe kur ky dënim është i nevojshëm për shkak të natyrës, rrezykshmërisë së lartë shoqërore të veprës penale dhe shkallës së fajësisë. 2. Për të miturin dënimi me burgim nuk mund të jetë më shumë se gjysma e dënimit që parashikohet për veprën penale të kryer, por jo më shumë se 12 vjet. 3. Për përcaktimin e masës së dënimit për të miturin, gjykata merr parasysh dhe kushton vëmendje të veçantë të gjitha rrethanave që lidhen me shkallën e pjekurisë së të miturit dhe kohën që nevojitet për edukimin dhe formimin profesional. Megjithatë, në varësi të shkallës së fajësisë, dënimi mund të jetë më i shkurtër, kur vlerësohet se është i mjaftueshëm për të arritur qëllimin e tij*”. Qëllimi i kësaj dispozite është të pamundësojë dhënien e një mase dënimi më të lartë se 12 vjet burgim ndaj të miturit në konflikt me ligjin, pavarësisht sanksionit të parashikuar në veprën penale konkrete për të cilën ai procedohet. Në këto kushte, mbrojtja e posaçme që ligjvënësi i ka dhënë

subjektit – të miturit në konflikt me ligjin, e përjashton atë nga çdo ndalesë apo parashikim ligjor i aplikueshëm apo i parashikuar nga dispozitat e ligjeve të tjera përtej KDPM-së, nga të cilat, *de jure* apo *de facto*, ekziston mundësia e rëndimit të situatës së këtij subjekti – të miturit në konflikt me ligjin.

11. Gjyqtarët në pakicë theksojnë se KDPM-ja është një kuadër ligjor i posaçëm (*lex specialis*) mbi drejtësinë penale për të miturit, i krijuar për të mbrojtur të miturit dhe interesin më të lartë të fëmijës. Në të gjitha vendimet që kanë të bëjnë me fëmijën, të dhëna qoftë nga institucione publike ose private të përkrahjes shoqërore, nga gjykatat, autoritetet administrative apo organet legjislative, interesi më i lartë i fëmijës duhet të jetë konsiderata mbizotëruese. Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë ofron mbrojtje të veçantë për të miturit dhe ka për qëllim të tregojë edhe një status, një kujdes më të madh për fëmijët, i cili duhet të reflektohet jo vetëm në legjislacion, por edhe në të gjithë veprimtarinë e organeve shtetërore dhe subjekteve që trajtojnë të miturit. Lidhur me parimin e specialitetit të normave, me vendimin nr. 3, datë 2.11.2015, Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë, ndër të tjera kanë arsyetuar se, *për të zgjidhur çështjen e zbatimit të saktë të normës ligjore, në rastin kur, në pamje të parë (prima facie), në të njëjtën kohë duket sikur vepron më shumë se një dispozitë penale, si kriteret logjike dhe juridike për analizimin e kësaj çështjeje, nga doktrina janë elaboruar këto parime, i) parimi i specialitetit (lex specialis derogat legi generali), ii) parimi i subsidiaritetit (lex primaria derogat legi subsidiariae)...* Në bazë të parimit të specialitetit, kur dy norma ligjore rregullojnë të njëjtën lëndë, zbatohet norma e posaçme, e cila ka përparësi dhe shman normën e përgjithshme, kjo në përputhje me kriterin e përgjithshëm juridik për zgjidhjen e kundërshtive *lex specialis derogat legi generali*. Raporti i specialitetit ekziston kur elementet përbërëse të një norme penale (të përgjithshme) janë të gjithë të pranishëm edhe në një normë tjetër (e posaçme), e cila përveç tyre, përmban edhe disa elemente më specifike që e cilësojnë normën e dytë, të posaçme në raport me normën e parë. Norma e përgjithshme përmbahet krejtësisht në normën e posaçme, kjo e fundit ka një përmbajtje më të gjerë dhe e përfshin të parën (marrëdhënie lloj dhe specie), prandaj shkelja e normës së posaçme (si normë më madhe) logjikisht përfshin edhe shkeljen e normës së përgjithshme (norma më e vogël), ndaj vetëm norma e posaçme do të zbatohet. Sa më e madhe të jetë prania e elementeve specifike përbërës të një norme penale inkriminuese, aq më e ngushtë është fusha e veprimit dhe e zbatimit të saj, në raport me normën e përgjithshme, duke pasur kjo e fundit më pak elemente rrethanorë që e kufizojnë fushëzbatimin e normës së përgjithshme, e cila rrjedhimisht gjen një zbatim më të gjerë. ... Parimi i subsidiaritetit, bazohet në praninë e një raporti funksional midis dy normave penale lidhur me mbrojtjen e një marrëdhënieje juridike që mbrohet në nivele të ndryshme cenimi apo formash të cenimit. Sipas këtij parimi, zbatimi i njëjës normë në të njëjtën kohë për të njëjtin fakt, përjashton zbatimin e normës penale tjetër, në rastin e mbrojtjes së marrëdhënieve juridike që mbrohen në mënyrë progresive dhe të përshkallëzuar nga një nivel më i ulët drejt një niveli më të lartë, ... Parimi i subsidiaritetit ndërhyr për të mbuluar një hapësirë të lënë nga normë tjetër, apo kur dy a më shumë norma mbrojnë në shkallë të ndryshme marrëdhënien juridike...

12. Në referim të analizës dhe të përcaktimeve ligjore të sipërcituara, gjyqtarët në pakicë vlerësojnë se në kushtet e ekzistencës së mbrojtjes së posaçme ligjore të parashikuar për të miturin në konflikt me ligjin, zbatimi i rregullit të parashikuar në nenin 403/2 të KPP-së, është i kufizuar. Qëllimi i ligjvënësit nuk është dënimi i të miturit, por rishoqërimi, riintegrimi, rehabilitimi dhe parandalimi i rikryerjes së veprës penale ose një vepër tjetër penale. Ndër parimet e drejtësisë penale për të mitur është edhe gjykimi i drejtë, i shpejtë dhe me përparësi i të miturit në konflikt me ligjin (nenet 17 dhe 88 të KDPM-së). Sa më sipër trajtuar, gjyqtarët në pakicë vlerësojnë se rregulli i përgjithshëm i parashikuar në nenin 403/2 i KPP-së, nuk gjen zbatim në rastin e të miturit në konflikt me ligjin, pasi KP-ja (nenet 31 dhe 51) dhe KDPM-ja, përmbajnë rregullime më të favorshme, jo vetëm duke e përjashtuar atë nga dënimi me burgim të përjetshëm, por duke përcaktuar se dënimi me burgim për të miturin nuk mund të jetë më shumë se gjysma e dënimit që parashikohet për veprën penale të kryer, por jo më shumë se 12 vjet, (neni 97/2, KDPM). Në këtë kuptim, vlerësohet se pika 2 e nenit 403 të KPP-së, në rastin kur të miturit janë autorë të veprës penale, nuk mund të interpretohet si dispozitë e vetme (e izoluar) në legjislacionin penal shqiptar,

por, në bazë të interpretimit sistematik, duhet analizuar dhe interpretuar në raport harmonik me parashikimet e dispozitave të tjera materiale të KP-së dhe KDPM-së.

13. Gjyqtarët në pakicë vlerësojnë se i njëjti qëndrim duhet mbajtur edhe në rastin kur akuza i atribuohet një gruaje, për të cilën ligjvënësi ka përjashtuar dhënien e një dënimi me burgim të përjetshëm. Ky qëndrim mund të parashtrijë diskutime në drejtim të diskriminimit për shkak të përkatësisë gjinore, në raport me zbatimin e ndalimit të parashikuar në pikën 2 të nenit 403 të KPP-së, kur i pandehuri është burrë. Në lidhje me këtë pretendim, në çështjen *Khmantoku e Aksenchik v. Rusisë*, datë 24.1.2017, Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut (në vijim “GJEDNJ”) ka arritur në konkluzionin se nuk ka shkelje të nenit 14 “Ndalimi i diskriminimit” dhe nenit 5 “E drejta për lirinë dhe sigurinë” të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (në vijim “KEDNJ”), për sa i përket ndryshimit në trajtim mbështetur në moshë dhe në gjini sipas nenit 57 paragrafi 2 “Burgimi i përjetshëm” të KP rus. GJEDNJ-ja në këtë vendim ka vënë në dukje se është krejt të natyrshme që autoritetet kombëtare, detyra e të cilave është gjithashtu të marrin në konsideratë brenda kufijve të juridiksionit të tyre interesat e shoqërisë në tërësi, duhet të gëzojnë diskrecion të gjerë kur atyre u kërkohet të marrin vendime për çështje të ndjeshme siç është politika penale. Sipas GJEDNJ-së, trajtimi ndryshe për shkelëset gra të moshës madhore duke u përjashtuar nga burgimi i përjetshëm për shkak të gjinisë së tyre, bazohet edhe në instrumentet e ndryshme evropiane dhe ndërkombëtare që adresojnë nevojat e grave për mbrojtje nga mjedisi seksual, abuzimi me bazë gjinore, si dhe nevoja për mbrojtjen e shtatzënisë dhe amësisë. (shih paragrafët 27 deri 30, 77-88 të vendimit të referuar më lart). Edhe ligjvënësi shqiptar ka parashikuar në kuptim të nenit 31/2 të KP-së se në rastin kur gjykata vendos në përfundim të procesit gjyqësor deklarimin fajtor të një gruaje të pandehur që akuzohet për një vepër penale që parashikon dënimin me burgim të përjetshëm, ndaj saj nuk mund të aplikohet ky dënim. Ky është një ndalim kategorik i parashikuar nga legjislatori, lidhur me një kategori të posaçme të subjekteve të veprës penale, specifikisht gratë dhe të miturit. Në këtë vështrim, në mënyrë abstrakte, për të miturit në konflikt me ligjin dhe gratë, kur akuzohen për vepra penale për të cilat KP-ja ka parashikuar në maksimum dënimin me burgim të përjetshëm (vetëm për këto dy kategori subjektsh), dënimi në maksimum do të jetë: për të miturit deri në 12 vite burgim; për gratë deri në 35 vite burgim.

14. Gjyqtarët në pakicë vlerësojnë se edhe në rastin e grave ndalimi i parashikuar në nenin 403 pika 2 të KPP-së, nuk mund të zbatohet. Natyrisht, vlerësimi nëse plotësohen kriteret formale dhe substanciale të kërkesës për të proceduar me gjykim të shkurtuar, nëse çështja konkrete mund të zgjidhet në gjendjen që janë aktet, nëse ka akte të pavlefshme apo prova të papërdorshme, i takon gjykatës (gjyqtarit të seancës paraprake ose gjyqtarit të themelit). Për këtë arsye gjyqtarët në pakicë çmojnë se nuk mund të konkludohet se pika 2 e nenit 403 të KPP-së ka si fushë zbatimi edhe veprat penale për të cilat dënimi me burgim të përjetshëm, ligjërisht është i pamundur të zbatohet, qoftë *de jure* dhe qoftë *de facto*. Ky interpretim sistematik dhe i harmonizuar i pikës 2 të nenit 403 të KPP-së me nenin 31 dhe 51 të KP-së, si dhe me nenet 5 e 97 të KDPM-së, vlerësohet se është në përputhje me nenin 18 të Kushtetutës dhe me nenin 14 të KEDNJ-së, duke garantuar njëllë të drejtat procedurale penale për të gjykuarat gra ose të mitur në konflikt me ligjin.

15. Gjyqtarët në pakicë vënë në dukje se GJEDNJ-ja, në jurisprudencën e saj ka argumentuar se i pandehuri në procesin penal, sipas nenit 6 të KEDNJ-së, mund të heqë dorë nga garancitë e mbrojtjes dhe të drejtat procedurale, me vullnetin e tij të lirë e të pavesuar. Gjykatat duhet të tregojnë kujdesin e duhur për të verifikuar se i pandehuri i ka kuptuar pasojat që vijnë nga heqja dorë e garancive procedurale të një gjykimi në kontradiktoritet dhe të verifikojë se kjo heqje dorë është pasojë e vullnetit të tij (shih çështjen *Sejdivic kundër Italisë*, aplikimi nr. 56581/00, vendim i Dhomës së Madhe të GJEDNJ-së, datë 1.3.2006; çështjen *Scoppola kundër Italisë* (nr. 2), aplikimi nr. 10249/03, vendim i Dhomës së Madhe të GJEDNJ-së datë 17.9.2009).

16. Në ndryshim nga sa ka argumentuar shumica e anëtarëve të Kolegjit Penal, gjyqtarët në pakicë vlerësojnë se ligjvënësi në ndryshimet e pikës 2 të nenit 403 të KPP-së, nuk ka individualizuar si

kriter të vetëm llojin e veprës penale, për sa kohë kriteri ndalues në zbatimin e gjykimit të shkurtuar lidhet me sanksionin e parashikuar në veprat penale përkatëse. Kjo do të thotë se nga analiza e zbatimit të këtij lloji gjykimi të posaçëm nuk mund të shmanget parashikimi i sanksionit që *de jure* dhe *de facto* mund të zbatohet si dënim në përfundimin e gjykimit. Në rastin e të miturit në konflikt me ligjin apo të gjykuarave gra që akuzohen për një vepër penale të rëndë, ligjvënësi ka parashikuar shprehimisht se ndaj tyre nuk mund të aplikohet dënimi me burgim të përjetshëm (natyrisht në rastin kur ato gjenden fajtorë për faktin penal të atribuuar). Ky parashikim ligjor i posaçëm do të zbatohet dhe ka përparësi ndaj çdo rregulli tjetër të përgjithshëm. Në këtë vështrim, gjyqtarët në pakicë pajtohen me qëndrimin e konsoliduar të Kolegjit Penal se nëse një dispozitë e cilësuar si procedurale për faktin se parashikohet në ligjin procedural, ka një ndikim në ashpërsinë e masës së dënimit që duhet të jepet nga gjykata, atëherë ajo është një dispozitë penale materiale, ndaj të cilës ka vend për t'u zbatuar parimi i sanksionuar në nenin 29, pika 2 të Kushtetutës³⁵, si dhe nenin 3, pika 3³⁶ të KP-së. Një konkluzion i tillë gjen mbështetje edhe në jurisprudencën e GJEDNJ-së, e cila ka vlerësuar në situata të ngjashme se një dispozitë e tillë procedurale që ndikon në dënimin e caktuar, duhet të cilësohet si një dispozitë penale materiale, ndaj të cilës ka vend për t'u zbatuar nenin 7 paragrafi i parë i KEDNJ-së³⁷. GJEDNJ-ja në jurisprudencën e saj ka pohuar se neni 7 i KEDNJ-së, jo vetëm që garanton parimin e mosretroaktivitetit të ligjeve penale më të rrepta, por imponon edhe zbatimin nga gjykata të ligjit penal dispozitat e të cilit janë më të favorshëm për të akuzuarin, pasi në të kundërt kemi dhunim të parimit të ligjshmërisë duke aplikuar një ligj të pafavorshëm për të akuzuarin. Kolegji ka theksuar edhe faktin se, gjykatat në raste të tilla, mes zbatimit të parimit "*tempus regit actum*" dhe zbatimit të ligjit penal më të favorshëm, duhet ti japë përparësi të drejtave dhe garancive kushtetuese të pandehurit. Kolegji edhe më parë ka vënë në dukje se mospranimi i ankimit të pandehurit për riparimin e pasojave të gjykimit të shkurtuar nga gjykata e apelit nuk mund të ketë si shkak ndryshimet ligjore të pikës 2 të nenit 403 të KPP-së, kur fakti penal ka ndodhur përpara hyrjes në fuqi të ligjit nr. 35/2017 (*shih vendimin nr. 00-2024-427 (62), datë 7.3.2024; vendimin nr. 00-2024-1242 (176), datë 9.7.2024 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*).

17. Në përfundim të kësaj analize, gjyqtarët në pakicë vlerësojnë se neni 403 pika 2 e KPP-së nuk gjen zbatim në rastin e të miturve në konflikt me ligjin apo të gjykuarave gra, për të cilët në asnjë rast (referuar veprave penale të pjesës së posaçme të KP-së apo të Kodit Penal Ushtarak) nuk mund të zbatohet (por as nuk parashikohet *de facto*) dënimi me burgim të përjetshëm. Gjyqtarët në pakicë vlerësojnë se qëllimi i ligjvënësit në rastin konkret, duhet analizuar edhe në raport me parimet që udhëheqin procesin penal ndaj një të mituri në konflikt me ligjin apo në raport me standardet ndërkombëtare që janë miratuar në mbrojtje të grave. Procesi penal për të miturit, qofshin këto viktimë apo të mitur në konflikt me ligjin, udhëhiqet nga parimi i interesit më të lartë të fëmijës. Zhvillimi i një procesi gjyqësor të drejtë, të shpejtë dhe efektiv, është parësor në rastin e gjykimeve të tilla. E njëjta situatë mund të verifikohet edhe në rastin kur një grua akuzohet për kryerjen e një vepre penale, sidomos kur është një krim i rëndë. Në këtë vështrim, zhvillimi i një gjykimit sipas procedurës së gjykimit të shkurtuar, kur verifikohet pa asnjë ekuivok dhe dyshim, vullneti i këtyre subjekteve të posaçëm për të hequr dorë nga debati gjyqësor, nuk është në kundërshtim dhe as nuk cenon procesin e rregullt dhe të drejtë ligjor. KDPM-ja përjashton shprehimisht vetëm zbatimin e procedurës së posaçme të parashikuar nga nenet 406/a – 406/f të KPP-së, "urdhri penal" dhe "gjykimi me marrëveshje", duke theksuar se ky i fundit zbatohet në rastin e zbatimit të masës së shmangies, për të miturin në konflikt me ligjin (neni 94 i KDPM-së). Gjithsesi, gjyqtarët në pakicë theksojnë se në rastin e të miturit në konflikt me ligjin apo të gjykuarave gra, nuk ka asnjë pengesë që

³⁵ Neni 29/2 i Kushtetutës: "2. Nuk mund të jepet një dënim më i rëndë se ai që ka qenë parashikuar me ligj në kohën e kryerjes së veprës penale".

³⁶ Neni 3, pika 3 e Kodit Penal "Kur ligji i kohës kur është kryer vepra penale dhe ligji i mëvonshëm janë të ndryshëm, zbatohet ai ligj dispozitat e të cilit janë më të favorshme për personin që ka kryer veprën penale".

³⁷ Çështja Scoppola kundër Italisë/ kërkesa nr. 10249/03, vendimi i datës 17.9.2009.

gjykatat të verifikojnë rrethanat individuale dhe ato lidhur me personalitetin e tyre apo gjendjen personale, familjare ose ekonomike (pavarësisht procedimit me gjykim të shkurtuar, në zbatim të nenit 405 pika 7 e KPP-së).

18. Në përfundim, ne gjyqtarët në pakicë Ilir Panda dhe Albana Boksi, në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete shprehim dakordësinë me konkluzionet e shumicës së anëtarëve të Kolegjit Penal në lidhje me cilësimin juridik të faktit penal dhe bazueshmërinë e akuzës së atribuar të miturit në konflikt me ligjin në provat e marra dhe të verifikuara në këtë gjykim në përputhje me kërkesat e neneve 152 dhe 383 të KPP-së. Në këtë rast, referuar konkluzioneve dhe analizës së cituar më lart në lidhje me zbatimin e nenit 403 pika 2 për të miturit në konflikt me ligjin dhe gratë, shprehim votën tonë për ndryshimin e vendimit nr. 188, datë 9.5.2019 të Gjykatës së Apelit Shkodër, duke riparuar pasojat e gjykimit të shkurtuar që në vlerësimin tonë është refuzuar pa të drejtë nga gjykatat e faktit. Në këtë kuptim, duke vlerësuar këtë qëndrim zbatim të ligjit procedura penal, që nuk dikton nevojën e vlerësimit të fakteve apo të provave, çmojmë që dënimi i caktuar nga gjykatat e faktit për të miturin në konflikt me ligjin, Roland Matranxhi, duhet të ishte ulur me 1/3 e tij.

Tiranë, më 4.7.2024

Gjyqtarë: Ilir Panda, Albana Boksi